

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ ΑΡ ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΛΑΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
(Συμφώνως με τὸ νέον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα)

ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

ΙΣΤ
ΙΣΤ
[19--?]

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ",
ΘΑΛΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44 - ΑΘΗΝΑΙ

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ ΑΡ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΛΑΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
(Συμφώνως με τὸ νέον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα)

ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ",
ΦΑΡΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44 - ΑΘΗΝΑΙ

Δελτίο διδασκαλίας
μέθ' ημερί
δαγραμμάτων

Πάν γνήσιον αντίτυπον υπογράφεται από τὸν συγγραφέα.

Παλαιολόγος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ Ἱστορία ἀφηγεῖται πῶς ἐξοῦσαν οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι. Ἰδιαίτερα μᾶς λέγει διὰ τὰς πράξεις καὶ τὰς ιδέας των πὺν ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Πολιτισμοῦ: Τὴν εὕρεσιν δηλ. καλυτέρων συνθηκῶν ζωῆς, μορφῶν κυβερνήσεως καὶ τρόπων πὺν νὰ μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐκφράζουσιν τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματά των.

Αὐτὰ πὺν μᾶς διηγοῦνται οἱ ἱστορικοὶ τὰ στηρίζουσιν εἰς τὰς μαρτυρίας πὺν ἔχουσιν διασωθῇ καὶ λέγονται Πηγὰὶ τῆς Ἱστορίας. Εἶναι δὲ αὐταὶ ἐρείπια ἀπὸ οἰκοδομήματα, ἐργαλεῖα, παραδόσεις καὶ γραπτὰ μνημεῖα. Ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὰ μόνον τὰ γραπτὰ μᾶς δίδουσιν ἀκριβεῖς πληροφορίες, ἡ Ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τότε πὺν εὗρεθῇ ἡ γραφή.

2. Η ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΗΣ

Πρὶν ὅμως ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ἔχομεν μίαν μακρὰν καὶ σκοτεινὴν ἐποχὴν, πὺν ὀνομάζεται Προϊστορία καὶ ἔχει διαιρεθῇ:

α') Εἰς τὴν Παλαιολιθικὴν περίοδον (300.000—10.000 π.Χ.), πὺν οἱ ἄνθρωποι κατασκευάζουσιν ἐργαλεῖα ἀπὸ πέτρα σχεδὸν ἀνεπεξέργαστη. Κατοικοῦν εἰς τὰ σπήλαια καὶ τρέφονται ἀπὸ τὸ κυνήγι. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐργαλεῖα εὗρεθῇκαν τρόπους ν' ἀνάβουν φωτιά.

β') Εἰς τὴν Νεολιθικὴν περίοδον (10.000—5.000) κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἐργαλεῖα ἔχουσιν λεπτοτέραν ἐπεξεργασίαν. Ὁ νεολιθικὸς ἄνθρωπος ἔχει ἐξημερώσει ζῶα, κτίζει τὴν κατοικίαν του, ὑφαίνει, σπέρνει καὶ ἀναπτύσσει κοινωνίαν. Γύρω ἀπὸ τὸ 5000 π.Χ. ἀνακαλύπτει τὰ μέταλλα καὶ τὴν γραφὴν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ μετάλλου καὶ τῆς ἱστορίας.

3. ΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἀπὸ τότε πὺν εὐρέθη ἡ γραφή μέχρι σήμερον (δηλ. 7000 χρόνια) διαρκεῖ ἡ ἱστορικὴ περίοδος πὺν λέγεται Παγκόσμιος ἱστορία καὶ διαιρεῖται :

α') Εἰς τὴν Ἀρχαίαν ἱστορίαν (5000—476 μ.Χ.).

β') Τὴν Μεσαιωνικὴν ἱστορίαν (476—1453).

γ') Τὴν Νεωτέραν ἱστορίαν (1453—σήμερον).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΛΑΩΝ

*Πολὺν πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἀνέπτυξαν ἀξιο-
ζήλευτον πολιτισμὸν οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Φοίνικες
καὶ οἱ Πέρσαι, πού λέγονται Ἀνατολικοὶ Λαοί.
Μὲ ὅλους αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες ἐσχετίσθησαν καὶ
ἔλαβαν πολλὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα. Διὰ τοῦτο
εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὀλίγα λόγια διὰ τὴν
ἱστορίαν των.*

1. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

α'—Ἡ Χώρα καὶ ὁ ποταμὸς Νεῖλος. Ἡ Αἴγυπτος κεῖται εἰς τὸ
ΒΑ ἄκρον τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπὸ παντοῦ τὴν περιβάλλουν ἔρημοι· καὶ θά
ἦταν καὶ αὕτῃ ἔρημος, ἐὰν δὲν τὴν ἐγονιμοποιούσεν ὁ Νεῖλος· διὰ τοῦτο ὁ
Ἡρόδοτος πολὺ σωστὰ τὴν εἶπε «Δῶρον τοῦ Νεῖλου».

β'—Οἱ κάτοικοι. Αἱ πηγαὶ τῆς Ἱστορίας τῆς. Οἱ Αἰγύπτιοι
ἦσαν σημίται. Κατ' ἀρχὰς κατοικοῦσαν εἰς χωρία καὶ ἐξοῦσαν ἀπὸ τὴν
γεωργίαν. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν ὁμως τοῦ ἐμπορίου ἔκτισαν πόλεις καὶ διε-
μόρφωσαν κοινωνικὰς τάξεις καὶ ἐνιαίαν κυδέρνησιν. Ἀνώτατον ἄρχον-
τα εἶχον ἓνα βασιλεῖα (φ α ρ α ὦ) πού τὸν ἐλάτρευαν ὡς θεόν.

Παλαιότεραι πηγαὶ τῆς ἱστορίας των ἦτο ἡ Π. Δ ι α θ ή κ η
καὶ οἱ ἱστορικοὶ Ἡ ρ ό δ ο τ ο ς καὶ Μ α γ έ θ ω ν. Ἀπὸ τὸ 1822
ὁμως, πού εὐρέθη τὸ κλειδὶ ἀναγνώσεως τῆς γραφῆς των, τὴν πλέον βα-
σικὴν πηγὴν ἀπετέλεσαν τὰ ἱ ε ρ ο γ λ υ φ ι κ ά. Αὐτὰ ἦσαν εἶδος
γραφῆς πού παρίστανε τὰ νοήματα μὲ εἰκόνας.

γ'—Ἡ παλαιότερα ἱστορία τῆς Αἰγύπτου. Ἡ Αἴγυπτος πα-
λαιότερα εἶχε δύο βασιλεία (τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Μέμφιδος). Περὶ τὸ
3500 π.Χ. ὁ φαραὼ τῆς Μέμφιδος Μ ή ν η ς τὰ ἔνωσε καὶ ἔδρυσεν
τὸ ἀρχαῖον κράτος τῆς Μέμφιδος. Ἡ ἔνωσις ἔδωκε πλοῦτον καὶ δύνα-
μιν εἰς τὴν χώραν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ταφικὰ οἰκοδομήματα τῶν φα-

ραὼ τὰς Πυραμίδας (ἐκτίσθησαν εἰς τὸ διάστημα 2700 - 2500).

Περὶ τὸ 2100 ἡ πρωτεύουσα μετεφέρθη εἰς τὰς Θήβας καὶ ἐσχηματίσθη τὸ μέσον κράτος τῶν Θηβῶν. Περὶ τὸ 1800 ὅμως οἱ Ὑκσῶς, λαὸς ἀσιατικὸς, ὑπέταξε μὲ τὰ ἄρματα τοῦ τὴν Αἴγυπτον. Τὸ 1570 οἱ Αἰγύπτιοι κατεσκεύασαν καὶ αὐτοὶ ἄρματα καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς εἰσβολεῖς. Ἔτσι ἰδρύθη τὸ μέσον κράτος τῶν Θηβῶν. Οἱ φαραὼ τοῦ κράτους αὐτοῦ ὑπῆρξαν μεγάλοι κατακτηταὶ καὶ ἀναμορφωταί.

Τὸ 670 οἱ Ἀσσύριοι ὑπεδούλωσαν τοὺς Αἰγυπτίους· ἐξεδιώχθησαν ὅμως ἀπὸ τὸν Ψαμμήτιχον, ὁ ὅποτος ἔδρυσεν εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου τὸ κράτος τῆς Σαΐδος. Τὸ 525 ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Πέρσας, τὸ 331 εἰς τοὺς Μακεδόνας καὶ τὸ 31 εἰς τοὺς Ρωμαίους.

δ' — Ἡ θρησκεία. Αἱ τέχναι. Αἱ ἐπιστήμαι. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐθεοποίησαν τὸν ἥλιον (Ρά), τὸν Νεῖλον, τὰ ὠφέλιμα ζῶα (βοῦν, γάτα) καὶ τοὺς νεκρούς. Διὰ τὰ μὴ διαλύονται τῶν νεκρῶν τὰ σώματα τὰ ἐθαλάσμιον καὶ τὰ ἐφύλασσαν ὡς μούμιαι εἰς κρύπτας.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἔδωσαν ἔργα ἀξιοθαύμαστα διὰ τὸ ὕψος καὶ τὸν ὄγκον των (ὀβελίσκοι, Πυραμίδες, Λαβύρινθος).

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθαύμαζαν τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων. Ὁ Θαλῆς, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Σόλων καὶ ὁ Πλάτων ἐπεσκέφθησαν τὴν χώραν των διὰ τὰ συμπληρῶσιν τὰς γνώσεις των.

2. ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ

Εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τὰς πεδιάδας ποὺ κλείονται ἀπὸ τὸν Τίγρητα καὶ τὸν Εὐφράτην ἤκμασαν τὴν ἰδίαν ἐποχὴν μὲ τοὺς Αἰγυπτίους οἱ Σουμέριοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι. Ὅπως εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Νεῖλος, ἔτσι καὶ ἐδῶ οἱ ποταμοὶ ἐγονιμοποιοῦσαν τὸ ἔδαφος τῆς Μεσοποταμίας καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν πρόωμον ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν της.

α'—Οἱ Σουμέριοι ἦσαν ἀγνώστου καταγωγῆς καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν νότιον Μεσοποταμίαν πρὶν ἀπὸ τὸ 4000 π.Χ. Ἐξυπνοὶ

καὶ δραστήριοι ἔκαμαν ἀντιπλημμυρικά ἔργα καὶ πολλὰς ἐφευρέσεις (ὅπως ὁ τροχὸς καὶ ἡ σφηνοειδὴς γραφή*).

β' — **Οἱ Βαβυλώνιοι ἢ Χαλδαῖοι** ἦσαν σημιταί. Τὸ ὄνομά των τὸ ἔλαβον ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν των Β α β υ λ ῶ ν α, πού ἔγνωσε τοὺς λαοὺς τῆς Ν Μεσοποταμίας (Σουμερίους, Ἀκκαδίους, Ἀμορίτας). Τοῦ ἀρχαίου βαβυλωνιακοῦ κράτους σπουδαιότερος βασιλεὺς ὑπῆρξεν ὁ Χ α μ ο υ ρ α μ π ῖ (περὶ τὸ 2000 π.Χ.), τοῦ ὁποίου ἡ νομοθεσία εὐρέθη χαραγμένη εἰς λιθίνην πλάκα. Τοῦ νέου βαβυλωνιακοῦ κράτους ἐξακουστός βασιλεὺς ὑπῆρξεν ὁ Ν α β ο υ χ ο δ ο ν ὁ σ ο ρ, ὁ ὅποιος ἔκτισε τοὺς Κρεμαστοὺς κήπους, ἕνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

γ' — **Οἱ Ἀσσύριοι** ἦσαν σημιταί καὶ ἱδρυσαν περὶ τὸ 1200 κράτος εἰς τὴν βόρειον Μεσοποταμίαν. Ἐπειδὴ ἡ χώρα των ἦτο ὀρεινὴ, ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των εἰς τοὺς πολέμους καὶ ἱδρυσαν μίαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν. Σπουδαῖος βασιλεὺς αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ Ἀ σ ο υ ρ μ π α ν ι π ᾶ λ (667 - 626), πού ἔγινε γνωστός εἰς τοὺς Ἕλληνας μὲ τὸ ὄνομα Σαρδανάπαλος. Εἰς τὴν πρωτεύουσάν του Ν ι ν ε β ῖ ἔκτισε λαμπρὰ ἀνάκτορα μὲ βιβλιοθήκας ἀπὸ πλίνθους μὲ σφηνοειδῆ γραφήν.

δ' — **Θρησκεία καὶ πολιτισμὸς τῶν Ἀσσυροβαβυλωνίων.** Ἀνώτερος θεὸς τῶν Βαβυλωνίων ἐθεωρεῖτο ὁ ἥλιος (Β ἦ λ ο ς) καὶ τῶν Ἀσσυρίων ὁ Ἀ σ σ ο ὕ ρ. Οἱ ναοὶ των ἦσαν πύργοι πολυώροφοι πού εἶχαν τὸν κατώτερον ὄροφον πλατύτερον ἀπὸ τὸν ἀνώτερον.

Οἱ Βαβυλώνιοι διεκρίθησαν ὡς ἁ σ τ ρ ο ν ὁ μ ο ι καὶ μ α θ ῆ μ α τ ι κ ο ῖ (εὗρῃκαν τοὺς δεκαδικούς ἀριθμούς). Οἱ Ἀσσύριοι εὗρῃκαν τὰ πολεμικὰ ἄρματα καὶ τὰς πολιορκητικὰς μηχανάς.

3. ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

Οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν σημιταί νομάδες καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀπὸ τὴν Οὐρ τῆς Μεσοποταμίας περὶ τὸ 2000.

Πῶς μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀ β ρ α ᾶ μ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Χ α ν α ᾶ ν (γῆν τῆς Ἑπαγγελίας), πῶς ὕστερ' ἀπὸ 500 χρόνια ἐπῆγαν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς διέσωσεν ὁ Μ ω υ σ ῆ ς τὸ γυνώριζομεν ἀπὸ τὴν Π. Διαθήκην.

* Λέγεται σφηνοειδής, διότι τὰ γράμματα (πού τὰ ἐχάραζαν μὲ μυτερὸ ἔργαλειο εἰς χλωρὰς πλίνθους) ἔμοιαζαν μὲ σφηνάκια (καρφάκια).

Ὅταν ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, οἱ Φιλιστιαῖοι εἶχαν καταλάβει τὰ παράλια τῆς χώρας των. Ἐπειδὴ ἦσαν χωρισμένοι εἰς 12 φυλάς, ἐξέλεξαν βασιλέα τὸν Σ α ο ὕ λ καὶ ἔδιωξαν τοὺς Φιλισταίους ἀπὸ πολλὰ μέρη. Τελικὰ ὁ βασιλεὺς Δ α θ ῖ δ τοὺς ἐνίκησε καὶ ἔκτισε τὴν Ἰ ε ρ ο υ σ α λ ῆ μ ὡς πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του Σ ο λ ο μ ῶ ν εὗρεν ἰσχυρὸν καὶ πλούσιον κράτος καὶ ἔκτισε τὸν ὁμώνυμον ναόν. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατόν του τὸ Ἑβραϊκὸν κράτος διεσπάσθη εἰς τὸ θ α σ ῖ λ ε ι ο ν τ ο Ὡ Ἰ σ ρ α ῆ λ καὶ τὸ θ α σ ῖ λε ι ο ν τ ο Ὡ Ἰ ο Ὑ δ α.

Οἱ Ἑβραῖοι, μολοντί μικρὸς λαός, πρῶτοι σ υ ν ἔ λ α θ ο ν τὴν ἰ δέ α ν τ ο Ὡ ἐ ν ὅς θ ε ο Ὡ καὶ μᾶς ἐχάρισαν τὴν Β ῖ β λ ο ν καὶ τὸν Μ ω σ α ῖ κ ὸ ν ν ὁ μ ο ν (μὲ τὰς 10 ἐντολάς).

4. ΟΙ ΦΟΙΝΙΚΕΣ

α'—Χώρα. — κάτοικοι. — ἡ θαλασσοκρατορία. Φοινίκην ἔλεγον οἱ Ἕλληνες τὴν λωρίδα γῆς ποὺ κλείνεται μεταξὺ τοῦ ὅρους Λιδίου καὶ τῆς Μεσογείου.

Οἱ Φοίνικες ἀνῆκαν εἰς τὴν σημιτικὴν φυλὴν. Τὸ ἄγονον ἔδαφος τῆς χώρας των τοὺς ἔκαμε νὰ στραφοῦν εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ τὸ ἐμπόριον, ὅπου εὗρήκαν τὸ στοιχεῖον των.

Ἀπὸ τὰς πόλεις των ἐνωρίτερον ἀνεπτύχθη ἡ Σ ῖ δ ῶ ν, ποὺ τὰ πλοῖα τῆς ἐμπορεύοντο μὲ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸν Εὐξείνιον. Ἀργότερα ἀνεδείχθη καὶ ἡ Τ Ὑ ρ ος, ποὺ τὰ πλοῖα τῆς ἐφθانون ἕως τὴν Βρεταννίαν καὶ εἶχε μονοπωλήσει τὸ ἐμπόριον τῆς Δ Μεσογείου ἄποικοι αὐτῆς ἔκτισαν εἰς τὴν Β Ἀφρικὴν ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Σικελίαν τὴν Κ α ρ χ η δ ὄ ν α (800 π.Χ.).

β'—Ἡ θρησκεία. Τὸ ἐμπόριον. Ἡ βιοτεχνία. Τὸ ἀλφάβητον. Οἱ Φοίνικες ἐλάτρευαν τὸν Β ἄ α λ (ἦλιον) καὶ τὴν Ἀστάρτην (σελήνην), εἰς τοὺς ὁποίους ἐθυσίαζον καὶ ἀνθρώπους.

Διεκρίθησαν εἰς τὴν κατασκευὴν πολυτελῶν ἐνδυμάτων καὶ βαφικῶν οὐσιῶν (ιδίως τοῦ χρώματος τῆς π ο ρ φ Ὑ ρ ας, ποὺ τὸ ἐδγαζαν ἀπὸ ἕνα θαλάσσιον κογχύλιον).

Εἰς αὐτοὺς ἀποδίδεται καὶ ἕνα ἀλφάβητον ἀπὸ 22 σύμφωνα.

5. ΟΙ ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ

Ἀνήκουν εἰς τὴν Ἀρίαν φυλὴν καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Ἰράν ἀπὸ τὴν Ὑπερκαυκασίαν ὀλίγον πρὶν ἀπὸ τὸ 1000.

α' — Τὸ Μηδικὸν κράτος ἐξετείνετο εἰς τὰ βόρεια τοῦ Ἰράν. Ἰδρύθη τὸν 7ον αἰῶνα ἀπὸ τὸν Κ υ α ξ ά ρ η ν, ὁ ὁποῖος ὑπέταξε καὶ τοὺς Πέρσας. Τὸ 612 εἰς συμμαχίαν μὲ τοὺς Βαβυλωνίους ἐκυρίευσε τὴν Ν ι ν ε θ ι καὶ διέλυσε τὸ κράτος τῶν Ἀσσυρίων.

β'—Κῦρος ὁ Μέγας (556—528) ἰδρυτὴς τοῦ Περσικοῦ κράτους. Αὐτός, ἀφοῦ ἐλευθέρωσε τοὺς Πέρσας ἀπὸ τοὺς Μήδους, ἔνωσε τοὺς δύο λαοὺς καὶ ἱδρυσεν τὸ Περσικὸν κράτος. Κατόπιν ἐστράφη κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κ ρ ο ί σ ο υ, πού εἶχε· κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὴν Μ. Ἀσίαν. Τὸν ἐνίκησε καὶ διέλυσε τὸ βασίλειόν του. Τότε αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἀνεγνώρισαν τὴν ἐξουσίαν του (546). Ἐπειτα ἐκυρίευσε τὴν Βαβυλῶνα. Οἱ διάδοχοί του συνεχίζουν τὰς κατακτήσεις καὶ καταλαμβάνουν ὁ μὲν Ἀ σ τ υ ά γ η ς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν, ὁ δὲ Δ α ρ ε ι ο ς μέγα μέρος τῶν Ἰνδιῶν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν.

γ'—Ὁ πολιτισμὸς τῶν Περσῶν. Βασικὸν στοιχεῖον τῆς θρησκείας των ἦτο τὸ πῦρ (πυρολατρία). Ἐπίστευαν εἰς τὴν παντοτινὴν πάλην τοῦ καλοῦ μὲ τὸ κακόν. Ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας των ἦτο ὁ Ζ α ρ α τ ο ῦ σ τ ρ α (700 π.Χ.).

Εἶχαν δύο τάξεις: τοὺς γ α ι ο κ τ ή μ ο ν α ς καὶ τοὺς γ ε ω ρ γ ο ύ ς. Μεγάλην κοινωνικὴν θέσιν εἶχον καὶ οἱ ἱερεῖς (Μ ά γ ο ι).

Ἀφῆκαν καλλιμάρμαρα ἀνάκτορα μὲ πλουσίας διακοσμήσεις.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΛΙΓΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ

α' — Διὰ τὴν θέσιν καὶ ἔκτασιν τῆς χώρας. Ἡ χώρα, ποῦ μόνον ἔπειτα ἀπὸ τὸν Ὅμηρον ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἑλλάς, κατέχει τὸ νότιον τμήμα τῆς Βαλκανικῆς· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς νήσους, εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Μικρασίας καὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Μεσογείου ἱδρυσαν ἀποικίας καὶ ἔδρασαν οἱ Ἕλληνες.

β' — Ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους—τὸ κλίμα—οἱ κάτοικοι. Ἡ χώρα εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἔκτασιν τῆς ὁρέχεται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἡ στεριά κατὰ τὰ δύο τρίτα σκεπάζεται ἀπὸ βουνά.

Ἐπειδὴ οἱ χαιμῶνες τῆς εἶναι σύντομοι καὶ ἥπιοι, οἱ ἀρχαῖοι ἐξοῦσαν εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ ἔτους εἰργάζοντο. Ὁ διαμελισμὸς τῆς χώρας εἰς χωριστὰ διαμερίσματα, ποῦ δύσκολα ἐπικοινωνοῦσαν, συνετέλεσε νὰ μὴ δυνηθοῦν οἱ ἀρχαῖοι νὰ συγκροτήσουν ἐνιαῖον κράτος. Ἐπίσης εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν ἐπαγγελημάτων: τοῦ ναυτικοῦ, τοῦ γεωργοῦ κλπ.

γ' — Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ ἡ σημασία τῆς. Κανέναν ἄλλον λαὸν δὲν ἐβοήθησε τόσον εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ ὅσον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ἐδίδαξαν τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας, τὸν σεβασμὸν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὴν ἀγάπην εἰς τὴν πατρίδα ὡς ἱερὴν ὑποχρέωσιν. Ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ὥστε οἱ σοφοὶ τῆς Δύσεως νὰ ὁμιλοῦν διὰ τὸ «ἑλληνικὸν θαῦμα». Διὰ τοῦτο ἐμεῖς οἱ ἀπόγονοι τῶν ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ γνωρίσωμεν καλύτερα τὰς πράξεις, τὰς ιδέας καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν.

ΟΙ ΠΡΟΕΛΛΗΝΕΣ Ἡ Αἰγαῖοι

Τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς ἔχην μόνον εὐρέθησαν εἰς Θεσσαλίαν.

Τῆς ν ε ο λ ι θ ι κ ῆ ς (πού εἰς τὴν Ἑλλάδα τελειώνει τὸ 3000) ἔχομεν λείψανα ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν, Βοιωτίαν καὶ τὰς νήσους. Ἀπὸ αὐτὰ φαίνεται ὅτι οἱ νεολιθικοὶ ἄνθρωποι κατεργάζον-
ται τὸν λίθον, τὸ ξύλον, τὸ κόκκαλον καὶ κατασκευάζουν ἀγγεῖα ἀπὸ
πηλόν· ἐπίσης ὅτι κατοικοῦν εἰς συνοικισμοὺς καὶ σπέρνουν.

3000 χρόνια π.Χ. ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια
τοῦ Αἰγαίου Κ ᾱ ρ ε ς καὶ Λ έ λ ε γ ε ς πού ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἀ-
σίαν. Αὐτοὶ ἐδίδαξαν εἰς τοὺς ἐντοπίους τὴν χρῆσιν τοῦ χαλκοῦ.

Τοὺς λαοὺς αὐτοὺς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοὺς ἔλεγαν Πελασγοὺς,
ἐνῶ οἱ σημερινοὶ ἱστορικοὶ τοὺς ὀνομάζουν Π ρ ο έ λ λ η ν α ς ἢ
Α ἱ γ α ῖ ο υ ς. Ἀπὸ αὐτοὺς ἐνωρίτερα προώδευσαν οἱ Κυκλάδιοι καὶ
οἱ Κρήτες.

1. **Οἱ Κυκλάδιοι** ἀνεπτύχθησαν πρῶτοι ἀπὸ ὅλους τοὺς Αἰγαίους.
Τολμηροὶ ἔμποροι ἐταξίδευαν μὲ τὰ πλοῖα των (πού πρῶτοι ἔβαλαν
καρίναν) εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ μετέφεραν τὰ προϊόντα των καὶ
μάλιστα τὸν ὀ ψ ι δ ι α ν ὸ ν λ ῖ θ ο ν* τῆς Μήλου καὶ τῆς Θήρας.

2. **Οἱ Κρήτες**, ἐπειδὴ ἡ χώρα των ἦτο εὐφορος καὶ ἐγειτό-
νευαν μὲ τοὺς λαοὺς τῆς ἀνατολῆς, ἀπέκτησαν ἐνωρὶς (2500 π.Χ.) κυ-
ρίαρχον δύναμιν μεταξὺ τῶν Αἰγαιῶν. Παλαιότερα εἶχαν ἰδρύσει πολλὰ
βασίλεια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σπουδαιότερα ἦσαν τῆς Κ ν ω σ σ ο Ὑ καὶ
τῆς Φ α ἰ σ τ ο Ὑ. Ὀλίγον ἔπειτα ἀπὸ τὸ 2000 ὁ βασιλεὺς (Μίνως)
τῆς Κνωσσοῦ τὰ ἔνωσε ὅλα κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν του.

Λαὸς μ' ἀγάπην πρὸς τὴν θάλασσαν οἱ Κρήτες τὴν διέσχιζαν μὲ
τόλμην καὶ μετέφεραν τὰ λάδια, τὰ κρασιά των, τ' ἀγγεῖα καὶ τὰ ἐκ-
λεκτὰ ὅπλα καὶ σκεύη πού κατεσκεύαζον ἀπὸ ὀ ρ ε ῖ χ α λ κ ο ν
(μπροῦτζον) εἰς ὅλα τὰ λιμάνια τῆς Μεσογείου. Ὁ Μίνως πρῶτος ἐναυ-
πήγησε π ο λ ε μ ι κ ᾶ π λ ο ῖ α καί, ἀφοῦ ἐκαθάρισε τὸ Αἶγαῖον
ἀπὸ τοὺς πειρατὰς, ἐθαλασσοκράτησε. Ἔτσι ἡ Κρήτη ἔγινε κέντρον
μιας μεγάλης ἐμπορικῆς καὶ ναυτικῆς δυνάμεως.

Ἀξιοθαύμαστον ἐθεωρεῖτο καὶ τὸ ἀ ν ᾱ κ τ ο ρ ο ν τ ῆ ς
Κ ν ω σ σ ο Ὑ. Γύρω ἀπὸ μεγάλην αὐλὴν πολὺπλοκος διάδρομος ἐφε-
φερεν εἰς τὰ βασιλικά διαμερίσματα, εἰς αἰθούσας ὑποδοχῆς, δωμοὺς, ἐρ-
γαστήρια καὶ ἀποθήκας. Ἦτο πολυώροφον μὲ λουτρά καὶ ὥραιās δια-
κοσμῆσεις εἰς τοὺς τοίχους. Σωστὴ δηλ. πολυκατοικία διὰ νὰ κατοι-
κοῦν οἱ βασιλεῖς, οἱ αὐλικοὶ καὶ οἱ τεχνίται.

* Ἦτο περιζήτητος εἰς ὅλα τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου, διότι ἀπὸ αὐτὸν κα-
τεσκευάζοντο κοπτερὰ ἐργαεῖα.

Ἄλλὰ δῶρον τῶν Κρητῶν μὲ παγκοσμίαν σημασίαν ὑπῆρξεν ἡ Γ ρ α μ μ ι κ ῆ γ ρ α φ ῆ Β'. Μὲ 90 γραμμικὰ σημεῖα ἀπέδιδαν φωνήεντα καὶ ὀλοκλήρους συλλαβάς. Οἱ γραφεῖς ἔγραφαν εἰς πηλίνας πλάκας, ποὺ πολλαὶ εὑρέθησαν εἰς τὴν Κνωσσόν. Φαίνεται ὅτι ἡ γραφὴ αὐτὴ ἐφευρέθη τὸ 1500* καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα ἔτη διεδόθη εἰς τὰς Μ υ κ ῆ ν α ς, τὴν Π ύ λ ο ν καὶ τὰς Θ ῆ β α ς.

Οἱ Κρήτες εἰς τὰ ἔργα τοῦ πολιτισμοῦ των ἀπετύπωσαν τὸν καλλιτεχνικὸν χαρακτήρα των. Εἰς τὴν ἀ ρ χ ι τ ε κ τ ο ν ι κ ῆ ν μὲ τὰ κομψὰ καὶ ἄνετα ἀνάκτορα. Εἰς τὴν ἀ γ γ ε ι ο π λ α σ τ ι κ ῆ ν καὶ τὴν τ ο ι χ ο γ ρ α φ ί α ν μὲ τὰς χαριτωμένας εἰκόνας ποὺ παρουσιάζουν εὐκινήτους καὶ κομψοὺς νέους καὶ νέας καθὼς καὶ φυτὰ καὶ ζῶα μὲ λεπτόν σχέδιον καὶ ἀπαλὰ χρώματα.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΘΑΝΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΜΑΣ

α' — Ἡ φυλετικὴ τῶν προέλευσις καὶ ἡ παλαιότερα πατρίς. Τὸν καιρὸν ποὺ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ ὠδηγοῦσε τὴν φυλὴν του πρὸς τὴν Χαναὰν ἐκινούσαν ἀπὸ τὰς πεδιάδας τοῦ Δουγάβεως καὶ οἱ Ἀ χ α ι ο ἰ διὰ τὰ κατακτήσουν τὴν χώραν μας καὶ νὰ εὑρουν διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦσαν Ἰ ν δ ο ε υ ρ ω π α ῖ ο ι μὲ ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια. Ἡ ἐπικράτησις των ἦτο εὐκολή, διότι εἶχον ὀπλισμὸν ἀνώτερον ἀπὸ τοὺς Προέλληνας. Πρῶτοι αὐτοὶ ἔκαναν γνωστὸν εἰς τὴν χώραν μας τὸν ἱ π π ο ν. Σύντομα μερικά ἀπὸ τὰ χωρία των ἔγιναν πόλεις μὲ ἰσχυρὰ κάστρα καὶ πολλὰς ἀνάγκας· διὰ τοῦτο οἱ Ἀχαιοὶ ἐναυπηγήσαν πλοῖα καὶ ἔγιναν ναυτικοί.

β'—Αἱ Μυκῆναι. Ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἀχαιῶν. Γύρω ἀπὸ τὸ 1600 τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν αἱ Μυκῆναι. Οἱ κάτοικοί της ἐσχετίσθησαν μὲ τοὺς Κρήτας καὶ πολλὰ ἐδιδάχθησαν.

Ὀλίγον ἔπειτα ἔφθασαν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐδοθήσαν τὸν φαραῶ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἰ κ σ ῶ ς. Ἐκεῖ ἐγνώρισαν τὰ πολεμικὰ ἔργατα.

Περὶ τὸ 1500 ὑπέταξαν τὴν Κρήτην καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἔστειλαν ἀποίκους εἰς τὴν Κ ύ π ρ ο ν καὶ τὸν Τ ά ρ α ν τ α.

γ'—Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμός. Αἱ ἀνασκαφαί. Ἐκτὸς ἀπὸ

* Παλαιότερα εἶχαν εἰκονικὴν γραφὴν· τὸ 1700 εὑρέθηκαν τὴν γραμμικὴν γραφὴν Α'. Ἀποκρυπτογράφησιν τῆς γραμμικῆς γραφῆς Β' ἔκαμε τὸ 1952 ὁ Β έ ν τ ρ ι ς.

τάς Μυκήνας ὁ πολιτισμός τῶν Ἀχαιῶν εἶχε καὶ ἄλλα κέντρα (τὴν Τίρυνθα, τὴν Πύλον,* τὰς Θήβας, τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Ἴωλκόν). κοιτίδα τοῦ ὅμως υπῆρξαν αἱ Μυκηναίαι καὶ διὰ τοῦτο ἔχει ὀνομασθῆ Μυκηναϊκὸς πολιτισμός.

Τὸ 1876 ὁ Σλήμαν ἔκαμε ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνην. Ἐκεῖ μέσα, εἰς ἑξ λακκοειδεῖς τάφους Μυκηναίων βασιλέων, ἀνεκάλυψε χρυσὰς προσωπίδας, ξίφη χρυσοποίκιλτα, ἀγγεῖα, πολυτίμους λίθους.

δ'—Χαρακτηριστικὰ τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ βασιλεῖς τῶν Μυκηνην ἔκτιζον τ' ἀνάκτορά των εἰς ὠχυρωμένας ἀκροπόλεις. Τὰ τείχη των, ἐπειδὴ ἐκτίζοντο ἀπὸ ὀγκώδεις λίθους, ἐπιστεύθη ὅτι αἰκοδόμους των εἶχαν Κύκλωπας καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὠνόμασαν Κυκλώπειαι.

Τὰ Μυκηναϊκὰ ἀνάκτορα ἦσαν ὀρθογωνίου σχήματος καὶ ἀπετελοῦντο ἀπὸ τρία τμήματα: τὴν αἰθούσαν, στοὰν ἀνοικτὴν πρὸς τὴν αὐλήν, πού τὴν ὑποβαστάζουν δύο κίονες· τὸν πρόδομον, μικρὸν δωμάτιον ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ μέγαρον· τὸ μέγαρον, μεγάλον ὀρθογώνιον δωμάτιον με ἐστίαν εἰς τὸ κέντρον· αὐτὸ δὲν εἶχε παράθυρα, ἀλλὰ ἐφωτίζετο ἀπὸ τὴν εἴσοδον καὶ τὸν φεγγίτην (τὸ παῖον), ἀπ' ὅπου ἔβγαине καὶ ὁ καπνὸς τῆς ἐστίας.

Εἰς τὰ τοιχογραφίας των, τὰ ἀγγεῖα, τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς μεταλλοτεχνίας οἱ Μυκηναῖοι τεχνίται εἰκονίζουσι σκηνὰς μαχῶν, κυνηγίου, γραμμῆς καὶ φυτὰ καὶ ζῶα τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης.

Τοὺς βασιλεῖς των τοὺς ἔθαπτον εἰς τάφους σκαμμένους εἰς βράχους, πού ὁμοιάζουν με πηγάδια καὶ λέγονται λαξευτοί· ἔχομεν ὅμως καὶ τάφους πού ὁμοιάζουν με τρούλους ναῶν καὶ λέγονται θολωτοί. Διὰ τὰ περνοῦν εὐχάριστα καὶ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἔθαπτον μαζί των καὶ τὰ ὅπλα των, τὰ κοσμήματά των καὶ ὅ,τι ἀγαποῦσαν εἰς τὴν ζωὴν: ὅλα αὐτὰ ἐλέγοντο κτερίσματα.

Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΑΙΩΝ (1100 π. Χ.)

Γύρω ἀπὸ τὸ 1100 ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ Δωριεῖς. Αὐτοὶ ἀνῆκαν εἰς τὴν ἰδίαν φυλὴν με τοὺς Ἀχαιοὺς· ἦσαν ὅμως πολεμικότεροι. Ἐπειδὴ εἶχαν σιδερένια ὅπλα ἐνίκησαν τοὺς Ἀ-

* Οἱ βασιλεῖς τῶν Μυκηνην καὶ τῆς Πύλου εἶχον ἀρχεῖα ἀπὸ πηλίνας πινακίδας ὅπου ἐκρατοῦσαν σημειώσεις εἰς γραμμικὴν γραφὴν Β'.

χαιούς πού εἶχαν ὁ ρ ε ι χ ἄ λ κ ι ν α καὶ ἐξηπλώθησαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Τὰ πρῶτα κύματά των ἐσταμάτησαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ Θεσσαλίαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἄλλοι ἐπροχώρησαν νοτίως τῆς Οἴτης, εἰς τὴν περιφέρειαν πού ἀργότερα ἐκλήθη Δ ω ρ ί ε ς· ἄλλοι ἐπέρασαν τὸν Ἴσθμὸν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσαν ἔπειτα ἀπὸ σκληρᾶς μάχας. Ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους πολλοὶ ἐζήτησαν νέαν πατρίδα· οἱ ἄλλοι πού ἔμειναν ἔγιναν ε ἷ λ ω τ ε ς.

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΩΡΙΚΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗΝ

α'— Ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς ἀποικισμός. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν Δωριέων, κάθε πρόοδος ἐσταμάτησε. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης περιῆλθον εἰς τοὺς Φοίνικας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὅσοι ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους δὲν ἤμπορῶσαν νὰ ζήσουν ἄρχισαν νὰ μεταναστεύουν.

Α ἰ ο λ ε ῖ ς ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Βοιωτίαν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Λέσθον καὶ τὰ ἀπέναντι παράλια τῆς Μικρασίας ὅπου ἴδρυσαν ἔνδεκα ἀποικίας. Ἀπὸ αὐτάς· ἔλαμψαν ἡ Κ ὕ μ η καὶ ἡ Μ υ τ ι λ ῆ ν η.

Ἴ ω ν ε ς ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰ ΒΑ παράλια τῆς Πελοποννήσου κατέλαβαν τὰς Κ υ κ λ ἄ δ α ς, τὴν Χ ί ο ν, τὴν Σ ἄ μ ο ν καὶ τὰ ἀπέναντι παράλια. Ἐκεῖ ἐσημείωσαν πρόσδον 12 πόλεις (αἱ πλέον σπουδαῖαι Μ ἰ λ η τ ο ς, Ἐ φ ε σ ο ς, Φ ῶ κ α ι α, Χ ί ο ς). Αὐταὶ ἐνώθησαν εἰς ὁμοσπονδίαν, τὸ «Πανιώνιον», μὲ κέντρον τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὴν Μυκάλην.

Οἱ Δ ω ρ ι ε ῖ ς ἀποίκισαν τὴν Μ ῆ λ ο ν, τὴν Θ ή ρ α ν, Ρ ό δ ο ν, τὴν Κ ῶ, τὴν Ἀ λ ι κ α ρ ν α σ σ ό ν καὶ τὴν Κ ν ῖ δ ο ν. Καὶ αὐτοὶ ἴδρυσαν συμπολιτείαν μὲ κέντρον τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὸ Τ ρ ι ό π ι ο ν ἀκρωτήριο.

β'— Αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ διάλεκτοι. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν πρῶτον ἀποικισμὸν οἱ Ἕλληνες ἔχουν διαιρεθῇ εἰς τρεῖς φυλάς: Τοὺς Δ ω ρ ι ε ῖ ς, τοὺς Ἴ ω ν α ς καὶ τοὺς Α ἰ ο λ ε ῖ ς. Μὲ τοὺς τελευταίους ἔχουν συγχωνευθῇ καὶ φύλα Θεσσαλῶν, Βοιωτῶν καὶ Ἀχαιῶν. Ἐπειδὴ τρεῖς εἶναι αἱ φυλαὶ ἔχομεν καὶ τρεῖς διαλέκτους: τὴν Δ ω ρ ι κ ή ν, τὴν Ἴ ω ν ι κ ή ν καὶ τὴν Α ἰ ο λ ι κ ή ν. Ἀπὸ τὴν Ἴωνικὴν, πού ἐκαλλιεργήθη ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τῶν Ἀθηνῶν, προέκυψεν ἡ Ἀ τ τ ι κ ή.

γ' — Τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ ὁ Τρωϊκὸς πύλεμος. Οἱ Ἕλληνες ἔφεραν εἰς τὰς ἀποικίας τὴν λατρείαν καὶ τὰς παραδόσεις τῆς μητροπόλεως. Ἰδιαίτερα ἀγαποῦσαν τὰ λαϊκὰ τραγούδια (ἔ π η), πού ἔφαλλαν τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων των. Οἱ τραγουδισταὶ (ἀ ο ι δ ο ι) τὰ ἐτραγουδοῦσαν εἰς τὰς αὐλὰς τῶν βασιλέων καὶ τὰς λαϊκὰς πανηγύρεις καὶ ἐγεννοῦσαν ἐθνικὸν ἐνθουσιασμόν.

Ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν ἐπῆρε τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Ὀμηροῦ διὰ τὰ συντάξῃ τὰ ἔπη του: 1) τὴν Ἰ λ ι ἄ δ α, ὅπου διηγεῖται ἐπείσόδια ἀπὸ τὸ δέκατον ἔτος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. 2) τὴν Ὀ δ ὕ σ σ ε ι α ν, ὅπου τραγουδεῖ τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς: ἔπειτα ἀπὸ τὸν Τρωικὸν πόλεμον.

Αὐτὸς ἐπῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὴν πλούσιαν καὶ δυνατὴν πόλιν τοῦ Ἑλλησπόντου Τ ρ ο ί α ν. Ἐπειδὴ οἱ Τρῶες ἐφορολογοῦσαν τὰ πλοῖα πού ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὰ Στενά, οἱ Ἀχαιοὶ βασιλεῖς ἐνωμένοι κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν Ἀγαμέμνονος ἐπολιορκήσαν τὸ ἰσχυρόν της κάστρον (Ἰλιον) καὶ τὸ ἐκυρίευσαν ἔπειτα ἀπὸ δεκαετῇ πόλεμον (1184).

Τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν τὸ κυριώτερον Ἀναγνωστικόν. Ἀλλὰ καὶ σήμερον εἶναι βασικὴ πηγὴ τῆς Ἱστορίας, διότι παρουσιάζει τὸν ἑλληνισμόν ἐνωμένον εἰς κοινούς ἀγῶνας καὶ μᾶς δίδει πληροφορίας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔθνη τῶν ἀνθρώπων τῶν ἡρωικῶν χρόνων.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

α' — Ἡ παλαιότερα θρησκεία τῶν Ἑλλήνων ἦτο λατρεία τῶν στοιχείων τῆς φύσεως (φ υ σ ι ο λ α τ ρ ε ί α). Ἀργότερα ἔδωσαν εἰς τοὺς θεοὺς των ἀνθρωπίνην μορφήν (ἀ ν θ ρ ω π ο μ ο ρ φ ι σ μ ὅ ς). Τοὺς ἐφαντάζοντο δυνατότερους ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀγέραστους καὶ ὅτι ἐξοῦσαν τρώγοντες ἀ μ β ρ ο σ ί α ν καὶ πίνοντες ν έ κ τ α ρ.

β' Οἱ δώδεκα θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου ἦσαν οἱ σπουδαιότεροι. Τοὺς εἶπαν ἔτσι, διότι ὡς κατοικίαν των ἐθεωροῦσαν τὸν Ὀλυμπον.

Πατὴρ καὶ βασιλεὺς θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἦτο ὁ Ζεὺς. Γυναίκα του εἶχε τὴν Ἥ ρ α ν, θεὰν τοῦ γάμου. Ὁ Π ο σ ε ι δ ῶ ν ἐξουσίαζεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ Ἀ θ η ν ᾱ ἦτο θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Ὁ Ἀ π ὅ λ λ ω ν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μουσικῆς. Ἡ Ἀ ρ τ ε μ ι ε τ οῦ κυνηγίου. Ὁ Ἀ ρ ῆ ς τοῦ πολέμου. Ὁ Ἡ φ α ι σ τ ο ς τῆς μεταλλουργίας. Ἡ Ἀ φ ρ ο δ ί τ η τοῦ ἔρωτος. Ὁ

Ἐρμῆς τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν. Ἡ Διὶς τῆς γεωργίας. Ἡ Ἑστία προστάτις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.

γ' — Κατώτεροι θεοὶ — ἡμίθεοι — λατρεία τῶν νεκρῶν. Ἀπὸ τοὺς κατωτέρους θεοὺς περισσότερον ἀγαπητὸς ἦτο ὁ Διόνυσος, ὁ θεὸς τῆς ἀμπέλου, τοῦ οἴνου καὶ τῆς εὐθυμίας. Ἐπίσης ἡ Περσεφόνη, ἡ θεὰ τῆς βλαστήσεως καὶ σύζυγος τοῦ Πλούτωνος, ποῦ ἦτο ἐξουσιαστὴς τοῦ Κάτω Κόσμου ("Αἰδου). Εἰς τὰ δάση καὶ τὰς πηγὰς ἐξοῦσαν αἱ Νύμφαι. Εἰς τὴν θάλασσαν αἱ Νηρηίδες.

Οἱ ἡμίθεοι ἐγεννῶντο ἀπὸ ἀθανάτους καὶ θνητοὺς καὶ εἶχαν ὑπεράνθρωπον δύναμιν (Ἡρακλῆς, Ἀχιλλεύς).

Οἱ πρόγονοί μας ἐλάτρευον καὶ τοὺς νεκροὺς. Τοὺς ἔθαπτον εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας καὶ τοὺς προσέφερον χοάς.

δ' — Τρόπος λατρείας τῶν θεῶν. Πρὶν φάγουν προσέφερον σπονδὰς (οἶνον, γάλα, μέλι). Ἄλλη προσφορά ἦτο ἡ θυσία ζώων, ποῦ τὴν ἔκαναν διὰ νὰ παρακαλέσουν τοὺς θεοὺς διὰ κάτι ἢ νὰ τοὺς εὐχαριστήσουν. Τρόπος λατρείας ἦτο καὶ ἡ προσευχή (παράκλησις), ποῦ ἐγινόταν πρὶν ἀπὸ τὴν θυσίαν.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

α' — Πότε ἄρχισε καὶ ποῖα τὰ αἰτία του. 300 ἔτη ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἔρχομόν τῶν Δωριέων οἱ Ἕλληνες ἐμφανίζονται καὶ πάλιν ἀκμαῖοι. Ἀπὸ τὴν ἡσυχίαν ποῦ ἐπεκράτησεν, ἡ γεωργία ἀποδίδει καὶ παρατηρεῖται καὶ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ. Ὅλ' αὐτὰ ἐδοθήσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν δημιουργίαν ἐργοστασιακῆς βιοτεχνίας, ποῦ νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἀπὸ πρώτας ὕλας.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀπὸ τὸ 800 ἄρχισε καὶ πάλιν ὁ ἀποικισμός, ποῦ εἶχεν ὡς ἀποτελέσματα νὰ ἐξαπλωθῇ ὁ ἐλληνισμὸς ὁλόγυρα ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Μεσογείου.

Τὰ βασικώτερα αἷτια τοῦ δευτέρου ἀποικισμοῦ εἶναι:

1. Ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μητροπολιτικῶν πόλεων.
2. Αἱ πολιτικαὶ ταραχαὶ καὶ αἱ διώξεις διὰ τὰ φρονήματα.
3. Τὸ ἐπιχειρηματικὸν καὶ φιλομαθὲς πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων.

β' — Τελετὴ τῆς ἀναχωρήσεως. Τρόπος τοῦ ἀποικισμοῦ. Ἡ μητρόπολις ἐπροστάτευε κάθε ἀποικιστικὴν κίνησιν. Ἐπικεφαλῆς τῶν ἀποίκων ἐτοποθετοῦσε τὸν οἰκιστὴν. Ἡ ἀναχώρησις ἐγίνετο ἔπειτα ἀπὸ

ἱεροτελεστία». Οἱ ἄποικοι ἔπαιρναν ἀπὸ τὸ ἱερὸν τῆς Ἑστίας τὸ «ἄσθε-
στον πῦρ», τὸ ὁποῖον μόλις ἔφθαναν εἰς τὴν νέαν πατρίδα ἐτοποθετοῦσαν
εἰς τὸν ναὸν ποῦ ἔκτιζαν. Αἱ ἀποικίαι πολιτικὰ ἔμεναν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ
τὴν μητρόπολιν· ψυχικὰ ὅμως τὰς ἔνωνε ἢ καταγωγῇ, ἢ γλῶσσα καὶ ἢ
κοινῇ θρησκείᾳ.

Παλαιότερα οἱ ἄποικοι ἐπήγαιναν εἰς τὰς νέας χώρας διὰ νὰ ἱδρύ-
σουν νέαν πατρίδα· ἡ ἀποικία αὐτὴ ἐλέγετο ἀποικία ἐγκρα-
ταστικάσεως. Ἀργότερα ἤρχοντο διὰ νὰ ἱδρῦσουν ἐμπορικοὺς στα-
θμούς· τὸ εἶδος αὐτὸ ἐλέγετο ἀποικία ἐκμεταλλεύσεως.

γ'—Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας, Ἰταλίας, Γαλλίας. Πρῶτοι οἱ
Κορίνθιοι*, διὰ νὰ εὐκολύνουν τὰ θαλασσινὰ ταξίδια μεταξὺ
τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας, κατέλαβον τὴν Κέρκυραν. Ἐπειτα, μαζὶ
μὲ τοὺς Κερκυραίους, ἔκτισαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας (Ἀλβα-
νίας) τὴν Ἐπίδαμνον καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν. Τέλος
ἐπέρασαν εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου ἱδρυσαν τὰς Συρακούσας.

Οἱ Εὐβοεῖς ἔκτισαν, εἰς μὲν τὴν Σικελίαν τὴν Νάξον,
τὴν Κατάνην καὶ τὴν Ζάγκλην (Μεσσήνην), εἰς δὲ τὴν
Ν Ἰταλίαν τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Κύμην. Δωριεῖς καὶ
Ρόδιοι ἔκτισαν εἰς τὴν Σικελίαν τὴν Γέλαν, ἢ ὁποία ἱδρυ-
σε τὸν Ἀκράγαντα. Δωριεῖς καὶ Ἀχαιοὶ ἀπὸ
τὴν Πελοπόννησον ἱδρυσαν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος τὸν Κρό-
τωνα, τὴν Σύβαριν καὶ τὸν Τάραντα. Ἀργότερα
ἡ Κάτω Ἰταλία ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀποικίας ἐπῆρε ὄψιν ἑλληνικὴν, ὥστε
νὰ ὀνομασθῇ Μεγάλη Ἑλλάς.

Εἰς τὴν Ν Γαλλίαν οἱ Φωκαεῖς ἔκτισαν τὸ 600 τὴν Μασ-
σαλίαν.

δ' — Αἱ ἀποικίαι τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Εὐξεινίου. Τὰ πα-
ράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἐτράθηζαν ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα
ἀποίκους, διότι εἶχον ξυλείαν καὶ μέταλλα.

Τὴν Χαλκιδικὴν τὴν ἐγέμισαν ἀπὸ ἀποικίας οἱ Χάλκιδεῖς
καὶ οἱ Ἐρετριεῖς (μόνον ἡ Πατείδαια ἱδρύθη ἀπὸ
Κορινθίους). Ἀπὸ αὐτὰς πολὺ ἀνεδείχθη ἡ Ὀλυνθός.

Εἰς τὴν Θράκην οἱ Λέσβιοι ἔκτισαν τὴν Αἶνον καὶ
τὴν Σηστόν καὶ οἱ Μεγαρεῖς τὸ Βυζάντιον
(650 π.Χ.).

*Καὶ Ἐρετριεῖς ἄποικοι ἀκολούθησαν τοὺς Κορινθίους.

Εἰς τὸν Πόντον ἐξαπλώνονται οἱ Μιλήσιοι. Ἀποικία των εἶναι ἡ Σινώπη καὶ ἡ Τραπεζοῦς εἰς τὰ Μικρασιατικά παράλια· ὁ Ἰστρος εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως· ἡ Ὀλβία, ἡ Τάναϊς καὶ τὸ Ποντικόν παῖον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ρωσίας.

ε' — Αἱ ἀποικίαι τῆς Βορείου Ἀφρικῆς. Μιλήσιοι καὶ Σάμιοι ἱδρυσαν εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου τὴν Ναύκρατιν. Ἄωριεῖς ἀπὸ τὴν Θήραν ἔκτισαν πλησίον εἰς τὸ σημερινὸν Τομπλοῦκ τὴν Κυρήνην. Αὕτῃ ἐπλούτησε ἀπὸ τὸ ἐμπόριον τοῦ σιλφίου (ἐνὸς φαρμακευτικοῦ καὶ μαγευτικοῦ εἴδους).

στ' — Ἡ σημασία τοῦ ἀποικισμοῦ διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐθνότητα.

Μὲ τὸν ἀποικισμὸν οἱ Ἕλληνες ἐξηπλώθησαν ἀπὸ τὴν Κριμαίαν ἕως τὸ Γιβραλτάρ. Εἰς τὰς ἀχανεῖς αὐτὰς ἐκτάσεις κινοῦνται ἑλληνικά· πλοῖα μὲ ἀποίκους καὶ ἐμπόρους καὶ κάμνουν γνωστὰ εἰς τοὺς θαρβάρους τὰ ἀγαθὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τὴν πάλην καὶ τὴν διασποράν ἐξῆλθεν ἐνισχυμένον τὸ αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τῶν θαρβάρων λαῶν. Παρὰ τὴν διασποράν ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Ἑλλήνων διεφυλάχθη ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς κοινῆς θρησκείας, καταγωγῆς καὶ γλώσσης.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

α' — Ὅμηρικοὶ χρόνοι ἔχουν ὀνομασθῇ ὁ 9ος καὶ 8ος αἰὼν, διότι μόνῃ ἱστορικῇ πηγῇ διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶναι τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου. Καὶ τώρα οἱ Ἕλληνες ἀποζοῦν ἀπὸ τὴν γεωργίαν. Καὶ τώρα εἰς τὰς ὀχυρὰς ἀκροπόλεις κατοικοῦν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς. Ὁ κοινὸς λαὸς ζῇ εἰς συνοικισμοὺς γύρω ἀπὸ τὰς ἀκροπόλεις καὶ μόνον εἰς στιγμὰς κινδύνου τρέχει νὰ προστατευθῇ πίσω ἀπὸ τὰ τείχη των. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς συνοικισμοὺς αὐτοὺς εὐρίσκοντο πλησίον μεγάλων δρόμων καὶ εἶχαν καὶ ἀγορὰς μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν πόλεις.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας, οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ τεχνῖται ἐμαζεύθησαν εἰς τὰς πόλεις αἱ ὁποῖαι ἀπέδθησαν μεγάλα κέντρα. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέραν κάθε πόλις δὲν ἀποτελοῦσε μόνον χωριστὴν οἰκονομικὴν ἐνότητα ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν (χωριστὸν δηλ. κράτος).

β' — Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις ἦσαν δύο: Οἱ ἄριστοι, πολεμισταὶ καὶ βοηθοὶ τοῦ βασιλέως εἰς τὰ διοικητικά του καθήκοντα. 2) Οἱ θῆτες, πού ἐκαλλιεργοῦσαν μὲ μισθὸν τοὺς ἀγροὺς τῶν ἀρίστων.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς ὑπῆρχε καὶ ἡ τάξις τῶν *δημιουργῶν* (ιατρῶν, κηρύκων, χαλκίων).

Οἱ *δοῦλοὶ* δὲν ἀνήκαν εἰς καμμίαν τάξιν, διότι δὲν εἶχαν ἐλευθερίας: τοὺς ἀγόραζαν ἀπὸ τὰ δουλεμπόρια ἢ τοὺς εἶχαν πιάσει αἰχμαλώτους εἰς τὸν πόλεμον.

γ'—Τὸ πολίτευμα ἦτο *κληρονομικὴ βασιλεία*. Ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχε μόνον τὴν κυδέρνησιν ἀλλὰ καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ὅπως καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ. Ὅταν ᾔθελε νὰ πάρῃ σοβαρὰς ἀποφάσεις, ἐκαλοῦσε τὸ *συμβούλιον τῶν ἀρίστων* καὶ ἄκουε τὰς γνώμᾶς των. Καὶ αὐτὸν τὸν λαὸν συγκέντρωνε κάποτε εἰς *ἀγορὰν* καὶ ἐκεῖ τοῦ ἐγνωστοποιοῦσε τὰς ἀποφάσεις του.

Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα, ἐπειδὴ ἐμεγάλωσαν αἱ ἀνάγκαι τῶν πόλεων, οἱ βασιλεῖς ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς ἀρίστους νὰ τοὺς βοηθοῦν εἰς τὴν κυδέρνησιν τοῦ κράτους περισσότερον. Ἔτσι ὅμως οἱ ἄριστοι ἐπῆραν δύναμιν καὶ ἀφοῦ ἐνώθησαν ἐδιώξαν τοὺς βασιλεῖς καὶ ἐπέβαλαν τὴν *ἀριστοκρατίαν*.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀριστοκρατικοὶ εἰς πολλὰς πόλεις ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς ναυτικούς καὶ ἐμπόρους, οἱ ὅποιοι ἐπέβαλαν εἰς τὰς πόλεις τὴν *ὀλιγαρχίαν* τῶν ἀνθρώπων τοῦ πλοῦτου.

Τέλος, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὰς πόλεις καὶ τῆς τάξεως τοῦ *δήμου*, τὸ ὀλιγαρχικὸν καθεστῶς ἀνετράπη ἀπὸ *στάσεις* καὶ ὁ δῆμος ἐπέβαλε τὴν *δημοκρατίαν*.

Πολλὰς φορὰς τὰς συγκρούσεις τῶν εὐγενῶν (*ὀλίγων*) μὲ τὸν δῆμον ἐξεμεταλλεύθησαν μερικοὶ φιλόδοξοι εὐγενεῖς, οἱ ὅποιοι (δεικνύοντες ὅτι τάχα συμπαθοῦν τὸν δῆμον) κατάφεραν νὰ γίνουν *τύραννοι*. Πολλοὶ ἔγιναν ὀνομαστοὶ ἀπὸ τὰ μεγάλα ἔργα των: π.χ. ὁ *Φεῖδων* ὁ Ἀργεῖος, ὁ *Περικλῆς* ὁ *Κορίνθιος* καὶ ὁ *Περίστρατος* ὁ Ἀθηναῖος.

β' — **Οἱ νομοθέται.** Οἱ *ἐπτὰ σοφοί*. Ὁ λαὸς καὶ οἱ εὐγενεῖς ὅταν ἐκουράζοντο ἀπὸ τὸ ἀλληλοφάγωμα, ἐκαλοῦσαν ἐπιφανεῖς ἄνδρας διὰ νὰ τοὺς συμβιβάσουν καὶ νὰ γράψουν νόμους πού νὰ ἱκανοποιοῦν καὶ τὰ δύο μέρη. Οἱ ἄνδρες αὗτοὶ ἐλέγοντο *νομοθέται*. Παλαιότερος θεωρεῖται ὁ *Ζάλευκος*, πού τὸν 7ον αἰῶνα ἔθεσε νόμους διὰ τοὺς Λοκροὺς τῆς Κάτω Ἰταλίας. Πολὺ ἀκόμη ἐφημίσθησαν ὁ *Χαρῶν* ὁ *Δαῖς* (πού ἐνομοθέτησε διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Κατάνης) καὶ ὁ *Σόλων*.

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς μᾶς ἔχουν ἀφήσει καὶ θαυστοχάστους γνώμᾶς

εἰς φράσεις συντόμους, πού ἔχουν ὀνομασθῇ γ ν ω μ ι κ ᾶ ἤ ρ η τ ᾶ (π.χ. «πᾶν μέτρον ἄριστον», «μηδὲν ἄγαν»). Ὡς σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἀναφέρονται: **Θ α λ ῆ ς** ὁ Μιλήσιος, **Β ί α ς** ὁ Πριηνεὺς, **Π ι τ τ α κ ὸ ς** ὁ Μυτιληναῖος, **Κ λ ε ὀ θ ο υ λ ο ς** ὁ Λίνδιος, **Χ ί λ ω ν** ὁ Λακεδαιμόνιος, **Π ε ρ ί α ν δ ρ ο ς** ὁ Κορίνθιος καὶ **Σ ὀ λ ω ν** ὁ Ἀθηναῖος.

Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

Τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Μικρασίαν ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς. Οἱ ἄποικοὶ τῆς διεκρίθησαν ὡς δραστήριοι ἔμποροι καὶ φιλομαθεῖς ἐπιστήμονες. Οἱ πρῶτοι μεγάλοι ποιηταί, φιλόσοφοι, μηχανικοὶ καὶ μαθηματικοὶ ἀνεφάνησαν ἐκεῖ.

ΙΩΝΙΑ ΚΑΙ ΙΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Τὰ σκῆπτρα εἰς τὴν πρόδον μεταξὺ τῶν ἀποίκων τὰ κρατοῦν οἱ Ἴωνες, διὰ τοῦτο καὶ ὁ πολιτισμὸς ὧν τῶν ἀποίκων τῆς Μικρασίας ἐκλήθη Ἴωνικός. Οἱ καλύτεροι ἐπιχειρηματῆται καὶ οἱ ἐξοχώτεροι σοφοὶ ἔζησαν εἰς τὴν Ἰωνίαν. Ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας προώδευσαν, ἀλλὰ διεκρίθησαν περισσότερον αἱ ἐξῆς :

1.—**Ἡ Μίλητος**, πού εἰς τὴν ἐμπορικὴν τῆς ἀνάπτυξιν πολὺ ἐβοήθησαν ἡ θέσις τῆς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ καὶ αἱ 81 ἀποικίαι τῆς. Τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα ἡ Μίλητος εἶναι μία πολυάνθρωπος πόλις μὲ πλοῦτον καὶ εὐζωίαν. Οἱ Μιλήσιοι δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὰς ὕλικὰς ἀπολαύσεις, ἀλλὰ ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ὁ φιλόσοφος **Θ α λ ῆ ς**, ὁ ποιητὴς **Φ ω κ υ λ ί δ η ς** καὶ ὁ ἱστορικός **Ἑ κ α τ α ῖ ο ς** ἦσαν Μιλήσιοι.

2. — **Ἡ Ἐφεσος**, πού συνηγωνίζετο τὴν Μίλητον εἰς πληθυσμὸν καὶ πλοῦτον. Τὴν πρῶτιμον ἀνάπτυξιν τὴν ἐχρεωστοῦσεν εἰς τὴν γεωγραφικὴν τῆς θέσιν, ὅπου ἐτελείωνεν ἡ «βασιλικὴ ὁδὸς» πού ἔνωνε τὸ Αἰγαῖον μὲ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας. Ἐπίσης εἰς τοὺς μεγάλους ἐμπορικοὺς καὶ τραπεζιτικοὺς οἴκους.

3.—**Ἡ Σάμος**, πού πολὺ προώδευσε εἰς τὴν μεταλλουργίαν. Λαμπρὰς ἡμέρας ἐγνώρισεν, ὅταν τὴν ἐκυβερνοῦσεν ὁ τύραννος **Π ο λ υ**

κράτης (530 π.Χ.). Με τὸν στόλον τῶν πεντηκοντόρων τοῦ ἐθαλασσοκράτησεν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἔγινε πλούσιος καὶ δυνατός. Διέθεσε χρήματα διὰ νὰ γίνουν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του (σημερινὸν Τηγάνι) λιμενικά ἔργα, ἓνα ὑπόγειον ὕδραγωγεῖον καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἥρας (Ἡραῖον).

4.—**Ἡ Χίος**, πού ἐκυβερνήθη με καλοὺς νόμους. Οἱ Χῖοι διεκρίθησαν ὡς ἱκανοὶ ἔμποροι καὶ βιοτέχναι. Πρῶτοι αὐτοὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἔμπόριον τῶν δούλων. Ἡ Χίος θεωρεῖται πατρίς τοῦ Ὁμήρου.

5.—**Ἡ Λέσβος**, πού ὑπῆρξε γεωργικὴ χώρα. "Όταν ὁ πληθυσμὸς τῆς ἠϋξήθη, ἔκαμιν ἀποικίας εἰς τὴν Τρωάδα καὶ τὸν Ἑλλάσποντον. Τέκνα τῆς ὑπῆρξαν ὁ Πιτταχὸς καὶ οἱ ποιηταὶ Σαπφὼ καὶ Ἀρίων.

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἓνα κράτος. Κάθε πόλις με τὴν περιφέρειάν της ἀποτελοῦσε ἀνεξάρτητον πολιτείαν (πόλις — κράτος) συνεπῶς καὶ ὁ πατριωτισμὸς κάθε Ἕλληνας περιορίζετο εἰς τὴν πόλιν του. Ἡ διαίρεσις αὐτὴ ὠφείλετο εἰς τοὺς ἑξῆς λόγους :

1) Διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε μία ἐκτεταμένη περιφέρεια, ὅπως εἰς τὴν Αἴγυπτον, πού ν' ἀποκτήσῃ τόσῃν δύναμιν ὥστε νὰ μπορῇ νὰ ἐνώσῃ τὰς ἄλλας εἰς ἓνα κράτος με μίαν κυβέρνησιν.

2) Διότι οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐκυβερνῶντο, ὅπως ἡμεῖς μ' ἀντιπροσώπους, ἀλλὰ ἐμαζεύονταν ὅλοι οἱ πολῖται εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ ἐκεῖ ἀπεφάσιζον οἱ ἴδιοι διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους των.

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

1.—**Τὸ Ἄργος. Ὁ Φεῖδων**. Τὸν 8ον αἰῶνα τὸ Ἄργος ἦτο ἡ μεγαλύτερα δύναμις εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Τροϊζήν, ἡ Σικυών, ἡ Αἰγίνα καὶ ἄλλαι πόλεις ἔκαμιν ὁμοσπονδίαν, πού εἶχαν προισταμένην πόλιν τὸ Ἄργος. Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα ὁ τύραννος αὐτῆς Φεῖδων κατέλαβε τὴν Αἰγίναν, ὅπου ἱδρυσεν νομισματοκοπεῖον, τὸ ὅποῖον εἶναι τὸ πρῶτον εἰς τὴν Εὐρώπην πού ἔκοψεν νομίσματα. Ἐπίσης ἐκανόνισε τὰ μέτρα τῶν καρπῶν.

2.—**Ἡ Κόρινθος. Ὁ Περίανδρος**. Ἡ Κόρινθος τὴν πρώτην ἀνά-

πτύξιν της τήν ἐχρεωστοῦσε εἰς τήν προνομιοῦχον θέσιν της πλησίον τοῦ Ἴσθμοῦ, πού τήν ἔκαμινε γέφυραν ἐπικοινωνίας μεταξύ τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ.

Ἡ ἀρχαία Κόρινθος, εἶχε κτισθῇ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ περιεκλείετο ἀπὸ τεῖχος. Εἶχε δύο λιμένας: τὰς Κεχρίδας εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ τὸ Λέχαιον εἰς τὸν Κορινθιακόν. Ἡ λεωφόρος, πού ἔφερεν ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Λεχαίου, εἶχε καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τεῖχη. Ἄλλο τεῖχος ἐπροστάτευε τὸν Ἴσθμόν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Στερεᾶς. Ὅπισθεν αὐτοῦ εὐρίσκετο ὁ Διόλοος, πλατὺς δρόμος διὰ νὰ σύρουν ἐπάνω του τὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν μίαν θάλασσαν εἰς τὴν ἄλλην.

Ἡ Κόρινθος ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα παρουσιάζει ἀκμαῖον ἐμπόριον καὶ βιοτεχνίαν (ἀγγείων, ὕφασμάτων, ὅπλων, ναυπηγίας). Ἐδῶ περὶ τὸ 750 ἐναυπηγήθησαν αἱ πρῶται τριήρεις (πολεμικὰ πλοῖα). Μὲ αὐτὰς οἱ Κορίνθιοι, ἀφοῦ ἐκαθάρισαν τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοὺς πειρατάς, ἱδρυσαν ἀποικίας εἰς τὴν Χαλκιδικήν, τὰς Ἰλλυρικὰς ἀκτὰς καὶ τὴν Σικελίαν.

Εἰς τὴν μεγίστην της ἀκμὴν ἔφθασεν ὅταν τὴν ἐκυβερνοῦσεν ὁ τύραννος Περίαςδρος (600 π.Χ.). Αὐτὸς πού ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς, ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα.

3.—Ἡ Εὐβοία εἶχε σημειώσῃ πρόοδον πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα. Ἡ Χαλκὶς πρώτη ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἀνέπτυξε τὴν μεταλλουργικὴν βιοτεχνίαν. Ἡ Ἐρέτρια ἔκανε ἐξαγωγὴν ἀγγείων καὶ πορφύρας. Αἱ δύο πόλεις, ἀφοῦ ἐπλούτησαν καὶ ἔγιναν πολυάνθρωποι, ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος ἐκινήθησαν εἰς ἀποικιακὴν ἐξάπλωσιν (εἰς τὴν Χαλκιδικήν, τὴν Κέρκυραν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν). Τὸ 700 ἦλθαν εἰς ρῆξιν διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ Ἀηλιαντίου πεδίου· τελικὰ ἐνίκησεν ἡ Χαλκὶς μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεσσαλικοῦ ἱππικοῦ.

4. — Ἡ Βοιωτία, ἡ Φωκίδα, ἡ Θεσσαλία, ἡ Μακεδονία.

Ἡ Βοιωτία, ἐπειδὴ εἶχεν ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, δὲν παρουσίασε πρόοδον. Αἱ σπουδαιότεραι πόλεις αὐτῆς ἦσαν αἱ Θήβαι· ἡ Τανάγρα, ὁ Ὀρχομενὸς καὶ ἡ Χαίρωνεια. Ὅλοι συνέπηξαν τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν Βοιωτῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὰς Θήβας.

Ἡ Φωκίς, ὡς χώρα ὀρεινὴ, ἔμεινε καθυστερημένη καὶ μόνον τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τῆς ἔδιδε λάμψιν.

Ἡ Θεσσαλία δὲν παρουσίασεν ἀξίολογον πολιτισμόν. Ἀπο-

κλεισμένη από ὄρη δὲν εἶχεν ἐξοδὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐπειδὴ ἔμεινε γεωργικὴ ἐκυβερνήθη ἀπὸ μεγαλοκτηματίας.

Ἡ Ἦ π ε ι ρ ο ς ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ὡς κοιτὶς τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Ἀπὸ ἐδῶ ἐπέρασαν οἱ Θεσσαλοί, οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Δωριεῖς. Μεγάλην φήμην τῆς ἔδιδε καὶ τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς εἰς τὴν Δωδώνην.

Ἡ Μ α κ ε δ ο ν ί α μόλις κατὰ τὸ 400 π.Χ. ἐβγήκε ἀπὸ τὴν καθυστέρησίν της καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὸν πολιτισμόν. Οἱ Δωριεῖς κάτοικοί της ἄφησαν τὰ παραθαλάσσια μέρη τῆς χώρας των νὰ τὰ καταλάβουν οἱ Εὐβοεῖς καὶ οἱ Κορίνθιοι καὶ ἔτσι ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ἀποζοῦσαν ἀπὸ τὴν γεωργίαν. Διὰ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας οἱ Μακεδόνες ὑπῆρξαν οἱ ἀκρίται ποὺ ἐκράτησαν τοὺς βαρβάρους τοῦ Βορρᾶ.

ΤΑ ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ

1.—Ἡ Κόμη εἶχε ἰδρυθῆ γύρω ἀπὸ τὸ 800 π.Χ. ἀπὸ ἀποίκους τῆς Εὐβοίας (Χαλκιδεῖς καὶ Κυμαῖους). Ἡ θέσις ὅπου ἐγκατεστάθησαν τοὺς ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Τυρηννοὺς. Οἱ Κυμαῖοι τοὺς ἐδίδαξαν τὴν ἐ π ε ξ ε ρ γ α σ ί α ν τῶν μετάλλων καὶ τοὺς ἔκαμαν γνωστὸν τὸ ἀ λ φ ᾶ θ η τ ο ν τῆς Χαλκίδος.

2.—Ἡ Σύβαρις ἔγινεν ἑνωρὶς πολυάνθρωπος καὶ πλουσία. Αὐτό, διότι καὶ τὸ ἔδαφός της ἦτο γόνιμον καὶ οἱ κάτοικοί της δραστήριοι ἔμποροι. Οἱ Συβαρίται ἀγαποῦσαν πολὺ τὰς ἀνέσεις, ὥστε «Συβαρίτης» νὰ σημαίνει μαλθακός.

3.—Ὁ Κρότων εὐρίσκετο, ὅπως καὶ ἡ Σύβαρις εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Οἱ Κροτωνιάται ἐκαλλιεργοῦσαν δημητριακά, ἀμπέλια καὶ ἔτρεφαν ζῶα. Ἀγαποῦσαν τὸν ἀθλητισμὸν καὶ ἐκέρδισαν πολλὰς νίκας εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ἐκεῖ ἐλειτουργοῦσε ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ τοῦ Πυθαγόρα καὶ ἄλλη μία σχολὴ ἱατρικῆς.

4.—Ὁ Τάρας ὑπῆρξε ἀλιευτικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον. Ἀκόμη εἶχε βιοτεχνίαν ἀγγειοπλαστικῆς καὶ κλωστοῦφαντουργίας.

5.—Αἱ Συρακοῦσαι ὑπῆρξαν ἡ πλέον πλουσία καὶ πολυάνθρωπος πόλις τῆς Σικελίας. Οἱ τεχνῖται της ἐδούλευαν τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον καὶ οἱ ναυτικοί της καὶ οἱ ἔμποροι ἐνεργοῦσαν μεγάλας εἰσαγωγὰς

ἐμπορευμάτων καὶ ἐκέρδιζαν πολλὰ χρήματα. Ἐξαιρετικὸν καλλωπισμὸν τῆς ἔδιδον τὸ θέατρον, οἱ ναοὶ καὶ τὸ γυμναστήριον.

Η ΣΠΑΡΤΗ

1. Ἡ Λακωνική, εἶναι στενόμακρη κοιλάδα μεταξὺ τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταυγέτου, ποὺ τὴν διαρρέει ὁ Εὐρώτας. Εἶναι τὸ μέρος ὅπου ἰδρύθη τὸ ἰσχυρὸν κράτος τῆς Σπάρτης. Ἐπειδὴ δὲν εἶχε λιμάνια, δὲν ἀνέπτυξε ναυτιλίαν καὶ ἐμπόριον καὶ παρέμεινε γεωργικὴ χώρα χωρὶς πόλεις καὶ πολιτισμὸν.

2. Οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς ἐπῆραν τὸ ὄνομα Σπαρτιαῖται ἐκ τῆς κωμολόγεως Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιαῖται ἀποτελοῦσαν τὸν στρατὸν τῆς πολιτείας καὶ εἶχαν εἰς χεῖρας τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Εἶχαν ἐπίσης εἰς τὴν κατοχὴν τὴν καὶ ὅλην τὴν γῆν, ποὺ εἶχε μοιρασθῇ εἰς κ λ ῆ ρ ο υ ς (8000 περίπου). Ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς χώρας τοὺς γεωργούς τοὺς ἔκαμαν ε ἰ λ ω τ α ς (δούλους) καὶ τοὺς ὑποχρέωναν νὰ καλλιεργοῦν τὰ κτήματα τῶν κυρίων τῶν. Εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ μικρεμπόρους (ποὺ τοὺς ἔλεγαν π ε ρ ῖ ο ἰ κ ο υ ς) ἔδωσαν μερικὰς ἐλευθερίας, διότι τοὺς εἶχαν ἀνάγκην.

Ἐπειδὴ οἱ εἰλωτες ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιατάς, ὁ φόβος ἐπαναστάσεώς τῶν ὑποχρέωνε τοὺς Σπαρτιατάς νὰ δώσουν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν εἰς τὴν πολιτείαν τῶν.

3. Ὁ Λυκοῦργος ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ὡς ὀργανωτὴς τοῦ Σπαρτιατικοῦ κράτους· ἀκόμη ὡς θεόσταλτος νομοθέτης, διότι ὅταν ἤλθεν εἰς τοὺς Δελφοὺς ἡ Πυθία τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νόμοι τοῦ θ' ἀναδείξουν τὴν Σπάρτην εἰς ἰσχυρὸν κράτος. Σήμερον τὸν νομίζουσι ὡς μυθικὸν πρόσωπον, διότι τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης δὲν ἤμπορεῦσε νὰ εἶναι ἔργον ἑνὸς μόνον ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀσφαλῶς ἐπέρασεν ἀπὸ πολλὰ στάδια ἐξελίξεως, ὥσπου νὰ λάβῃ τὴν μορφήν ποὺ εἶχε κατὰ τοὺς ἱστορικούς χρόνους.

4. Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης εἶχε τὰ ἐπόμενα ὄργανα.

α') Τοὺς β α σ ι λ ε ῖ ς, ποὺ ἦσαν ἀνώτεροι ἱερεῖς, ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ πρόεδροι τῆς γερουσίας.

β') Τὴν Γ ε ρ ο υ σ ί α ν, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦσαν 28 εὐγενεῖς Σπαρτιαῖται, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἡλικίαν ἄνω τῶν 60 χρόνων.

γ') Τὴν Ἀ π έ λ λ α ν (ἐκκλησίαν), ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ὅλοι οἱ πολῖται ἄνω τῶν 30 ἐτῶν. Συνήρχετο ἐκάστην πανσέληνον εἰς τὸ ὑπαι-

θρον, διὰ τὰ ἐγκρίνη τὰ ψηφίσματα τῆς Γερουσίας καὶ τὰς πράξεις τῶν Ἐφόρων.

δ') Τοὺς ἐφόρους, ποὺ ἦσαν 5, καὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ἀπὸ τὴν Ἀπέλλαν. Κύριον ἔργον εἶχαν τὰ κυβερνοῦν τὸ κράτος. Ἐπίσης τὰ ἐπιβλέπουν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς πολίτας ἂν τηροῦν τοὺς νόμους. Εἶχον τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ ἐπέβλεπον τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων.

5. Ἡ ἀγωγή τῶν νέων ἔπαιρνε χαρακτῆρα στρατιωτικόν. Καὶ τὰ δύο φύλα ἐγυμνάζοντο μὲ συχνὰς καὶ σκληρὰς ἀσκήσεις. Οἱ νέοι διὰ τὰ γίνουσι καλοὶ στρατιῶται καὶ αἱ νέαι διὰ τὰ γεννοῦν παιδιά γενναῖα καὶ εὐρωστα.

Τὰ ἀρσενικὰ ἑρέφη, μόλις ἤρχοντο εἰς τὸν κόσμον, οἱ πατέρες τῶν τὰ παρουσίαζαν εἰς τοὺς γέροντας. Ἐὰν εἶχαν σωματικὸν ἐλάττωμα τὰ ἐπετοῦσαν εἰς τὸν Καϊάδαν (θάραθρον τοῦ Ταῦγέτου). Ὅταν ἦσαν ἀρτιμελῆ, τὰ ἔδιδαν εἰς τὰς μητέρας τῶν διὰ τὰ μεγαλῶσουν, ὥσπου τὰ χάσουν τὰ πρῶτα τοὺς δόντια (τὰ γίνουσι 7 ἐτῶν). Τότε αἱ μητέρες τὰ ἔδιδαν καὶ πάλιν εἰς τὴν Πολιτείαν, ἣ ὅποια τὰ ἔδιδε τὰ ζοῦν μαζί μ' ἄλλα παιδιά εἰς τὰ στρατόπεδα τοῦ Εὐρώτα. Ἐκεῖ μὲ γυμναστικὴν καὶ συνεχεῖς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις τὰ ἐσυνήθιζαν εἰς τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν σκληραγωγίαν. Γράμματα δὲν ἐμάθαιναν, ἀλλὰ μόνον ἀνάγνωσιν, γραφὴν, πατριωτικὰ τραγούδια καὶ πολεμικοὺς χορούς. Ἐδιδάσκοντο ἀκόμη τὰ σέδωνται τοὺς γέροντας καὶ τὰ ὁμιλοῦν μὲ συντομίαν (λακωνισμός).

Τὰ κορίτσια καὶ αὐτὰ ἐγυμνάζοντο καὶ ἔπαιρναν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀνδρῶν. Αἱ μητέρες, ὅταν παρέδιδον τὴν ἀσπίδα εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν, ἔλεγαν: «Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς» δηλ. ἡ νικητὴς τὰ τὴν φέρησ ὀπίσω ἢ τὰ σὲ φέρουν νεκρὸν ἐπάνω της.

6. Ὁ Σπαρτιατικὸς στρατός εἶχε διὰ στήριγμά του τοὺς ὀπλίτας. Τὰ ἐπιθετικὰ ὅπλα κάθε ὀπλίτου ἦσαν ἓνα μακρὸν δόρυ (4½ μέτρων) καὶ ἓνα κοντὸν ξίφος. Ὡς ἀμυντικὰ ὅπλα εἶχαν τὴν ἀσπίδα, τὸν θώρακα, τὰς κνημίδας καὶ τὸ κράνος.

Οἱ ὀπλίται παρετάσσοντο τόσον πλησίον ὅς εἰς τοῦ ἄλλου, ὥστε τὸ δεξιὸν πλευρὸν καθενὸς τὰ καλύπτεται ἀπὸ τὴν ἀσπίδα τοῦ διπλανοῦ του. Ἔτσι ἐσχηματιζόταν ἓνα τεῖχος ἀπὸ πανόπλους ἄνδρας ποὺ ἐλέγετο «Σπαρτιατικὴ φάλαγξ».

7. Ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν εἶχε τὸν ρυθμὸν ὥρολογιοῦ. Ἀπὸ τοῦ

20ου έτους ο Σπαρτιάτης κατατασσόταν εις τὸν στρατὸν καὶ ἐξακολουθοῦσε τὴν στρατιωτικὴν του ὑπηρεσίαν μέχρι τοῦ 60ου. Ὅταν ἐγινόνταν 30 χρόνων, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον· χωρὶς ὅμως νὰ παραμελῇ τὰ στρατιωτικά του καθήκοντα.

Ὅλοι οἱ στρατιῶται ἔτρωγαν εἰς κοινὰ δεῖπνα, τὰ συσσίτια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον μέρος καὶ οἱ βασιλεῖς. Ἡ κυριωτέρα τροφή αὐτῶν ἦτο ὁ μέλας ζωμός, σούπα ἀπὸ χοιρινὸν κρέας καὶ ξίδι, ποὺ ποτὲ δὲν τὴν ἔφαγαν χορταστικά.

Οἱ Σπαρτιάται δὲν εἶχαν δικαίωμα νὰ ἐμπορεύωνται καὶ νὰ ταξιδεύουν διὰ νὰ μὴ νοθευθοῦν αἱ συνήθειαι των. Καὶ εἰς τοὺς ξένους, ποὺ ἔφθαναν ὡς ἐπισκέπται, δὲν ἐπετρέπετο νὰ μένουν πολὺ χρόνον. Τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ ταξίδια ἐδυσκόλευε καὶ τὸ νόμισμα, ποὺ κατεσκευάζετο ἀπὸ σίδηρον καὶ ἦτο βαρὺ καὶ δύσχρηστον.

8. Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. Ὅταν ὁ πληθυσμὸς τῆς Σπάρτης ἐμεγάλωσε πολὺ καὶ οἱ κληροὶ δὲν ἐπαρκοῦσαν, οἱ Σπαρτιάται ἐκίνησαν νὰ κατακτήσουν τὴν εὐφορὴ Μεσσηνίαν. Οἱ Μεσσήνιοι δὲν ἔστερξαν τὴν ὑποταγὴ καὶ ἔτσι ἔγιναν δύο μακροχρόνιοι πόλεμοι.

Ὁ Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος ἄρχισε τὸ 750 π.Χ. Οἱ Μεσσήνιοι, ἐπειδὴ δὲν μπορούσαν νὰ κρατήσουν τὴν ὑπαίθρον, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἰθώμης. Ἐκεῖ, ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν ἥρωικὸν βασιλέα τους Ἀριστόδημον, ἐκράτησαν ἄμυναν εἴκοσι χρόνια. Τέλος, οἱ Σπαρτιάται τοὺς ἐνίκησαν, ἐμοίρασαν τὴν πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας εἰς κληρούς καὶ ἔκαμαν εἰλωτας τοὺς κατοίκους.

Ὁ Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος ἄρχισε 80 χρόνια ἀργότερα. Ἀφορμὴ του ὑπῆρξεν ἡ τυραννικὴ διαγωγὴ τῶν Σπαρτιατῶν, ποὺ ἀνάγκασε τοὺς Μεσσηνίους νὰ ἐπαναστατήσουν. Ἀρχηγὸς των ἦτο τώρα ὁ Ἀριστομένης. Οἱ Σπαρτιάται ἐνίκηθησαν· ὅταν δὲ οἱ Μεσσήνιοι εἰσέβαλαν εἰς τὴν Λακωνίαν, ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐκεῖνοι ὅμως ἀντὶ στρατοῦ τοὺς ἔστειλαν τὸν χωλὸν ποιητὴν Τυρταίον. Αὐτὸς μὲ τὰ πολεμικά του τραγούδια ἐγέννησε τόσον ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ὥστε νὰ νικήσουν τοὺς Μεσσηνίους. Ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι ἔγιναν εἰλωτες καὶ ἄλλοι ἤλθαν ὡς ἄποικοι εἰς τὴν Ζάγκλην τῆς Ἰταλίας.

9. Ἡ Πελοποννησιακὴ Συμμαχία ἀπετελέσθη ἀπὸ Σπαρτιάτας, Ἀρχάδας, Ἡλείους, Αἰγινήτας, Κορινθίους καὶ Μεγαρεῖς. Ὅλοι αὐταὶ αἱ πόλεις εἰς περίοδον εἰρήνης ἐκρατοῦσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των· εἰς πε-

ρίπτωσιν ὅμως πολέμου εἶχαν τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀκολουθοῦν τὴν Σπάρτην.

Ἡ συμμαχία αὐτὴ ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν Ἱδρυσίν της οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι μεταξὺ τῶν μικρῶν κρατῶν (ποὺ τώρα ἀνῆκαν εἰς αὐτὴν) ἔπαυσαν, ὥστε ὅταν ἦλθαν οἱ Πέρσαι, ἡ Συμμαχία ἀπετέλεσε τὴν σπονδυλικὴν στήλην τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

1. **Ἡ παλαιότερα ἱστορία** της φθάνει εἰς τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν. Κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἡ Ἀκρόπολις ἦτο ἔδρα τοῦ βασιλέως. Ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἀττικῆς ἀποτελοῦσαν ἀνεξάρτητα κρατίδια. Οἱ Ἴωνες, ποὺ θεωροῦνται ὡς οἱ πλεόν παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, κατήργησαν τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς χωριστάς κυβερνήσεις τῶν κρατιδίων αὐτῶν καὶ ἱδρυσαν κοινὰς ἀρχάς εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὸν συνοικισμὸν τῶν Ἀθηνῶν τὸν ἔκαμε ὁ βασιλεὺς Θησεύς. Καὶ δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτὸ μόνον ἀλλὰ τοὺς Ἀθηναίους, ποὺ πρὶν εἶχαν μοναδικὸν ἐπάγγελμα τὴν γεωργίαν, τοὺς ἔκανε ναυτικούς.

Πολιοῦχος τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἡ θεὰ τῆς σοφίας Ἀθηνᾶ. Αὐτὴ ἔδωσε καὶ τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν καὶ τοὺς ἔστρεψε τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας.

2. **Τὸ ἀρχαιότερον πολίτευμα** τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἡ βασιλεία. Ὁ βασιλεὺς ἐκυβερνοῦσε μὲ ἕνα συμβούλιον ἀπὸ εὐγενεῖς, τὸν Ἀ ρ ε ι ο ν Π ά γ ο ν. Τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν θεωρεῖται ὁ Κ ό δ ρ ο ς (1000 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ὅταν οἱ Δωριεῖς εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, προσέφερε μὲ προθυμίαν τὴν ζωὴν του διὰ νὰ μὴν ὑποδουλωθῇ ἡ πατρίς του.

Ὅταν ἔπεσαν οἱ βασιλεῖς, ἡ κυβέρνησις ἦλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἀ ρ ι σ τ ω ν (μεγαλοκτηματιῶν). Ἀπὸ τὸ 683 τὰς Ἀθήνας διοικοῦσαν οἱ ἐ ν ν έ α ἄ ρ χ ο ν τ ε ς: ὁ β α σ ι λ ε ῦ ς (ποὺ ἡ ἐξουσία του περιωρίσθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθιερέως), ὁ ἐ π ώ ν υ μ ο ς ἄ ρ χ ω ν (ποὺ ἀπὸ τὸ ὄνομά του ὠριζόταν τὸ ἔτος), ὁ π ο λ έ μ α ρ χ ο ς (ποὺ ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ) καὶ οἱ ἐ ξ θ ε σ μ ο θ έ τ α ι (ποὺ ἐδίκαζαν τὰς πολιτικὰς δίκας).

3. **Αἱ πρῶται ταραχαί.** Ὁ Κύλων. Ἐπειδὴ ὅλοι αἱ ἐξουσίαι περὶ ἦλθον εἰς τοὺς μεγαλοκτηματίας, οἱ γεωργοί, οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἔμποροι δυσαρεστήθησαν. Ἐνώθησαν λοιπὸν ἐναντίον τῶν μεγαλοκτηματιῶν διὰ νὰ διεκδικήσουν τὰ πολιτικὰ των δικαιώματα καὶ γραπτὸς ν ό-

μ ο υ ς. Ἐπειδὴ οἱ τελευταῖοι δὲν ὑπεχώρησαν ἄρχισαν ταραχαί. Τὴν κατάστασιν ἐξεμεταλλεύθη τότε (636) ὁ εὐγενὴς Ὀλυμπιονίκης Κ Ὑ λ ω ν, διὰ τὴν γέννη τύραννος· ἀλλ' ἐνίκηθη ἀπὸ τὸν Ἀλκιμεωνίδην ἄρχοντα Μεγακλῆν. Καὶ ὁ μὲν Κῦλων ἐδραπέτευσε ἀλλ' οἱ ὁπαδοὶ του, μολοντί παρεδόθησαν μὲ ὄρους, ἐσφάγησαν ὅλοι. Τὸ ἀνοσιούργημα αὐτὸ ἔχει ὀνομασθῆναι «Κυλώνειον Ἄγος».

4. Ἡ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος (621). Διὰ τὴν ἐπανεγένθη εἰς τὴν πολιτείαν ἡ γαλήνη καὶ αἱ δύο μερίδες ἀνέθεσαν εἰς τὸν Δράκοντα τὴν γράψην νόμων. Σύμφωνα μ' αὐτοὺς ὅλα τὰ πολιτικά δικαιώματα περιήρχοντο εἰς ὅσους εἶχον ἀκίνητον περιουσίαν καὶ εἶχον ἐκπληρώσει τὰ στρατιωτικά των καθήκοντα. Οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἐγγράφησαν εἰς λιθίνας πλάκας αἱ ὁποῖαι ἐτοποιηθήσαν εἰς τὴν Ἀγοράν.

6. Ο ΣΟΛΩΝ

α') Ποῖαι περιστάσεις τὸν ἀνέδειξαν. Καταγωγή—μόρφωσις—**χαρακτήρ.** Ἡ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος δὲν ἐγεφύρωσαν τὸ χάσμα μετὰ τῶν μεγαλοκτηματιῶν (εὐγενῶν) καὶ τοῦ λαοῦ. Αἱ ταραχαὶ ἐπανεληφθήσαν καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἐφθασαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ. Τότε καὶ αἱ δύο τάξεις ἐσυμφώνησαν ν' ἀναθέσουν εἰς τὸν Σόλωνα τὴν μεταβάλην τὸ πολίτευμα (594).

Ὁ Σ ὄ λ ω ν ἀνῆκεν εἰς πλουσίαν οἰκογένειαν. Ἐπειδὴ ἔχασε τὴν περιουσίαν του, ἀφωσιώθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἔκαμε πολλὰ ταξίδια εἰς τὴν Μικρασίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Βαθυστόχαστος καὶ περίεργος ἐσπούδασε τὰς νομοθεσίας καὶ τὰ κυβερνητικὰ συστήματα τῶν λαῶν πού ἐπεσκέφθη. Οἱ συμπολίται του δὲν τὸν ἐτιμοῦσαν μόνον διὰ τὴν σοφίαν του, ἀλλὰ καὶ διότι ἐτέθη ἐπικεφαλῆς τοῦ στρατοῦ τους καὶ ἔδιωξε τοὺς Μεγαρεῖς ἀπὸ τὴν Σαλαμίνα.

β') Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος. Πρῶτος καὶ βασικὸς νόμος τῆς Σολωνεῖου νομοθεσίας ὑπῆρξεν ἡ σ ε ι σ ἄ χ θ ε ι α, δηλαδή ἡ ἀποσθεσις τῶν χρεῶν.

Δευτέρα νομοθετικὴ πράξις του εἶναι ἡ διαίρεσις τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν, ἀνάλογα μὲ τὴν περιουσίαν των εἰς 4 τάξεις:

Τοὺς π ε ν τ α κ ο σ ι ο μ ε δ ῖ μ ν ο υ ς, πού εἶχαν εἰσόδημα 500 μεδίμνους ἀπὸ ὑγροῦς καὶ ξηροῦς καρπῶν (μέδιμνος 48 κιλά).

Τοὺς τ ρ ι α κ ο σ ι ο μ ε δ ῖ μ ν ο υ ς, πού εἶχαν εἰσόδημα 300 μεδίμνους.

Τοὺς ζευγίτας, ποὺ παρῆγον 300 - 100 μεδίμνους.

Τοὺς θῆτας, ποὺ παρῆγον ὀλιγώτερα ἢ δὲν εἶχαν πε-
ριουσίαν.

Ὅσοι ἀνῆκαν εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις ὑπηρετοῦσαν εἰς τὸν στρα-
τὸν ὡς ὁ π λ ῖ τ α ι ἢ ἰ π π ε ῖ ς, οἱ ζευγίται μόνον ὡς ὀπλίται
καὶ οἱ θῆτες ὡς ψ ι λ ο ῖ (ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι).

γ') Αἱ μεταβολαὶ τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν Πολιτείαν τῶν Ἀθηνῶν.

Κυρίαρχον σῶμα τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας κατέστησε ὁ Σόλων
τὴν Ἐ κ κ λ η σ ί α ν τοῦ Δ ή μ ο υ. Αὕτῃ ἦτο συνάθροισις τῶν
πολιτῶν (ποὺ εἶχαν συμπληρώσει τὸ 20ὸν ἔτος) εἰς τὴν Π ν ύ κ α διὰ
νὰ συζητοῦν καὶ νὰ παίρνουν ἀποφάσεις διὰ τὴν διακυβέρνησιν τῆς Πο-
λιτείας.

Ἀκόμη διωργάνωσε τὴν β ο υ λ ή ν τ ῶ ν τ ε τ ρ α κ ο σ ί ω ν,
ποὺ ἦτο ἓνα συμβούλιον ἀπὸ 400 πολίτας (ποὺ εἶχαν συμπληρώσει τὰ
30 τοὺς χρόνια). Ἔργον εἶχαν νὰ π ρ ο β ο υ λ ε ύ ο υ ν δι' ὅλα τὰ
σοβαρὰ ζητήματα ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ φέρουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ
δήμου.

Τέλος ἱδρυσε τὸ Δ ι κ α σ τ ή ρ ι ο ν τ ῆ ς Ἡ λ ι α ί α ς,
ποὺ τὸ ἀποτελοῦσαν 6000 λαϊκοὶ δικασταί. Δὲν συνεδρίαζαν ὅλοι μαζί,
ἀλλ' ἐχωρίζοντο εἰς 10 τμήματα ἀπὸ 500 δικαστὰς τὸ καθ' ἓνα (οἱ 1000
ἀναπληρωματικοί).

Τοὺς γ ο ν ε ῖ ς τοὺς ὑποχρέωνε ὁ Σόλων νὰ μορφῶνουν τὰ
παιδιά τους καὶ ἐπέβαλεν εἰς κάθε Ἀθηναῖον νὰ ἔχῃ ἓνα ἐ π ά γ γ ε λ μ α.

7. Ὁ Πεισίστρατος γίνεται τύραννος τῶν Ἀθηνῶν (560). Ἐπειτα
ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σόλωνος αἱ ταραχαὶ ἐπανελήφθησαν, διότι οἱ
εὐγενεῖς παρεδίαζαν τοὺς νόμους.

Τότε ἕνας εὐγενὴς Ἀθηναῖος, ὁ Π ε ι σ ί σ τ ρ α τ ο ς, κατέλαβε
μὲ 400 ἄνδρας τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔγινε τύραννος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ δ ι ο ί κ η σ ι ς τοῦ Πεισιστράτου ἀπεδείχθη ὠφέλιμος διὰ
τὰς Ἀθήνας. Ἐφρόντισε μὲ πάθος διὰ τὴν γ ε ω ρ γ ί α ν, τὸ ἐ μ π ὄ -
ρ ι ο ν καὶ τὴν ν α υ τ ι λ ί α ν. Ἐπίσης κατεσκεύασε τὸ ὑδραγω-
γεῖον τῆς Κ α λ λ ι ρ ό η ς, ἔβαλε τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ
τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ ἀνέθεσεν εἰς μερικοὺς λογίους νὰ κ α τ α γ ρ ά -
ψ ο υ ν τὰ π ο ι ή μ α τ α τοῦ Ὁ μ ή ρ ο υ, ποὺ ἐκυκλοφο-
ροῦσαν «ἀπὸ στόμα σὲ στόμα».

8. Οἱ Πεισιστρατίδαι. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστρά-
του ἡ ἐξουσία περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ υἱοῦ του Ἰ π π ί α (527).

Αὐτὸς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκυβέρνησε μὲ σύνεσιν. Ὅταν ὁμοῦς ὁ Ἀρμόδιοις καὶ ὁ Ἀριστογείτων ἐφόνευσαν τὸν ἀδελφόν του Ἰππάρχον, ἔλαβε σκληρὰ μέτρα. Τότε οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ δήμου Ἀλκμεωνίδαι μὲ τὴν βοήθειαν σπαρτιατικοῦ στρατοῦ τὸν ἀνέτρεψαν καὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Περσίαν (510).

9. Ὁ Κλεισθένης μεταρρυθμίζει τὸ πολίτευμα. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν φυγὴν τοῦ Ἰππία προστάτης τοῦ δήμου ἐγένεν ὁ Ἀλκμεωνίδης Κλεισθένης (507), πού ἔκαμε τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος πλέον δημοκρατικόν.

Πρῶτα ἔκαμε νέαν διαίρεσιν τῶν πολιτῶν, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπόψιν τοῦ τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν περιουσίαν τους. Οἱ γνήσιοι Ἀθηναῖοι ἐχωρίσθησαν εἰς 10 φυλὰς καὶ ἡ κάθε φυλὴ εἰς 10 δήμους. Κάθε φυλὴ ἐφρόντισεν ὥστε νὰ ἔχῃ πολίτας ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις. Ἔτσι κατελύθησαν αἱ κοινωνικαὶ διακρίσεις καὶ οἱ πολῖται ἐγέναν ἴσοι.

Ἡᾶξησεν εἰς 500 τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν καὶ ὥρισε νὰ ἐκλέγωνται 50 ἀπὸ κάθε φυλὴν. Ἐπειδὴ δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ κυβερνοῦν καὶ οἱ 500, ἐκανόνισεν ὥστε οἱ 50 βουλευταὶ κάθε φυλῆς νὰ ἔχουν τὴν ἐξουσίαν 36 ἡμέρας. Οἱ βουλευταὶ αὐτοὶ ἐλέγοντο πρυτάνεις καὶ ἡ φυλὴ τῶν πρυτάνευσαν.

Τέλος ὥρισεν ὁ Κλεισθένης ἐκάστην ἀνοιξιν νὰ ἐρωτᾷται ὁ λαὸς ἀννομίξῃ ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἔχῃ τόσῃν δύναμιν, ὥστε νὰ μπόρῃ ν' ἀνατρέψῃ τὸ πολίτευμα. Ἐπειδὴ οἱ πολῖται ἔγραφαν εἰς ὄστρακα τὸ ὄνομα ἐκείνου πού ἐθεωροῦσαν ἐπικίνδυνον, τὸ μέτρον αὐτὸ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐξοστρακισμός.

Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

1) Τὸ κοινὸν ὄνομα τῶν Ἑλλήνων ἐδόθη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος. Εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν οἱ Ἕλληγες ὀνομάζονται Ἀχαιοί, ἄλλοτε Δαναοί καὶ κάποτε Ἀργεῖοι· μόνον ἡ Φθία, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ Ἀχιλλεύς, ὀνομάζεται Ἑλλάς.

Τὸ ὄνομα Ἕλληγες τὴν ρίζαν του κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔχει εἰς τοὺς Ἑλλοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλοπίας τῆς Ἡπείρου (πλησίον εἰς τὴν Δωδώνην). Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληγες διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὸ ὄνομά τους ἔπλασαν τὸν μῦθον ὅτι ἐπῆραν τὸ ὄνομα τοῦ προγόνου τῶν Ἑλλήνων.

2) Οἱ Ἑθικοὶ δεσμοὶ ποῦ—παρὰ τὴν διασπορὰν τῆς ἐθνότητός μας καὶ τὴν διαιρέσιν της εἰς πολλὰ κρατίδια— ἐκράτησαν τὸν Ἑλληνισμόν ἐνωμένων εἶναι:

1) Ἡ συνειδήσις τῆς *κοινῆς καταγωγῆς* (τὸ ἑμαιμόν).

2) Ἡ *ἰδιόα γλωσσία* ποῦ ὠμιλοῦσαν (τὸ ὁμόγλωσσον).

3) Ἡ *αὐτὴ θρησκεία* μὲ τοὺς κοινούς λατρευτικούς τύπους.

4) Τὰ *ἰδιόα ἥθη καὶ ἔθιμα* ποῦ ὠρίζαν τὴν διαγωγὴν τῶν.

5) Οἱ *Πανελληνιοὶ ἄγωνες* καὶ Πανηγύρεις.

3) Τὰ **Μαντεῖα**. Τὸ Μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς Δελφούς. Οἱ πρόγονοί μας ἐζήτουν νὰ μάθουν τὰς θελήσεις τῶν θεῶν ἐπισκεπτόμενοι ἱερὺς τόπους, ὅπου ἐπίστευον ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ θεοὶ παρουσιάζονται ἀόρατοι καὶ μὲ τοὺς (ἱερεῖς τοὺς ἤ μάντεις) τῶν τοὺς προφητεύουν διὰ τὰ μέλλοντα. Αἱ ἱεραὶ αὗται τοποθεσίαι ἐλέγοντο *μαντεῖα*. Τὸ ἀρχαιότερον μαντεῖον ὑπῆρξε τοῦ Διὸς εἰς τὴν *Δωδώνην*, ἀλλὰ τὸ περισσότερον ὀνομαστόν ἦτο τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς *Δελφούς*.

Τὸ *μαντεῖον* τῶν *Δελφῶν* εἶχεν ἰδρυθῆ εἰς τὰς ἀποκρήμινους χαραδρώσεις τοῦ Παρνασσοῦ. Ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς βράχους μὲς χαράδρας ἀνέβλυζεν ἡ *Κασταλλία* πηγὴ. Ἡ ἱέρεια, ποῦ ἔλεγε τοὺς Χρησμούς, ἐλέγετο *Πυθία*. Πρὶν χρησιμοδοτήσῃ ἐλούζετο εἰς τὴν *Κασταλλίαν* καὶ ἔμασσε φύλλα ἀπὸ δάφνην (*δαφνία*). Ἐπειτα ἐκάθιζεν εἰς ἓνα τρίποδον, ποῦ τὸ ἔστηναν ἐπάνω ἀπὸ χάσμα ἀπὸ ὅπου ἔβγαιναν ἀναθυμιάσεις. Ἡ φῆμῃ τοῦ μαντείου ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη· ὅχι μόνον Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ ξένοι τὸ ἐπεσκέπτοντο, διὰ νὰ λάβουν χρησμόν. Οἱ χρησμοὶ ἦσαν σύντομοι καὶ διαφορούμενοι.

4) Αἱ **Ἀμφικτιονίαι** ἦσαν ἓνα εἶδος ὁμοσπονδίας 12 ἑλληνικῶν πόλεων γύρω ἀπὸ τοὺς Δελφούς. Εἰς τὴν ἀρχὴν εἶχον ἰδρυθῆ διὰ λόγους θρησκευτικούς (διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν Πυθίων καὶ τὴν προστασίαν τῆς περιουσίας τοῦ Μαντείου)· ἀργότερα ὅμως κατήντησαν σύνδεσμος πολιτικός, ποῦ ἐπεδίωκε νὰ λύῃ τὰς διαφορὰς τῶν Ἀμφικτιονίδων πόλεων μὲ εἰρηνικὰ μέσα (ὅπως σήμερα ὁ Ο.Η.Ε.). Ἐκάστη πόλις ἔστελλεν εἰς τὸ Συνέδριον δύο ἀντιπροσώπους. Τὸ Ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον συνήρχετο δύο φορὰς τὸ ἔτος: τὴν ἀνοιξιν εἰς τοὺς Δελφούς.

καὶ τὸ φθινόπωρον εἰς τὴν Ἀ ν θ ῆ λ η ν (πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν).

5) **Οἱ Πανελλήνιοι Ἀγῶνες. Τὰ Ὀλύμπια.** Κάθε πόλις εἶχε τὰς πανηγύρεις καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς. Ἀλλὰ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔγιναν Πανελλήνιοι, διότι ἔπαιρναν μέρος εἰς αὐτοὺς Ἕλληνες ποὺ ἔμεναν εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Οἱ νικηταὶ δὲν ἐλάμβανον χρηματικὰ ἔπαθλα, ἀλλὰ στεφάνια.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν 4: 1) Τὰ Πύθια, ποὺ ἐγίνοντο πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς Δελφούς. 2) Τὰ Ἰσθμια, ποὺ ἐγίνοντο πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὸν Ἰσθμόν. 3) Τὰ Νέμεα, ποὺ ἐγίνοντο εἰς τὴν Νεμέαν πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. 4) Τὰ Ὀλύμπια.

Τὰ Ὀλύμπια ἐγίνοντο κάθε τέσσαρα ἔτη εἰς τὴν Ὀλυμπίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Ὅσον διαρκοῦσαν ἐπικρατοῦσε «ἡ ἱερὰ ἐκχειρία», δηλ. ἔπαυαν ὅλοι οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Τὸ πρόγραμμα τῶν περιελάμβανε δρόμον, ἄλμα, πάλην, δισκοβολίαν, ἀκόντιον καὶ πυγμαχίαν. Ἡ νίκη εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἔθεωρεῖτο ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς λαμπροτέρους τίτλους διὰ τὸν νικητὴν. Βασιλεῖς καὶ πολῖται ἔπαιρναν μέρος εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ κερδίσουν τὸν *κότινον* (στεφάνι ἀπὸ τὴν ἱερῇ ἀγριλιά τοῦ Διός). Τὸ 776, ποὺ ὁ ἀθλητὴς Κόροιβος ἐνίκησεν εἰς τὸν δρόμον καὶ ἐγράφη τὸ ὄνομά του εἰς τὸν κατάλογον τῶν νικητῶν, κατὰ σύστασιν τοῦ ἱστορικοῦ Τιμαιοῦ (300 π.Χ.), ἐλήφθη ὡς ἀρχὴ τῆς χρονολογήσεως τῆς ἀρχαίας μας ἱστορίας.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΗΞΙΣ

Α' Η ΠΟΙΗΣΙΣ

1) **Τὸ ἥρωικὸν καὶ τὸ διδακτικὸν ἔπος.** Ἀπὸ τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως παλαιότερον (10ος καὶ 9ος αἰῶν) εἶναι τὸ *ἔπος*, ποὺ εἶναι διήγησις ἢ συμβουλὴ μὲ μέτρο.

Εἰς τὸ *ἥρωικὸν ἔπος*, ὅπου διέπρεψεν ὁ Ὅμηρος, ἐξυμνοῦνται τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων βασιλέων.

Ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος (μὲ τὴν ἀρπαγὴν τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς πλεονεκτικοὺς μεγαλοκτηματίας) ἐμφανίζεται καὶ τὸ *διδακτικὸν ἔπος*, ὅπου ὁ ποιητὴς διδάσκει ἢ δίδει συμβουλὰς. Κυριώτερος ἀντι-

πρόσωπος αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἡ σ ί ο δ ο ς, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἄ σ κ ρ α ν τῆς Βοιωτίας περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος. Εἰς τὴν «Θεογονίαν» τοῦ διδάσκει πῶς ἐδημιουργήθησαν οἱ θεοὶ καὶ ὁ κόσμος· ἐνῶ εἰς τὸ ἀριστούργημά του «Ἔργα καὶ ἡμέραι» συμβουλεύει τὸν ἀδελφόν του Πέρσην ν' ἀγαπᾷ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην.

2) Ἡ λυρική ποίησις ἀκμάζει ἀπὸ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα (ποῦ ἀναπτύσσεται ἡ ἀστική τάξις). Εἰς τὸ λυρικὸν ἄσμα ὁ ποιητὴς ψάλλει τὰς ἰδικὰς του λύπας καὶ τὰ ἰδικὰ του αἰσθήματα χαρᾶς. Ἄλλοτε σατιρίζει καὶ τὰς ἀνοησίας καὶ τὰς κακίας τῶν συνανθρώπων του.

Ἀπὸ τοὺς σατιρικοὺς ποιητὰς διεκρίθη ὁ Ἀ ρ χ ί λ ο χ ο ς ὁ Π ά ρ ι ο ς (650 π.Χ.). Ὁ Καλλίνος, ὁ Τυρταῖος καὶ ὁ Σόλων (ποῦ ἔγραψαν π ο λ ε μ ι κ ᾶ ς ἑ λ ε γ ε ί α ς). Ἡ Σαπφώ, ὁ Ἀλκαῖος καὶ ὁ Ἀνακρέων (ποῦ ἔγραψαν ὠ δ ᾶ ς). Ὁ Ἀ ρ ί ω ν ὁ Μηθυμναῖος (ὁ δημιουργὸς τοῦ δ ι θ υ ρ ᾶ μ ε θ ο υ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐγεννήθη ἡ τραγωδία). Ὁ Σ ι μ ω ν ἰ δ η ς ὁ Κεῖος (556—468), ποῦ ἔγραψε διθυράμβους καθὼς καὶ ἐπιγράμματα σ' ἐκείνους ποῦ ἔπесαν κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους.

Ὁ Π ί ν δ α ρ ο ς (515—446) θεωρεῖται ὡς ὁ μέγιστος τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν. Αὐτὸς κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν τῶν Θηβῶν. Εἰς τὰς ἐπινικίους ὠδὰς ἐτραγούδησε τοὺς νικητὰς τῶν 4 πανελληνίων ἀγώνων.

Β'—Ο ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

Οἱ Ἕλληνες παλαιότερα ἐκαλλιέργησαν τὸν ποιητικὸν λόγον. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ μέτρον, ποῦ διέσωζεν ἀπὸ τὴν λησμονίαν τὰ λεγόμενα. Ὅταν ὁμως ἔγινε γνωστὴ ἡ γραφὴ καὶ ἐκαλλιεργήθη καὶ ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος, οἱ λόγιοι τῆς Ἰωνίας ἄρχισαν νὰ γράφουν καὶ εἰς τὸν πεζὸν λόγον.

1) Οἱ λογογράφοι. Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὡς πρῶτον ἱστορικὸν ἐθεωροῦσαν τὸν Ὅμηρον· αἱ διηγήσεις του ὅμως ἦσαν μυθικαί. Ἀλλὰ ἀπὸ τότε ποῦ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἄρχισαν νὰ κρατοῦν ἀρχεῖα, διὰ νὰ καταγράφωνται οἱ νόμοι καὶ αἱ ἄλλαι δημόσιαι πράξεις, ὑπῆρχαν πλέον ἀσφαλεῖς πηγαὶ διὰ νὰ μποροῦν οἱ εἰδικοί συγ-

γραφείς νά γράφουν ιστορίας. Τούς πρώτους ιστορικούς ἐκάλεσαν λογογράφους, διότι τήν ιστορικήν διήγησιν ἐκάλεσαν λόγον διὰ νά τήν ἀντιθέσουν εἰς τὰς μυθώδεις ἐπικάς διηγήσεις.

Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος (645—475) ὑπῆρξεν ὁ πλέον διάσημος ἀπό τούς λογογράφους. Ἐκαίε πολλά ταξίδια, ὅπου εἶδε καί ἤκουσε πολλά. Ἐγραψε «Γενεολογίας» καί «Γῆς περίοδον». Μὲ τὸ δεύτερον βιβλίον του, πού ἀποτελεῖ σύνθεσιν τῶν περιηγήσεών του, ἔγινε πατήρ τῆς ιστορικῆς γεωγραφίας.

2) Ἡ Φιλοσοφία. Οἱ σπουδαιότεροι φιλόσοφοι. Οἱ σοφοὶ τῆς Ἰωνίας δὲν ἱκανοποιοῦντο ἀπὸ τὰς μυθικὰς ἐξηγήσεις πού ἔδιδαν οἱ ποιηταὶ διὰ τὰ φαινόμενα καὶ τήν δημιουργίαν. Δὲν ἐδέχοντο ὅτι ὁ θεὸς δάκτυλος κινεῖ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ ἔλεγαν ὅτι αὐτὰ ὀφείλονται εἰς αἷτια φυσικά. Ἡ προσπάθεια αὕτη τῶν περιέργων αὐτῶν ἀνθρώπων νά θροῦν τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων ὠνομάσθη γνῶσις καὶ αὐτοὶ πού ἀπὸ περιέργεια ἤθελαν νά τὰ γνωρίσουν ἐκλήθησαν φιλόσοφοι (ἐρᾶσται τῆς σοφίας). Ἐμφανίζονται ὕστερ' ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα καὶ εἶναι πολλοί· διασημότεροι θεωροῦνται οἱ:

α) Θαλής ὁ Μιλήσιος (600 π.Χ.), πού ὡς ἀρχικὴν οὐσίαν ὄλων τῶν ὄντων ἐδέχετο τὸ νερό.

β) Ὁ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος (500 π.Χ.) πού ἐπίστευε ὡς βασικὴν ἀρχὴν τῇ φωτιᾷ καὶ ὅτι ὅλα ἀλλάσσουν.

γ) Ὁ Εὐνοφάνης ὁ Κολοφώνιος (550 π.Χ.), πού ἐπίστευεν εἰς ἕναν αἰώνιον, παντογνώστην καὶ παντοδύναμον θεόν.

δ) Ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος (550 π.Χ.), πού ἐπρέσβευε ὅτι οἱ ἀριθμοὶ καὶ ἡ ἁρμονία τῶν κρατοῦν τὸν κόσμον.

ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΙ ΜΗΔΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Μὲ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἀρχίζει ἡ λαμπροτέρα περίοδος τῆς ιστορίας μας. Μὲ τὸν ἡρωισμόν καὶ τὴν ἀντοχὴν πού ἔδειξαν οἱ πρόγονοί μας ἔσωσαν τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν ὑποδούλωσιν εἰς τοὺς Ἀσιάτας.

1) Οἱ δύο ἀντίπαλοι πού ἦλθαν εἰς χεῖρας. Οἱ Πέρσαι

αποτελοῦσαν, ὅπως εἶδαμεν, ἓνα ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἀνατολικούς λαούς. Τὸ κράτος των εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑου αἰῶνος ἦτο ἀπέραντον. Εἶχεν εὐρὺ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα διοικήσεως καὶ ἓνα καταπληκτικὸν δρόμον μήκους 2600 χιλιομ., ποὺ ἄρχιζε ἀπὸ τὰ Σοῦσα καὶ κατέληγεν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἶχαν ἀκόμη οἱ Πέρσαι προχωρημένην θρησκείαν, ἀγωγὴν καὶ γενικὰ ἀνώτερον πολιτισμὸν ἀπὸ τοὺς ἀνατολικούς λαούς. Ὁ πολιτισμὸς ὁμοῦ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ὅπως καὶ τῶν ἄλλων ἀνατολικῶν δὲν ἡμιόρεσε νὰ προχωρήσῃ, διότι τὰ κράτη αὐτὰ ἔμειναν κάτω ἀπὸ τὴν ἀπολυταρχικὴν διοίκησιν τῶν βασιλείων των. Δὲν εἶχαν ἀποκτήσει συνείδησιν τῆς ἀξίας των καὶ τῆς ἀξίας τῆς προσωπικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐλευθερίας.

Δ ι ἄ φ ο ρ ο ι τῶν λαῶν αὐτῶν ὑπῆρξαν οἱ **ἀ ρ χ α ῖ ο ι** "Ε λ λ η ν ε ς: Ἐκεῖνο δηλ. ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦσεν ἦτο ἡ διατήρησις τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν χώραν των καὶ ἡ ἀνύψωσις τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἡθικοῦ ἐπιπέδου των. Ἡ ἀγάπη διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡ ἠθικὴ ἀνωτερότης θὰ τοὺς δώσῃ τὸ θάρρος νὰ δεχθοῦν τὸν ἄνισον ἀγῶνα καὶ νὰ νικήσουν.

2) Οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους συνεκρούσθησαν οἱ δύο ἀντίπαλοι. Οἱ Πέρσαι ἔπειτα ἀπὸ τὴν κατάκτησιν τῆς Μικρασίας εἶδαν ὅτι ἡ κατοχὴ τῆς δὲν θὰ ἦτο ἀσφαλὴς ἂν δὲν κυριαρχοῦσαν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἀλλὰ ἐδῶ ἐθαλασσοκρατοῦσαν οἱ "Ελληνες. Δι' αὐτὸ ἀποφάσισαν νὰ τοὺς ὑποτάξουν. Οἱ "Ελληνες ὁμοῦ δὲν τὸ ἐδέχθησαν καὶ ἀποφάσισαν ν' ἀγωνισθοῦν.

3) Οἱ Πέρσαι κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἑου αἰῶνα. Ὁ Δαρεῖος. Τὸ Περσικὸν κράτος τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐξετείνετο ἀπὸ τὰς Ἰνδίας ἕως τὴν Τυνησίαν καὶ ἀπὸ τὸν Δούναβιν ἕως τὴν Αἰθιοπίαν.

Βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἦτο τότε ὁ **Δ α ρ ε ῖ ο ς** ὁ Μέγας. Αὐτὸς ἐχώρισε τὴν αὐτοκρατορίαν του εἰς 20 **σ α τ ρ α π ε ῖ α ς** (γενικὰς διοικήσεις) καὶ ἔκοψε χρυσὰ νομίσματα τοὺς περιφήμους **δ α ρ ε ι κ ο ὕ ς**. Ἐνέργειά του ὁμοῦ μετὰ κοσμοϊστορικὴν σημασίαν ὑπῆρξεν ἡ ἱδρυσις τῆς **τ α χ υ δ ρ ο μ ι κ ῆ ς ὑ π η ρ ε σ ῖ α ς**. Διὰ νὰ μεταφέρωνται γρήγορα τὰ δημόσια ἔγγραφα, ἔκτισεν εἰς τοὺς μεγάλους δρόμους σταθμούς (χάνια) ὅπου ἐγίνετο ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἀλόγων καὶ τῶν ταχυδρόμων ποὺ μετέφεραν τὴν ἀλληλογραφίαν.

4) Ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις ἀφορμὴ τῶν περσικῶν πολέμων. Τὸ 514 ὁ Δαρεῖος ὑπέταξε τὴν Θράκην καί, ἀφοῦ ἐπέρασε τὸν Δούναβιν, ἐκτύπησε τοὺς **Σ κ ὕ θ α ς** ποὺ ἐζοῦσαν εἰς τὴν Ν Ρωσίαν. Αὐτοὶ ὁμοῦ ὑπεχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας των καὶ ἔτσι ὁ Δαρεῖος

ἐγύρισε ἐντροπιασμένος. Ἐφῆσεν ὁμῶς στρατόν, ὁ ὁποῖος ἔγινε κύριος καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ οἱ Ἴωνες ἀνησύχησαν, διότι θὰ ἔχαναν τὴν ἐπιρροήν των εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Εὐξείνου.

Ἔτσι, ὅταν ὁ Δαρεῖος ἔβαλεν εἰς δυσμένειαν τὸν τύραννον τῆς Μιλήτου Ἰστιάδην, ὁ γαμβρὸς του Ἀρισταγόρας ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τὰς Ἴωνικὰς πόλεις. Εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἐπαναστατῶν ἔφθασαν 20 Ἀθηναϊκὰ καὶ 5 Ἑρετριακὰ πλοῖα.

Εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ ἐπαναστάται εἶχαν ἐπιτυχίας. Ὅταν ὁμῶς ἐστάλησαν ἐναντίον τοὺς Περσικὰ στρατεύματα, ἐκινήθησαν (κατὰ ξηρὰν εἰς τὴν Ἐφεσον καὶ εἰς τὴν νῆσον Λάδην κατὰ θάλασσαν) καὶ ἐδουλώθησαν καὶ πάλιν.

Ο ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1) Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος (492). Ὁ Δαρεῖος ἐθύμωσε διὰ τὴν βοήθειαν ποὺ ἔστειλαν εἰς τοὺς Ἴωνας οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἑρετρίεις καὶ ἀπεφάσισε νὰ τοὺς τιμωρήσῃ.

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔστειλε τὸν γαμβρὸν του Μαρδόνιον μὲ ἰσχυρὸν στρατόν καὶ στόλον. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἀπὸ τὰ 600 πλοῖα του (ποὺ παρέπλεον τὸ δόρειον Αἰγαῖον) τὰ μισὰ ἐβυθίσθησαν ἀπέναντι ἀπὸ τὸν Ἀθῶνα, ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη νὰ γυρίσῃ ἀπρακτος εἰς τὰ Σούσα.

2) Β' ἐκστρατεία τῶν Περσῶν. Ἡ Μάχη τοῦ Μαραθῶνος. Τὸ 490 ὁ Δαρεῖος ἔστειλε τὸν Δάτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην μὲ 600 πλοῖα καὶ 100.000 στρατιώτας νὰ ὑποτάξουν τὴν Ἑλλάδα. Ἀφοῦ ἐπλευσαν μέσα ἀπὸ τὰς Κυκλάδας, ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Ἐρετρίαν καὶ τὴν ἐκυρίευσαν μὲ προδοσίαν. Κατόπιν, μὲ συμβουλὴν τοῦ ἐξορίστου Ἴππία, ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθαν τὴν τρομερὴν εἰδησιν, ἔστειλαν τὸν Φεῖδιππίδην εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν. Οἱ Σπαρτιαταὶ τοὺς εἶπαν νὰ περιμένουν ἕως ὅτου νὰ γίνῃ πανσέληνος. Μόνον 1000 Πλαταιεῖς ἔτρεξαν νὰ τοὺς βοηθήσουν.

Εἰς τὸ μεταξὺ ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων εἶχε κατασκηνώσει εἰς ἕνα λόφον ποὺ δεσπόζει εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ὁ ἀρχιστράτηγός των Μιλτιάδης, ἀφοῦ ἐνίσχυσε τὰ ἄκρα τοῦ μετώπου του, ἐπετέθη μὲ θυελλώδη ὁρμήν. Τότε οἱ Πέρσαι (ποὺ εἶχαν πυκνώσει τὸ κέντρον τοῦ με-

τώπου των), ἀπώθησαν τὸ κέντρον τῶν ἀντιπάλων καὶ ἄρχισαν νὰ τοὺς καταδιώκουν. Τὴν ἰδίαν ὁμῶς στιγμήν αἱ ἰσχυραὶ πτέρυγες τῶν Ἀθηναίων ἐκλείον ὀπίσω τοὺς εἰς σχῆμα τανάλιας. Οἱ ἐπιδρομεῖς, ἀφοῦ ἄφησαν 6.400 νεκρούς, ὑπεχώρησαν καὶ ἐζήτησαν σωτηρίαν εἰς τὰ πλοῖα τοὺς. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς κατεδίωξαν καὶ τοὺς ἔκαψαν 7 πλοῖα. Καὶ ὅταν κάποτε μὲ δυσκολίαν ἐπεδιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα «ἔβαλαν πλώρη» διὰ τὸ Φάληρον. Ὁ Μιλτιάδης ὁμῶς, χωρὶς ν' ἀναπαύσῃ τὸν στρατὸν του, εἶχε γυρίσει νὰ προστατεύσῃ τὰς Ἀθήνας. Ἔτσι οἱ ἐπιδρομεῖς δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀποδιδασθοῦν.

5) **Τιμαί πρὸς τοὺς πεσόντας καὶ τὸν Μιλτιάδην.** Οἱ Ἀθηναῖοι κατόπιν ἔθαψαν τοὺς 192 νεκρούς των καὶ τοὺς ἔστησαν μεγαλοπρεπῆ τύμβον. Τὸν Μιλτιάδην τὸν περιέβαλαν μὲ μεγάλας τιμάς. Μὰ αὐταὶ τὸν ἐτύφλωσαν τόσον, ὥστε τὸν ἔσυρον εἰς τὸν ὄλεθρον. Παρέσυρε τοὺς Ἀθηναίους εἰς μίαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Πάροῦ, ὅπου ἐνίκηθη καὶ ἐπληγώθη. Διὰ τὴν ἀποτυχίαν του οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐδίκασαν νὰ πληρώσῃ 50 τάλαντα. Ἡ καταδίκη καὶ ἡ πληγὴ τὸν ἔσυραν ἐνωρὶς εἰς τὸν τάφον. Τὸ πρόστιμον ὁμῶς τὸ ἐπλήρωσεν ἀργότερα ὁ υἱὸς του Κίμων.

4) **Ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς.** Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Μιλτιάδου δύο ἄλλαι μεγάλαι προσωπικότητες κυριαρχοῦν εἰς τὸ πολιτικὸν στερέωμα τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Ἀριστείδης ἦτο τόσον ἔντιμος, ὥστε ὅλοι τὸν ἔλεγαν δίκαιον. Ποτὲ δὲν ἐκολάκευε τὸν λαὸν καὶ ἀπεστρέφετο τοὺς νεωτερισμούς. Ἦτο ἀφιλοχρήματος καὶ φιλόπατρις. Τὸ 483 μὲ πρότασιν τοῦ Θεμιστοκλῆ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Αἴγιναν, διότι μὲ τὸ κόμισμα του ἐπολέμησε τὸ ναυτικὸν πρόγραμμα τοῦ Θεμιστοκλῆ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀγαποῦσε καὶ αὐτὸς τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ εἶχε τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας. Προβλεπτικὸς ὅπως ἦτο, ἐμάντευσεν ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ ἐκστρατεύσουν καὶ πάλιν καὶ ὅτι ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος θὰ κριθῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Προέτεινε λοιπὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν 180 τριήρεις ἀπὸ τὰς εἰσπράξεις τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (480 π. Χ.)

1) **Προετοιμασίαι καὶ ἀναχώρησις τοῦ Ξέρξη.** Ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ὁ Δαρεῖος ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ νέαν ἐκ-

στρατείαν· δὲν ἐπρόλαβεν ὅμως νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ, διότι τὸ 485 ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ξέρξης. Αὐτὸς συνέχισε τὰς ἐτοιμὰς καὶ τὴν ἀνοιξὶν τοῦ 480 διέβη τὸν Ἑλλάσποντον* ὁδηγῶν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων 1.000.000 στρατιώτας καὶ 1200 πολεμικά πλοῖα. Ἡ μεγάλη στρατιά του, ποῦ ποτὲ δὲν εἶδεν ὁ κόσμος, ἐσχόρπισε παντοῦ τὸν τρόπον.

2) **Συνέδριον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Ἴσθμόν.** Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, μόλις ἔμαθαν τὰς προετοιμασίας τῶν Περσῶν, ἐκάλεσαν συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων εἰς τὸν Ἴσθμόν. Ἦτο κάτι τὸ πρωτοφανές, διότι διὰ πρώτην φοράν τὸ ἔθνος μας παρουσιάσθη ἐνωμένον ἐνώπιον τοῦ τόσοσιν σοβαροῦ κινδύνου. Ἐκεῖ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν 31 πόλεων ἔδωσαν ὅρκον ὅτι θὰ πολεμήσουν ἐνωμένοι τὸν κοινὸν ἐχθρόν καὶ ἐπῆραν ἀπόφασιν νὰ προσπαθήσουν νὰ κρατήσουν τὸν στρατὸν τοῦ Ξέρξη εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ τὸν στόλον του εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον.

3) **Ἡ Μάχη τῶν Θερμοπυλῶν (θέρους τοῦ 480).** Αἱ Θερμοπύλαι εἶναι ἓνα στενὸν πέρασμα, ποῦ σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ ὄρους Καλλιδρόμου καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ ἀνοίγει τὴν εἴσοδον πρὸς τὴν Βοιωτίαν. Ὅπισθεν του εἶχε ταχθῇ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ 300 Σπαρτιάτας καὶ ἄλλους 7000 Ἕλληνας.

Ὁ Ξέρξης, μόλις ἐπλησίασε, δὲν ἔκαμεν ἀμέσως ἐφοδόν, ἀλλὰ ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν Λεωνίδα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὰ ὅπλα. Ἐκεῖνος τοῦ ἀπήντησε λακωνικά τὸ ἀθάνατον «μολὼν λαβέ». Ἐπειτα ἔκαμε πολλὰς ἐπιθέσεις ἀλλὰ τὰς ἀπέκρουσαν οἱ Ἕλληνες. Τότε περιήλθεν εἰς ἀμηχανίαν· σύντομα ὅμως τὸν ἔδγαλεν ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν ὁ προδότης Ἑφιάλτης· αὐτὸς ὠδήγησεν ἀπὸ μίαν ἀτραπὸν ἓνα σῶμα περσικοῦ στρατοῦ εἰς τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λεωνίδας, μόλις τὸ ἔμαθε, ἔδιωξεν ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ ἐκράτησε μόνον τοὺς τριακοσίους του καὶ 700 Θεσπιεῖς. Περικυκλωμένοι πλέον οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν ὡς λέοντες καὶ ἔπεσαν ὅλοι. Καὶ ἐκεῖ ποῦ ἔπεσαν οἱ Ἕλληνες ἔστησαν μνημεῖον ὅπου ἐχάραξαν τὸ ἐπίγραμμα τοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου:

*ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι*

4) **Ὁ Στόλος ἔρχεται εἰς τὴν Σαλαμίνα.** Ὁ Ξέρξης εἰς Ἀθήνας. Ὁ στόλος, ποῦ εἶχε παρταχθῇ πρὸ τοῦ Ἀρτεμισίου διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν

* Ἐπέρασαν ἐπάνω ἀπὸ 2 γεφύρας ποῦ ἐκάστη ἔστηρίζετο εἰς 325 πλοῖα.

Περσικὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, κατεναυμάχησε τὸν Περσικόν· ὅταν ὁμοῦς ἐγίνε γνωστὸν ὅτι ἔπεσαν αἱ Θερμοπύλαι ἤλθε καὶ ἐστάθμευσεν εἰς τὴν Σαλαμίνα.

Ἐπειτα ὁ Ξέρξης ἐβάδισε χωρὶς ἀντίστασιν εἰς τὰς Ἀθήνας, πού τὴν εὐρήκεν ἐρημωμένην καὶ τὴν ἔκαυσεν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἤμποροῦσαν νὰ φέρουν ὅπλα, ἐπήδησαν εἰς τὰ πλοῖα· οἱ ἄλλοι ἐσχόρπισαν εἰς τὰς νήσους τοῦ Σαρωνικοῦ.

5) **Πολεμικὸν συμβούλιον τῶν ναυάρχων εἰς τὴν Σαλαμίνα.** Μόλις ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔφθασεν εἰς τὴν Σαλαμίνα, οἱ ναυάρχοι τοῦ συνήλθαν εἰς συμβούλιον διὰ ν' ἀποφασίσουν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν. Ἀλλ' ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν διεφώνησαν. Οἱ Πελοποννήσιοι ἤθελαν νὰ ναυμαχήσουν ἔμπροσθεν τοῦ Ἰσθμοῦ. Ὁ Θεμιστοκλῆς προτιμοῦσε εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, ὅπου τὰ πολλὰ καὶ δυσκίνητα πλοῖα τῶν Περσῶν δὲν θὰ εἶχαν εὐκολίαν χειρισμῶν.

Εἰς τὸ μεταξὺ καὶ ὁ Ξέρξης, μὲ τὴν ιδέαν ὅτι συνέφερεν εἰς αὐτὸν νὰ κλείσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ στενόν, διέταξε τὸν στόλον τοῦ τὴν ἰδίαν νύκτα νὰ τοὺς κυκλώσῃ. Τὸ πρᾶγμα ἐμήνυσεν εἰς τοὺς ναυάρχους ὁ δίκαιος Ἀριστείδης πού ἔφθασε μὲ πλοιάριον ἀπὸ τὴν Αἴγιναν.

6) **Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας (22 Σ)βρίου 480).** Ἡ πρώτη τῆς ἄλλης ἡμέρας εὐρήκε τοὺς στόλους ἀντιμετώπους. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀριθμοῦσε 300 πλοῖα καὶ ὁ περσικὸς 1000. Πρῶτοι ἐπετέθησαν οἱ Ἕλληνες, ἐνῶ ὅλα τὰ πληρώματα ἔψαλλαν τὸν πολεμικὸν παιᾶνα:

Ἦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα,
ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἔδην*,
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.

Πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι προσέβαλαν τὰ φοινικικὰ πλοῖα, κατόπιν ἐπετέθησαν καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη. Τὰ ὀρειχάλκινα ἔμβολα ἐπλητταν μὲ ὀρμὴν τὰ περσικὰ σκάφη. Ἐνόμιζε κανεῖς ὅτι κάθε ἑλληνικὴ τριήρης ἀναζητοῦσε τὴν λείαν τῆς. Εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ περσικὸν ξύλινον τεῖχος φαίνεται ν' ἀντιστέκεται· τὰ περισσότερα ὁμοῦς ἐχθρικὰ πλοῖα, ἐπειδὴ παρεσύρθησαν ἀπερίσκεπτα εἰς τὸ στενόν, ἄρχισαν νὰ δυσκολεύονται εἰς τοὺς χειρισμούς. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ συνωστισμὸς τῶν ἡτοτόσος, ὥστε τὰ κουπιά τοὺς νὰ συμπλέκωνται καὶ πολλὰ νὰ ἀλληλοσυγκρούωνται. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος τὰ ζώνει ἀπὸ παντοῦ καὶ τὰ καρφώνει

* Ἦ τ ε=ἐπιτεθῆτε, ἔ δ η=τοὺς ναοὺς, θ ή κ α ς=τάφους.

μέ τὰ ἔμβολά του. Ὅσα πλοῖα δὲν ἔχουν κτυπηθῇ τραβοῦν πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ στενοῦ, ἐνῶ ὁ νικηφόρος Ἑλληνικὸς στόλος τὰ καταδιώκει.

7) **Φυγὴ τοῦ Ξέρξη. Προτάσεις τοῦ Μαρδόνιου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.** Ἐπειτα ἀπὸ τὴν πανωλεθρίαν τῆς Σαλαμῖνος ὁ Ξέρξης ἔδωκε διαταγὴν εἰς τὸν στρατὸν του ν' ἀρχίσῃ τὴν ὑποχώρησιν. Δὲν τὸν ἐπῆρεν ὅμως ὅλον μαζὶ τοῦ ἄφησε μὲ τὸν Μαρδόνιον 300.000 ἄνδρας.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλῆ ἔγινε πανένδοξον· τόσον ὥστε ὅταν βραδύτερον ἦλθεν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ὅλοι τὸν ἐχειροκρότησαν ὡς σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μαρδόνιος, ἀφοῦ ἐπέρασε τὸν χειμῶνα του εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν ἀνοιξιν τοῦ 479 ἐτοιμάσθη νὰ ἀρχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις. Πρὶν ὅμως ἐπιτεθῇ, ἠθέλησε μὲ μεγάλας ὑποσχέσεις ν' ἀποσπάσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοὺς συμμάχους των. Ἐκεῖνοι τοῦ ἀπάντησαν: «Ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὴν ἰδίαν τροχίαν, ποτὲ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσας πού τοὺς ἔκαψαν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ σπίτια των».

8) **Ἡ Μάχη τῶν Πλαταιῶν (479).** Ὁ Μαρδόνιος, ὅταν ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν, ἐκυρίευσεν καὶ πάλιν τὰς Ἀθήνας καὶ ἀποτελείωσεν ὅ,τι ἔμενεν ἀκόμη ὄρθιον ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ξέρξη. Ἐπειτα, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ στρατὸς τῆς Πελοποννησιακῆς συμμαχίας ἐπέρασε τὸν Ἰσθμόν, ἄφησε τὰς Ἀθήνας καὶ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευεν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς, πού ἐπλησίαζε τὰς 100.000, μ' ἀρχιστράτηγόν τὸν Σπαρτιάτην Π α υ σ α ν ί α ν ἐδάδισε ἐναντίον του καὶ ἐστρατοπέδευεν εἰς τὰς Ἐρυθράς (Κριεκούκι). Ἐπειτα ἀπ' αὐτὸ ἔγινε φανερόν ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα πού θὰ ἔκρινε τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος.

Πρῶτοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν οἱ Πέρσαι. Ἡ ὀρμὴ τους ὑπῆρξε τρομερὴ· οἱ Σπαρτιάται ὅμως ἐκράτησαν τὰς θέσεις των καὶ ἄρχισαν νὰ τοὺς κτυποῦν καὶ αὐτοί. Εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τοῦ ἀγῶνος φονεύεται ὁ Μαρδόνιος καὶ οἱ Πέρσαι τρέπονται εἰς φυγὴν. Εἰς τὸ μεταξὺ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀριστείδην εἶχαν δισπάσει τὴν φάλαγγα τῶν συμμάχων τοῦ Μαρδόνιου Θηβαίων καὶ ἔτσι ὅλος ὁ ἐχθρικός στρατὸς ἀφῆκε τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

9) **Ἡ Μάχη τῆς Μυκάλης καὶ τῆς ἡμέρας.** Τὴν ἡμέραν τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιὰς καὶ ὁ ἐνωμένος στόλος τῶν Ἑλλήνων μὲ ναυάρχους τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Λεωτυχίδην καὶ τὸν Ἀθηναῖον Ἐάνθιππον ἐνίκησε τὸν Περσικὸν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μ υ κ α λ ῆ ς (ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Σάμον).

Ἄλλὰ καὶ οἱ τύραννοι τῶν Συρακουσῶν Γέλων καὶ τοῦ Ἀκράγαντος Θήρων ἐνίκησαν τὸ 480 παρὰ τὴν Ἰ μ έ ρ α ν τῆς Σικελίας τοὺς συμμάχους τῶν Περσῶν Καρχηδονίους, πού ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξουν τοὺς Ἑλληνας ἀποίκους τῆς νήσου.

10) Οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν πολλοί. Σπουδαιότεροι ὅμως ὑπῆρξαν ἡ ἀγάπη των πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ὁ ἀνώτερος ὀπλισμός, οἱ καλύτεροι ἀρχηγοὶ καὶ ἡ ἀνωτέρα στρατιωτικὴ ὀργάνωσις.

Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

1) Ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ συνέτριψαν τοὺς εἰσβολεῖς, τοὺς ἐκυνήγησαν καὶ πέραν ἀπὸ τὴν μητροπολιτικὴν Ἑλλάδα. Ἔτσι ὁ πόλεμος τώρα ἔγινεν ἐπιθετικὸς τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐκεῖνο πού ἐπιδιώκουν τώρα οἱ Ἕλληνες εἶναι νὰ διώξουν τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰς ἀποικίας τῆς Μικρασίας.

2) Ἡ ὀχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα των, εὗρηκαν τὰς οἰκίας των καὶ τὰ ἱερὰ ἐρειπωμένα. Χωρὶς νὰ γογγύζουν ἄρχισαν τὴν ἀνοικοδόμησίν των. Ἀφοῦ τὴν ἐτελείωσαν, ἐπεδόθησαν καὶ εἰς τὴν περιτείχισιν τῆς πόλεώς των. Εἰς αὐτὸ ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται ἐξεδήλωσαν ἀντίδρασιν, διότι εἶχαν τὴν γνώμην ὅτι τὰ τεῖχη ἤμποροῦσαν νὰ τὰ χρησιμοποιοῦσιν οἱ Πέρσαι ἐὰν ᾔθελον ἐπιτεθῇ καὶ πάλιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν Θεμιστοκλῆ, ὁ ὁποῖος κατάφερε νὰ τοὺς καθυσχύσῃ. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι ἐτείχισαν καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὥστε ν' ἀποβῇ ἀσφαλὴς ἐμπορικὸς λιμὴν καὶ πολεμικὸς ναῦσταθμος.

3) Τὸ τέλος τοῦ Πausανίου καὶ τοῦ Θεμιστοκλῆ. Τὸ 478 ὁ στόλος τῶν συμμάχων μὲ ναύαρχον τὸν Πausανίαν, ἀφοῦ ἐλευθέρωσε τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρασίας, ἦλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὁ Πausανίας, πού ἀπὸ τὰς μεγάλας τιμὰς εἶχε γίνῃ ὑπερόπτης, ἄρχισε νὰ πιέζῃ τοὺς Συμμάχους. Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐδῶ, ἀλλ' ἄρχισε νὰ συνεννοῇται καὶ μὲ τοὺς Πέρσας. Οἱ ἔφοροι τότε τὸν ἐκάλεσαν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ τὸν ἐδίκασαν εἰς θάνατον ὡς προδότην.

Ἡ πτώσις τοῦ Πausανία ἔφερε μαί τοῦ Θεμιστοκλῆ τήν πτώσιν. Τόν κατηγόρησαν οἱ Σπαρτιάται καί οἱ ἀντίπαλοί του ὅτι καί αὐτός εὐρίσκετο εἰς συνεννοήσεις μέ τοὺς Πέρσας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέισθησαν καί τόν ἐξώρισαν. Ὁ νικητής τότε τῆς Σαλαμῖνος ἠναγκάσθη νά καταφύγῃ εἰς τήν αὐλήν τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Ἀρταξέρξη, ὁ ὁποῖος τόν ἐδέχθη μέ τιμᾶς.

4) Ἡ Ἀθηναϊκή Συμμαχία. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀριστείδη. Ἐπειτα ἀπό τήν προδοσίαν τοῦ Πausανία οἱ Σύμμαχοι ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Αὐτοί εἰς τήν ἀρχὴν ἔδειξαν μεγάλην ἱκανότητα ὡς ἡγεμόνες τῶν Συμμάχων. Αὐτό, διότι ὁ ναύαρχός των Ἀριστείδης καί ὁ ὑπαρχηγός του Κίμων ἐκανόνισαν μέ πνεῦμα δικαιοσύνης τί θά ἔδιδε κάθε πόλις διὰ τὸν κοινὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἔτσι ἐσχηματίσθη τότε ἡ πρώτη ἀθηναϊκὴ συμμαχία, ἡ ὁποία ἐπειδὴ εἶχε τὸ θησαυροφυλάκιον καί τήν ἔδραν τῆς εἰς τήν Δῆλον ὠνομάσθη Συμμαχία τῆς Δῆλου.

Τὸ 468 ὁ Ἀριστείδης ἀπέθανε. Τόσον ἀφιλοχρήματος ὑπῆρξεν ὥστε δέν ἄφησε οὔτε προίκα διὰ τὰς θυγατέρας του.

5) Ὁ Κίμων. Αἱ νίκαι του. Ἡ Κιμώνειος εἰρήνη. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδη τήν Συμμαχίαν ἐδόξασεν ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδη Κίμων. Αὐτὸς ἦτο ἰσάξιός τοῦ πατρός του καί τοῦ Θεμιστοκλῆ εἰς τήν στρατηγικὴν ἱκανότητα, τοὺς ἐπερνοῦσε ὅμως εἰς τήν φιλανθρωπίαν καί τήν σύνεσιν.

Εἰς τήν ἀρχὴν ἐλευθέρωσε τὰς πόλεις τῶν θρακικῶν παραλίων καί τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ τὰς περσικὰς φρουράς. Ἐπειτα τήν Σκυρόν ἀπὸ τοὺς Δόλοπας πειρατάς. Τὸ 468 ὁδηγῶν τὸν συμμαχικὸν στόλον κατεναυμάχησε τὸν Περσικὸν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ (νοτιοδυτικᾶς τῆς Μικρασίας). Τὸ 449, ὅταν ὁ Περσικὸς στόλος ἐνεφανίσθη καί πάλιν εἰς τὸ Αἰγαῖον, τὸν ἐκυνήγησεν ἕως τήν Κύπρον. Ἐκεῖ ἐσκοτώθη, ἐνῶ ἐπολιορχοῦσε τὸ Κίτιον ὁ στόλος του ὅμως, ἐνῶ μετέφερε τὸ λείψανόν του, συνηντήθη μέ τὸν Περσικὸν ἀπέναντι ἀπὸ τήν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου καί τὸν ἐνίκησε. Τότε οἱ Πέρσαι ἔσπευσαν νά ζητήσουν εἰρήνην πού φέρει τὸ μεγάλο ὄνομά του (Κιμωνεῖος).

6) Οἱ Σύμμαχοι χάνουν τήν αὐτονομίαν τους. Ὅταν μεεὰ τήν Κιμώνειον Εἰρήνην αἱ περσικαὶ ἐπιδρομαὶ ἔπαυσαν, οἱ Σύμμαχοι ἐπροτίμησαν ἀντὶ πλοίων καί στρατιωτῶν νά δίδουν χρήματα πρὸς συντήρησιν τῆς Συμμαχίας. Οἱ Ἀθηναῖοι μέ τὰ χρήματα αὐτὰ ἐναυπήγησαν τριτή-

ρεις με πληρώματα μισθοφόρων. Ἔτσι ὁμως ἡ Συμμαχία ἔχασε τὸν ἀρχικὸν τῆς χαρακτῆρα τοῦ συνεταιρισμοῦ ἰσότητων καὶ ἐλευθέρων πόλεων καὶ ἔγινε μία ναυτικὴ αὐτοκρατορία τῶν Ἀθηναίων ὅπου αἱ ἄλλαι πόλεις ἔπρεπε νὰ ἐπιβάλλουν τὰ ἀρεστὰ εἰς τοὺς Ἀθηναίους πολιτεύματα καὶ νὰ τοὺς ὑπακούουν.

7) Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Ἡ ἀντιζήλια μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων πόλεων εἶχεν ἐκδηλωθῇ ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν. Ἐφ' ὅσον ὁμως τὰς Ἀθήνας ἐκυδερνοῦσαν οἱ ἀριστοκρατικοί, αἱ σχέσεις τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν καλαί. Ὁ Κίμων μάλιστα, ὅταν οἱ Σπαρτιάται κατὰ τὸν γ' Μεσσηνιακὸν πόλεμον ἐζήτησαν βοήθειαν, ἔσπευσεν ὁ ἴδιος με 4000 ὀπλίτας. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ Σπαρτιάται τὸν ἐδιώξαν, οἱ δημοκρατικοί με τὸν Περικλῆ τὸν ἐξώρισαν. Οἱ Σπαρτιάται ὀλίγον ἔπειτα, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν συνεχῇ αὔξει τῆς Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας εἰσέβαλαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐνέκησαν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν **Τ α ν ά γ ρ α** (457). Αὐτοὶ τότε ἀνακάλεσαν τὸν Κίμωνα ἀπὸ τὴν ἐξορίαν καὶ ἐνωμένοι κάτω ἀπὸ τὴν στίβαν διοίκησιν τῶν δύο στρατηγῶν ἐσημείωσαν ἐπιτυχίας, ὥστε ἡ Σπάρτη ἐζήτησε πενταετὴ εἰρήνην. Ὁ πόλεμος ὁμως καὶ πάλιν ἐπανελήφθη καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν εἰς τὴν Κορώνειαν (447) ἀπὸ τοὺς συμμάχους τῶν Σπαρτιατῶν Βοιωτοὺς. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἐπιτυχίας εἰς τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἔτσι ὁ Περικλῆς ἦλθεν εἰς συνεννόησιν με τοὺς Σπαρτιάτας με ἀποτελέσματα νὰ κλεισθοῦν αἱ **τ ρ ι α κ ο ν τ ο ὑ τ ε ι ς σ π ο ν δ α ῖ** (445).

8) Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ξανθίπου καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἀνεψιάς τοῦ Κλεισθένη. Εἶχε πάρει μεγάλην μόρφωσιν, πού τὴν συνεπλήρωσε με ἀκούραστη σπουδὴν. Ποτὲ δὲν ἐκολάκευσε τὸν ἀθηναϊκὸν λαὸν εἰς τὸν ὅποιον ἀσχοῦσε μεγάλην ἐπιρροὴν με τὸ ἀρχοντικὸν παράστημα, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ρητορικὴν δεινότητά του.

9) Ἡ ἐσωτερικὴ τῶν διοικήσεις καὶ οἱ σκοποὶ του. Διὰ νὰ λειτουργήσῃ καλῶς τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ἐχρειάζόταν νὰ μετέχουν εἰς τὴν διοίκησιν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται. Οἱ πτωχοὶ ὁμως, ἐπειδὴ τοὺς ἀπορροφοῦσαν αἱ βιοποριστικαὶ ἐργασίαι, δὲν εἶχαν τὸν καιρὸν. Διὰ νὰ διορθώσῃ τὸ κακὸν ὁ Περικλῆς, ἐπέτυχε νὰ ψηφισθῇ νόμος με τὸν ὅποιον νὰ **μ ι σ θ ο δ ο τ ο ὕ ν τ α ῖ** ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι πού εἶχαν ἐπιφορτισθῇ με δημόσια ἀξιώματα ἀπὸ τὸ κράτος.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν **π ν ε υ μ α τ ι κ ῆ ν ἐ ξ ὑ ψ ω σ ι ν** καὶ τὴν **ψ υ χ α γ ω γ ί α ν** τῶν συμπολιτῶν του ἐνδιεφέρθη, ὑποχρεώσας

τὴν πολιτείαν νὰ πληρώνη εἰς τοὺς πτωχοὺς τὸ ἀντίτιμον τῶν εἰσιτηρίων εἰς τὸ θέατρον. Τὰ χρήματα αὐτὰ ἐκαλοῦντο **θ ε ω ρ ι κ á**.

Σκοπὸς τοῦ ποῦ λαμβάνει ἐθνικὴν σημασίαν ὑπῆρξεν ἡ προσπάθειά του νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς πόλεις εἰς μίαν πολιτείαν. Τὸ σχέδιόν του ὅμως αὐτὸ ἀπέτυχε, διότι τὸ ἀπολέμησαν οἱ Σπαρτιαταί.

Τέλος ἐφρόντισε διὰ τὸν **κ α λ λ ω π ι σ μ ὸ ν** τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀκροπόλεως.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1) **Χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Περικλέους** ἔχει ὀνομασθῇ ἡ πεντηκονταετής περίοδος ποῦ κλείνεται μετὰ τοῦ τέλους τῶν Περσικῶν πολέμων καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ (479—431). Τὴν εἶπαν ἔτσι, διότι ἡ πλέον σημαντικὴ πρόοδος εἰς τὰ γράμματα ἐσημειώθη τότε εἰς τὰς Ἀθήνας κάτω ἀπὸ τὴν ὄθησιν τοῦ Περικλῆ.

2) Ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία εἶχε συντεθῇ ἀπὸ τρεῖς τάξεις : τοὺς Ἀθηναίους πολίτας, τοὺς μετοίκους καὶ τοὺς δούλους. Ἀ θ η ν α ῖ ο ι π ο λ ῖ τ α ι ἐθεωροῦντο ὅσοι εἶχαν καὶ τοὺς δύο γονεῖς Ἀθηναίους. Εἶχαν πλήρη πολιτικά δικαιώματα καὶ ἐκυβερνοῦσαν τὸ κράτος. Οἱ μ έ τ ο ι κ ο ι ἦσαν ἐγκατεστημένοι εἰς τὸ ἄστυ τῆς Παλλάδος ὡς ἔμποροι, χρηματισταὶ καὶ ἐπιχειρηματαί. Ἐστρατεύοντο ὡς ὀπλίται καὶ ἐπλήρωναν εἰδικὸν φόρον τὸ μετοίκιον. Οἱ δ ο ὕ λ ο ι ἦσαν ἡ ἰδιωτικοὶ ἢ δημόσιοι. Οἱ πρῶτοι ὑπηρετοῦσαν εἰς τὰς οἰκίας ἢ τὰ ἐργοστάσια ἢ τὰ κτήματα τῶν κυρίων τους. Οἱ δημόσιοι ἐκτελοῦσαν ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἢ ἐδούλευαν εἰς δημόσια ἔργα (κρατικὰ πλοῖα, ὀρυχεῖα, λιμάνια κλπ.). Ἐπὶ Περικλέους ἔφταναν τὰς 200.000.

3) Τὸ πολίτευμα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν ἦτο δημοκρατικόν. Ὅλοι οἱ πολῖται, ἀδιάφορα μὲ τὴν καταγωγὴν ἢ τὸν πλοῦτον τους, εἶχαν ἴσα δικαιώματα καὶ αὐτοὶ ἐκυβερνοῦσαν τὸ κράτος. Κυριώτερα ὄργανα αὐτοῦ ἦσαν :

α) Ἡ Ἐ κ κ λ η σ ί α τ ο ὦ δ ἡ μ ο υ, ποῦ ἐκυβερνοῦσε καὶ ἐνομοθετοῦσε μὲ τὴν αὐτοπρόσωπον παρουσίαν της (χωρὶς ἀντιπροσώπους). Ἐκλέγει τοὺς ἄρχοντας καὶ ἐγκρίνει ἢ ἀπορρίπτει τὰ προβουλεύματα τῆς Βουλῆς. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλοι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλοῦν. Αἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο δι' ἀνατάσεως τῆς χειρός.

6) Ἡ Β ο υ λ ῆ τῶν 500 ἔργον εἶχε νὰ προετοιμάζῃ τὰ νομο-

θετήματα διὰ τὰ ὁποῖα θ' ἀπεφάσιζεν ἡ Ἐκκλησία τοῦ δήμου. Ἄλλο ἔργον εἶχεν ἡ Βουλὴ νὰ ἐκτελῇ καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ καὶ οἱ 500 ἦτο δύσκολον νὰ συνεδριάξουν κάθε ἡμέραν, οἱ 50 βουλευταὶ κάθε φυλῆς ἐκυβερνοῦσαν τὴν πόλιν διὰ 36 ἡμέρας. Αὐτοὶ ἐλέγοντο πρυτάνεις (ὑπουργοὶ) καὶ ὁ πρόεδρος τοὺς ἐπιστάτης τῶν πρυτάνεων (σημερινὸς πρωθυπουργός)· αὐτὸς ἐκρατοῦσε τὴν σφραγίδα τοῦ κράτους καὶ τὰ κλειδιά τοῦ θησαυροφυλακίου.

γ) Οἱ στρατηγοὶ ἦσαν 10. Ἡ δικαιοδοσία των ἦτο νὰ διοικοῦν τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον καὶ νὰ διευθύνουν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ ἓνας, πού εἶχε εὐρυτέραν ἐξουσίαν, ἐλέγετο στρατηγὸς αὐτοκράτωρ. Ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ ἔχουν εἰδικὰς γνώσεις, δὲν ἐξελέγοντο διὰ κλήρου ἀλλὰ διὰ ψηφοφορίας.

4) Αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν.

α') Οὗ στρατός ἀποτελεῖτο ἀπὸ πεζοὺς καὶ ἵππους. Οἱ τελευταῖοι ἔφταναν τοὺς 1000. Περισσότεροι ἦσαν οἱ πεζοί, πού ἔφταναν τὰς 13.000. Αὐτοὶ ἔφεραν βαρὺν ὅπλισμόν (περικεφαλαίαν, θώρακα, ἀσπίδα καὶ δόρυ).

Διὰ νὰ φρουρήσουν τὰ σύνορά τους, εὗρήκαν τὸ σύστημα τῶν κληρούχων. Αὐτοὶ ἦσαν πτωχοὶ Ἀθηναῖοι πού τοὺς ἐγκαθιστοῦσεν ἡ κυδέρνησις εἰς τὰ πλέον ἐπὶ κείρα μέρη διὰ νὰ ἐπιτηροῦν τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς γειτονικοὺς λαούς.

β') Οὗ στόλος ἀποτελοῦσε τὴν βάσιν τῆς δυνάμεως τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κράτους, πού ἦτο κυρίως ναυτικόν. Τὸν ἀποτελοῦσαν 300 τριήρεις, πού κάθε μία εἶχε 200 κωπηλάτας (ἐρέτας). Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς τριήρεις εἶχε καὶ μεταγωγικά (τὰς ὀλκάδας ἢ στοργγύλας νῆας).

5) Τὰ οἰκονομικὰ τῆς ἀρχαίας Ἀθην. Πολιτείας. Τὰ τακτικὰ ἔσοδα τοῦ ἀρχαίου ἀθηναϊκοῦ κράτους προήρχοντο ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου καὶ τῆς Θάσου. Ἐπίσης ἀπὸ τὰ μετοίκια καὶ τὰ πρόστιμα τῶν δικαστηρίων. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως ἔσοδον ἦσαν αἱ εἰσφοραὶ τῶν Συμμάχων. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ εἶχε καὶ τὰ ἔκτακτα ἔσοδα, πού προήρχοντο ἀπὸ εἰσφοράς τῶν πλουσίων εἰς στιγμὰς κρίσεως διὰ τὴν πολιτείαν.

Αἱ συνηθισμέναι δαπάναι τοῦ κράτους εἰς εἰρηνικὰς ἐποχὰς ἦσαν τὰ ἔξοδα διοικήσεως, τὰ θεωρικά, τὰ κοινῶς διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀναπήρων καὶ τὸν ἐξοπλισμόν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου.

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΖΩΗ

1) **Αἱ κατοικίαι** τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν ἦσαν μικραὶ καὶ ἰσόγειοι. Ἐκτίζονταν ἀπὸ λίθους καὶ πλίνθους καὶ δὲν εἶχαν παράθυρα τὸ φῶς καὶ τὸν ἀέρα τὰ ἔπαιρναν ἀπὸ τὴν αὐλήν. Εἶχον δύο διαμερίσματα τὸν ἀνδρῶνίτη καὶ τὸν γυναικῶνίτην. Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑπῆρχε τὸ ἀγαλμα τοῦ ἑρκείου Διὸς καὶ θωμὸς διὰ τὰς θυσίας.

2) **Ἡ ἐνδυμασία** τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Συνηθισμένα ἐνδύματα ἦσαν ὁ χιτὼν καὶ τὸ ἱμάτιον. Ὁ πρῶτος ὁμοίαζε μὲ ὑποκάμισον. Τὸ ἱμάτιον ἦτο μάλλινον ὕφασμα ποῦ τὸ ἔβαζαν ἐπάνω ἀπὸ τὸν χιτῶνα (ὅπως σήμερα τὸν μποξά). Τὰ ὑποδύματα ἀπετελοῦντο ἀπὸ δερμάτινον πέλμα (σόλαν), τὸ ὁποῖον ἐδενοῦταν μὲ λουριά γύρω ἀπὸ τὰ ποδοστράγαλα.

3) **Ἡ μόρφωσις καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ὑποχρεώσεις τῶν Ἀθηναίων.**

Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας ἦτο ἡ ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν τοὺς δυνάμειων ὥστε νὰ γίνουιν «καλοὶ κάγαθοί». Τ' ἀγόρια ἔταν συμπλήρωναν τὰ 6 χρόνια τὰ ἔστελλαν εἰς τὰ κατώτερα διδασκαλεῖα τῶν γραμματιστῶν διὰ νὰ μάθουν τὰ πρῶτα γράμματα (ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικὴν) τὴν γυμναστικὴν ἐδιδάσκονταν ἀπὸ τοὺς παιδοτρίβας. Οἱ νέοι τῶν πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν ἐλάμβανον ἀνωτέραν μόρφωσιν (ιδίως εἰς τὰ πολιτικά) ἀπὸ τοὺς σοφιστάς.

Ὅταν οἱ νέοι ἐγίνονταν 18 χρονῶν εἶχαν δικαίωμα νὰ ἐγγραφοῦν εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς καταλόγους. Ἐπειτα ἔπαιρναν ἀπὸ τὸν ἀρμόδιον ἄρχοντα τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον.* Ἡ στρατιωτικὴ θητεία διαρκοῦσε δύο ἔτη.

4) **Ἡ βιοτεχνία καὶ τὸ ἐμπόριον.** Τὸν 5ον αἰῶνα αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν μία βιοτεχνικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις. Εἶχε πολλὰ ἐργαστάσια (κεραμεικῆς, ναυπηγικῆς, ὑφαντουργίας, μεταλλουργίας καὶ ὀπλουργίας).

* Τὰ κυριώτερα τοῦ σημεῖα ἦσαν : «Οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ ἱερὰ οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην . . . ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπὲρ ὁσίων . . . τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάττω παραδώσω . . . καὶ εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων καὶ τοῖς θεομοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πείσομαι . . . καὶ ἱερὰ τὰ πάτρια τιμήσω . . . Ἱστορες θεοὶ τούτων . . . ».

Τὰ προϊόντα τῆς βιοτεχνίας (ιδίως τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὅπλα καὶ τὰ μετάλλινα ἐργαλεῖα) ἦσαν περιζήτητα καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμποροι τὰ ἔφερον ἕως τοὺς Τυρρηνικοὺς λιμένας, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον, ἀπὸ ὅπου ἔκαναν εἰσαγωγὴν σιτηρῶν, δερμάτων, ἀλιπάστων καὶ ἄλλων πρώτων ὕλων.

5) **Αἱ μεγάλοι ἐορταὶ καὶ πανηγύρεις.** Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς σχέσιν μὲ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, εἶχαν τὰς περισσοτέρας ἐορτάς. Ἀπὸ αὐτὰς αἱ πλέον ἐπίσημοι ἦσαν αἱ ἐπόμεναι:

α') Τὰ Παναθηναῖα, ποὺ ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς πολιοῦχου των Ἀθηνᾶς. Ἐγίνονταν κάθε 4 ἔτη καὶ διαρκοῦσαν ἑξ ἡμέρας. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐτελοῦντο μουσικοί, ἀθλητικοί, ἵππικοὶ καὶ ναυτικοὶ ἀγῶνες. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως μέρος τῆς ἐορτῆς ἦτο ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς τῆς Παλλάδος ἀνέβαινεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τὸν πέπλον ποὺ εἶχαν ὑφάνει εὐγενεῖς κόραι τῶν Ἀθηνῶν.

β') Τὰ Διονύσια, ποὺ τὰ ἐόρταζαν κάθε Μάρτιον, διὰ νὰ τιμήσουν τὸν θεὸν τοῦ κρασιοῦ Διόνυσον. Μόλις ἄρχιζαν, νέοι ποὺ πᾶρίσταναν σατύρους, ἔδωαιναν εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἔλεγαν εἰς ὅποιον συναντοῦσαν πειρακτικούς λόγους. Κατὰ τὴν ἐορτὴν αὐτὴν οἱ δραματικοὶ ποιηταὶ παρουσίαζαν εἰς τὸ θέατρον νέα δράματα καὶ συναγωνίζονταν μὲ ἄλλους διὰ τὰ πρωτεῖα.

γ') Τὰ Ἑλευσῖνια, ποὺ ἐγίνονταν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου εἰς τὴν Ἐλευσίνα πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρας καὶ τῆς Περσεφόνης. Κρατοῦσαν 9 ἡμέρας. Τὴν ἑκτην μίᾳ πομπῇ ἐξεκινοῦσεν ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ ἀφοῦ ἀκολουθοῦσε τὴν Ἱερὰν Ὀδὸν ἔφθανεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Τὴν νύχτα ἐγίνονταν μυστικαὶ τελεταί, ποὺ μᾶς ἔμειναν γνωσταὶ μὲ τὸ ὄνομα Ἐλευσίνια μυστήρια.

6) **Αἱ λειτουργίαι** ἦσαν ἑκτακτοὶ χρηματικαὶ εἰσφοραὶ ποὺ ἐπέβαλλεν ἡ πολιτεία εἰς τοὺς πλουσίους. Ἴδου αἱ σπουδαιότεραι:

α') Ἡ χορηγία, δηλ. νὰ ἐκλέγῃ κάθε φυλὴ ἕναν πλούσιον ποὺ νὰ χορηγῇ τὰ χρήματα διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἀγῶνων.

β') Ἡ τριηραρχία, δηλ. ὑποχρέωσις τῶν πλούσιων νὰ συντηροῦν μὲ χρήματά τους ἕνα δημόσιον πολεμικὸν πλοῖον (τριήρη).

γ') Ἡ γυμναρχία, δηλ. νὰ χορηγῇ ἕνας πλούσιος πολίτης τὰ χρήματα διὰ τὴν διατροφήν ἀγωνιστῶν τῆς λαμπαδηδρομίας.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

1) Ἡ ἀρχὴ τῆς θεατρικῆς ποιήσεως.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πεισιστράτου ὁ δραματικὸς ποιητὴς Θέσπις εἶχεν ἐπιτύχει μὲ συνδυασμὸν τοῦ ἐπικοῦ καὶ λυρικοῦ στοιχείου νὰ δημιουργήσῃ τὸ δράμα. Αὐτὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους τελειοποιεῖται καὶ φθάνει εἰς τὴν μεγίστην του ἀκμὴν. Οἱ πλεόν ἑνδοξοὶ ποιηταὶ δραμάτων εἶναι:

α') Ὁ Αἰσχύλος, πού οἱ ἥρωές του εἶναι ὑπεράνθρωποι. Ἀριστουργήματά του θεωροῦνται οἱ «Πέρσαι» καὶ ὁ «Προμηθεὺς δεσμώτης».

β') Ὁ Σοφοκλῆς, πού θαυμάζεται διὰ τὴν ἀρμονικὴν πλοκὴν τῶν δραμάτων του καὶ τὴν διαγραφὴν ἰδανικῶν ἡρώων. Ἀριστουργήματά του εἶναι ἡ «Ἀντιγόνη» καὶ ὁ «Οἰδίπους τύραννος».

γ') Ὁ Εὐριπίδης, πού οἱ ἥρωές του εἶναι γνήσιοι ἄνθρωποι τύποι μὲ τὰς ἀρετάς καὶ τὰς κακίας των. Καλύτερα δράματά του θεωροῦνται ἡ «Μήδεια» καὶ ἡ «Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι».

Ἀπὸ τοὺς κωμικοὺς ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὁ Ἀριστοφάνης, πού ἐσατίριζε κάθε νεωτερισμὸν καὶ δημαγωγίαν.

2) Ἡ ἱστορία. Οἱ ἱστορικοὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς διαφέρουν ἀπὸ τοὺς λογογράφους, διότι παρουσιάζουν ἔργα μὲ ἐνότητα.

α') Ὁ Ἡρόδοτος, πού ἀποκαλεῖται πατὴρ τῆς ἱστορίας, ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλικαρνασσὸν καὶ ἔζησε μεταξὺ τοῦ 484 — 425. Ἐγραψεν εἰς ἰωνικὴν διάλεκτον τὸ «Ἱστορίης ἀπόδεξις», ὅπου μᾶς διηγεῖται τοὺς Περσικοὺς πολέμους. Μὲ τὸ ἔργον του ἐπεδίωξε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας του εὐχαρίστησιν μὲ τὴν διήγησιν του χωρὶς νὰ ζητῇ τὰς πραγματικὰς αἰτίας τῶν γεγονότων.

β') Ὁ Θουκυδίδης, πού ἦτο Ἀθηναῖος, μᾶς ἱστορεῖ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἕως τὸ ἔτος 411. Διαφέρει ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον, διότι βασανίζει τὰ γεγονότα διὰ νὰ ἤμπορέσῃ νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς θαυτέρους λόγους των.

3) Ἡ Φιλοσοφία ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλῆ. Κορυφαῖοι φιλόσοφοι θεωροῦνται οἱ:

α') Ὁ Ἀναξαγόρας, διδάσκαλος τοῦ Περικλῆ, πού ἐδίδασκεν ὅτι ὁ νοὺς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὸν ἔβαλεν εἰς τάξιν.

β') Οἱ Σοφισταί, πού ἦσαν ἄνθρωποι μὲ εὐρεῖαν μόρφωσιν

καὶ ἦλθαν ἀπὸ τὰς ἀποικίας. Ἐδίδασκαν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια παραδεκτὴ ἀπὸ ὅλους· ἀληθινὸν εἶναι ὅ,τι συμφέρει τὸ ἄτομον καὶ ἀγαθὸν ὅ,τι ὠφελεῖ.

γ') Ὁ Σωκράτης, σύγχρονος καὶ αὐτὸς τοῦ Περικλῆ, ἐπολέμησε τὴν ἀντικοινωνικὴν θεωρίαν τῶν σοφιστῶν καὶ ἐδίδαξεν ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀλήθεια καὶ ἀγαθόν. Δι' αὐτὸν κύριον πρόβλημα τοῦ φιλοσόφου εἶναι νὰ διδάξῃ τοὺς ἄλλους νὰ γνωρίσουν καλύτερα τὸν ἑαυτὸν τους διὰ νὰ εἶναι ἱκανοὶ ν' ἀκολουθοῦν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Ἐξίσου μὲ τὰ γράμματα καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἀνεπτύχθησαν καὶ αἱ καλαὶ τέχναι, διότι πολὺ τὰς ὑπεστήριξεν ὁ Περικλῆς.

1) Ἡ Ἀρχιτεκτονική, ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου νὰ στεγασθῇ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὰ ἀφιερῶματα τῶν θεῶν. Οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἐπεδίωξαν νὰ παρουσιάσουν, μὲ κύριον πλαστικὸν ὕλικόν τὸ μάρμαρον, ναοὺς ποὺ νὰ ἐπιβάλλωνται ὅχι μὲ τὸν ὄγκον ὅπως οἱ Αἰγυπτιακοὶ ἀλλὰ μὲ τὴν κομψότητα. Ἀπὸ τὴν μορφήν τῶν κίωνων διακρίνομεν δύο ρυθμούς (τεχνοτροπίας): τὸν δωρικὸν καὶ τὸν ἰωνικόν. Ὁ πρῶτος εἶναι βαρὺς καὶ ἀρρενωπός· ὁ ἰωνικός διακρίνεται διὰ τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν κομψότητα.

Μορφᾶς ἐλληνικῶν ναῶν ἔχομεν τὰς ἐξῆς: τὸν πρόστυλον, δηλ. μικρὸν ὀρθογώνιον δωμάτιον (σηκόν) ποὺ ἔχει στοὰν μὲ τέσσαρας κίονας εἰς τὴν εἰσοδὸν του. Τὸν ἀμφιπρόστυλον, ποὺ ἔχει στοὰν καὶ εἰς τὴν ὀπισθίαν πλευράν καὶ τὸν περίπτερον ποὺ τὸν σηκὸν τὸν περιβάλλουν κίονες καὶ ἀπὸ τὰς τέσσαρας πλευράς.

2) Ἡ γλυπτική καὶ οἱ διασημότεροι γλύπται τοῦ δούλου αἰῶνος. Ἡ γλυπτικὴ προώδευσε πολὺ, διότι τὴν εἶχεν ἀνάγκην ἡ ἀρχιτεκτονική. Ἐπειτα ἀνεδείχθησαν μεγάλοι διδάσκαλοι ὅπως:

α') Ὁ Φειδίας, φίλος τοῦ Περικλῆ, ποὺ ἔγινεν ἀθάνατος ἀπὸ τὰ χρυσελεφάντινα ἀγάλματα τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐπίσης, διότι εἶχε τὴν ἐποπτεῖαν ὅλων τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τῆς Ἀκροπόλεως.

β) Ὁ Πολύκλειτος, ποὺ κατήγετο ἀπὸ τὴν Συκιῶνα καὶ ἔκαμε τὸν Διαδούμενον καὶ τὸν Δορυφόρον. Εἰς τὸ δεύτερον διδάσκει εἰς

τοὺς γλύπτας ὅλου τοῦ κόσμου τοὺς κανόνας τῶν ἁρμονικῶν ἀναλογιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

γ') Ὁ Μύρων ὁ Ἀθηναῖος, ποὺ εἶχε τὴν ἱκανότητα ν' ἀποδίδῃ μὲ τὰ ὀρειχάλκινα ἀγάλματά του κινήσεις καὶ συναισθήματα. Ὁ «Δισκοβόλος» καὶ ἡ «Χαλκὴ βοῦς» θεωροῦνται ὡς τ' ἀριστουργήματά του.

3) Ἡ ζωγραφικὴ. Ἡ ἀγγειογραφία καὶ τὰ εἶδη αὐτῆς. Οἱ ἀρχαῖοι ζωγραφικοὶ πίνακες καὶ αἱ τοιχογραφίαι δὲν ἠμπούρεσαν ν' ἀντέξουν εἰς τὸν χρόνον (μὲ μόνην ἐξαίρεσιν τὰς τοιχογραφίας τῆς Τίθυθος καὶ τῆς Κνωσοῦ). Ἰδεάν ὁμῶς τῆς ζωγραφικῆς τοῦ βου καὶ δου αἰῶνος μᾶς δίδουν αἱ ἀγγειογραφίαι.

Τῆς ἀγγειογραφίας ἔχομεν δύο τεχνοτροπίας (ρυθμούς): τὴν μελανόμορφον ποὺ τὸ εἰκονιζόμενον ζωγραφίζεται μὲ μαῦρον χρῶμα, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου εἶναι κοκκινωπὴ. Τὴν ἐρυθρόμορφον ποὺ τὸ θέμα ζωγραφίζεται μὲ κόκκινον χρῶμα, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου εἶναι μαύρη.

4) Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν διεκοσμήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλῆ καὶ ἀπέβη τὸ λαμπρότερον καλλιτεχνικὸν μνημεῖον. Ἐδῶ ὡς πλέον ἀξιοθέατα μνημεῖα θεωροῦνται τὰ ἐπόμενα:

Τὰ Πρωπύλαια, ποὺ ἐκτίσθησαν ἀπὸ τὸν Περικλῆ μὲ ἀρχιτέκτονα τὸν Μνησικλῆ διὰ ν' ἀποτελέσουν τὴν μεγαλειώδη εἴσοδον εἰς τὸν χώρον τῆς κυρίως Ἀκροπόλεως. Δεξιὰ τοὺς εὐρίσκετο ὁ ἀμφιπρόστυλος ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.

Ὅπισθεν τῶν Προπυλαίων καὶ ὀλίγον ἀριστερὰ εἶχε τοποθετηθῇ τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Πρωμάχου Ἀθηναῖς, ἔργον τοῦ Φειδία.

Καθὼς προχωροῦμεν εἰς τὰ δεξιὰ μας προβάλλει ὁ Παρθενών, ποὺ θεωρεῖται ὡς τὸ τελειότερον μνημεῖον τῆς ἀρχαιότητος. Ἀρχιτέκτονες τοῦ ὑπῆρξαν ὁ Καλλικράτης καὶ ὁ Ἰκτίνος. Εἶναι ναὸς περίπτερος δωρικοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸν σηκὸν τοῦ ὑπῆρχε τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδία.

Ἀπέναντι ἀπὸ τὴν βορεινὴν πλευρὰν τοῦ Παρθενῶνος εὐρίσκεται τὸ Ἐρέχθειον. Εἶναι ἓνα χαριτωμένον ἀρχιτεκτόνημα ρυθμοῦ ἰωνικοῦ. Ἐχει τρεῖς εἰσόδους ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀληθινὸν κομψοτέχνημα εἶναι ἡ σειρὰ τῶν Καρυατίδων, ἀγάλματα κοριτσιῶν μὲ μακριοὺς δωρικοὺς χιτῶνας· ὁ τεχνίτης τῆς ἐχρησιμοποίησε γιὰ κολόνες διὰ νὰ ὑποδαστάζουν τὴν στέγην τῆς στοᾶς ποὺ ὁμοιάζει μὲ θεράντα.

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (431—404)

1) Τὰ αἷτια καὶ αἱ ἀφορμαί. Ὡς πρῶτος λόγος τοῦ πολέμου θεωρεῖται ἡ παλαιὰ ἰδεολογικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ὀλιγαρχικῆς Σπάρτης καὶ τῶν δημοκρατικῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπου ἀπλώνονταν μὲ τὴν Συμμαχίαν των, ἀλλάζαν τὰ ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα καὶ ἔβαζαν δημοκρατικά, πράγμα πού ἐρέθιζε τοὺς ὀλιγαρχικοὺς Σπαρτιάτας.

Δεύτερος λόγος τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ἡ ἐμπορικὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἀθηναίων, πού ἀνησύχησε τοὺς Κορινθίους. Αὐτοὶ μὲ ζηλόφθονον δλέμμα εἶδαν τοὺς Ἀθηναίους μετὰ τὰ Περσικὰ νὰ δημιουργοῦν ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὰς πόλεις τοῦ Ἰονίου, τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ν Ἰταλίας.

Πρώτη ἀφορμὴ ἐθεωρήθη τὸ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, παραβιάζοντες τὰς τρικοντούτεις σπονδὰς, ἐδοθήθησαν τοὺς Κερκυραίους πού εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Κορινθίους.

Δευτέρα ἀφορμὴ ἐστάθη ἡ ἀποστασία τῆς Ποτειδαίας, ἡ ὁποία ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν καὶ ἔγινε μὲ τὴν ὑποκίνησιν τῶν Κορινθίων.

2) Συνέδριον εἰς τὴν Σπάρτην. Κήρυξις τοῦ πολέμου. Ἐπειτα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ μὲ ὑπόδειξιν τῶν Κορινθίων συνῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην τὸ συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Πελοποννησιακῆς Συμμαχίας καὶ ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον.

Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ ὅλου πολέμου, πού ἐκράτησε 27 ἔτη (431—404), ἔγιναν εἰς τρεῖς περιόδους: α' περὶ ὁδοὺς 431—421 Ἀρχιδάμειος πόλεμος. β' περὶ ὁδοὺς 415—413 Σικελικὴ ἐκστρατεία. γ' περὶ ὁδοὺς 413—404 Δεκελικὸς πόλεμος.

Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

1) Εἰσβολαὶ τῶν Πελοποννησίων εἰς Ἀττικὴν. Ὁ λοιμός. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 431 ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος ἐπικεφαλῆς τοῦ στρατοῦ τῶν Πελοποννησίων ἐπολιόρχησε τὰς Ἀθήνας. Πρὶν πλησιάσῃ οἱ ἀγρόται τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἀττικῆς ἐκλείσθησαν εἰς τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ ὅπου μὲ πόνον ψυχῆς ἔδλεπαν τοὺς ἐχθροὺς νὰ καταστρέφουν τὰ ἀγραθὰ των. Πρὸς ἀντιπερισπασμὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸν στόλον τους εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔδλαπταν τὰς πικρὰς πόλεις εἰς τὴν Σπάρτην.

Τὸ δεύτερον ἔτος ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐνῶ ὁ Περικλῆς μὲ τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον ἐλεηλάτησε καὶ πάλιν τὰ Πελοποννησιακὰ παράλια. Δυστυχῶς διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἐξέσπασε τὸ ἔτος αὐτὸ ὁ **λ ο ι μ ο ς** (εἶδος τυφοειδοῦς πυρετοῦ) ποὺ ἐκράτησε δύο ἔτη καὶ ἔκαμε μεγάλην θραῦσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

2) **Δυσφορία τῶν Ἀθηναίων. Θάνατος τοῦ Περικλῆ.** Ὁ Ἀρχίδαμος, διὰ νὰ μὴ προσβληθοῦν καὶ οἱ στρατιῶται του, ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἄρχισαν νὰ χάνουν τὸ θάρρος των καὶ νὰ κατηγοροῦν τὸν Περικλῆ ὡς ὑπαίτιον τῆς συμφορᾶς των· τοῦ ἀφῆρσαν μάλιστα καὶ τὸ ἀξίωμα. Αὐτὸς χωρὶς παράπονον ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν. Τὸ 429, ἀφοῦ ἔχασε τοὺς δύο υἱοὺς του, προσεδιήθη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ ἀπέθανε. Ὁ θάνατός του ὑπῆρξε πλῆγμα διὰ τὰς Ἀθήνας, διότι ἔχασαν εἰς τὴν κρίσιμωτέραν στιγμήν τὸν πλέον εἰλικρινῆ σύμβουλον. Οἱ κατοπινοὶ ἡγέται (μὲ ἐξαίρεσιν τὸν Νικίαν) ἐδείχθησαν ἀρχομανεῖς καὶ ἄσημοι δημαγωγοί.

3) **Ἀποστασία τῆς Λέσβου. Κατάληψις τῆς Πύλου.** Τὸ τρίτον ἔτος οἱ Πελοποννησιοὶ ἐπολιορκήσαν τὰς **Π λ α τ α ι ᾶ ς**. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκυρίευσαν τὴν Ποτείδαιαν καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν **Μ υ τ ι λ ῆ ν η ν** ποὺ εἶχεν ἀποστατήσῃ. Οἱ Μυτιληναῖοι ἔπειτα ἀπὸ σθεναρὴ ἀντίστασιν παρεδόθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ σκληρότητα ἐφόνευσαν 1000 ἀριστοκρατικοὺς Μυτιληναίους. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ Ἀρχίδαμος ἐπῆρε τὰς **Πλαταιάς** καὶ ἔσφαξεν ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους, ἐπειδὴ τὸ ἐζήτησαν οἱ **Θηβαῖοι**.

Τὸ 425 ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων **Δ η μ ο σ θ έ ν η ς** ἔκαμε ἀπόδασιν εἰς τὴν Πύλον καὶ τὴν ὠχύρωσε. Τότε οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν 400 ὀπλίτας οἱ ὅποιοι ὠχυρώθησαν εἰς τὴν Σφακτηρίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν δημαγωγὸν **Κ λ έ ω ν α** (ποὺ εἶχε διαδεχθῇ τὸν Περικλῆ) τοὺς ἐνίκησαν, ἐφόνευσαν τοὺς 100 καὶ τοὺς ἄλλους 300 τοὺς ἔφεραν αἰχμαλώτους εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιάται ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν εἰρήνην, ἀλλὰ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ σύστασιν τοῦ Κλέωνος δὲν ἐδέχθησαν.

4) **Ἡ Νικίειος εἰρήνη (421—415).** Ἡ Σπάρτη εὐρέθη εἰς δύσκολον θέσιν· ἀλλὰ τὴν ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν δυσκολίαν ὁ γενναῖος στρατηγὸς **Β ρ α σ ί δ α ς**. Αὐτὸς μὲ ὀλίγον στρατὸν ἦλθαν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν, ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμῶνος. Ἐναντίον του ἐξεστράτευσεν ὁ Κλέων. Εἰς μά-

χην γενομένην ἔμπροσθεν τῆς Ἀμφιπόλεως οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν καὶ ἐφονεύθη ὁ Κλέων· ἀλλὰ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἔχασαν τὸν Βρασίδα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπεβλήθη ὁ συνετὸς πολιτικὸς Νικίας, ὁ ὁποῖος ἔκλεισε μὲ τοὺς ἀντιπάλους εἰρήνην.

5) Ὁ Νικίας ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος. Μολογόντι πλούσιος, ἐπερνοῦσε μὲ ἀπλότητα καὶ λιτότητα τὴν ζωὴν του. Εἶχε χαρακτῆρα σεμνὸν καὶ τίμιον καὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα του, διὰ τοῦτο καὶ εἶχε μεγάλην ὑπόληψιν.

6) Ὁ Ἀλκιβιάδης, εἶχε διαδεχθῆ τὸν Κλέωνα εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Διεκρίνετο διὰ τὴν καταγωγὴν (ἀνεψιὸς τοῦ Περικλῆ), τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν στρατηγικὴν δεινότητα· δὲν εἶχεν ὅμως φρόνησιν καὶ χρηστότητα, διότι ἦτο ἀρχομανὴς καὶ φιλόδοξος.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (415—413)

2) Ἡ Ἐκστρατεία τῆς Σικελίας. Τὸ 415 ὁ Ἀλκιβιάδης παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τοῦ Νικία, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ καταλάβουν τὴν Σικελίαν. Ἐστειλαν λοιπὸν μεγάλας δυνάμεις μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Νικίαν καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ ἐκυρίευσαν τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Κατάνην. Εἰς τὸ μέσον ὅμως τῶν ἐπιτυχιῶν ἐξέπεμψαν τὸ ἱερὸν πλοῖον Σ α λ α μ ν ι κ ι α ν εἰς τὸ μέτωπον διὰ νὰ παραλάβῃ καὶ φέρῃ τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ δικασθῇ δι' ἀσέβειαν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πλοίου ὁ Ἀλκιβιάδης ἐδραπέτευσε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου ἐπρόδωσε τὰ σχέδια τῆς πατρίδος του. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον.

2) Ἡ καταστροφή. Εἰς τὸ μεταξύ ὁ Νικίας ἐπολιούρκησε τὰς Συρακούσας. Οἱ Σπαρτιᾶται ὅμως μὲ συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔστειλαν βοήθειαν μὲ τὸν στρατηγὸν Γ ύ λ ι π π ο ν. Ἐπειτα ἀπ' αὐτὸ ἡ κατάστασις ἔλαβε κακὴν πορείαν διὰ τοὺς Ἀθηναίους, δι' αὐτὸ ὁ Νικίας ἔγραψεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ συνιστοῦσε ν' ἀνακαλέσουν τὰς δυνάμεις τῶν ὅσον ἦτο καιρὸς. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ὄχι μόνον δὲν τὸ ἔκαμαν, ἀλλὰ ἔστειλαν καὶ νέας δυνάμεις μὲ τὸν στρατηγὸν Δημοσθένη. Ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι οὐδεμίαν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσαν. Πιεζόμενοι ἀπὸ τὴν σκληρὴν ἀνάγκην οἱ στρατηγοὶ τῶν ἔκαψαν τὸν στόλον τους καὶ προσεπάθησαν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Σικελίας. Οἱ ἀντίπαλοι

ὅμως τοὺς κατεδίωξαν καὶ τοὺς ἀνάγκασαν εἰς παράδοσιν. Ἀπὸ τοὺς 7000 αἰχμαλώτους οἱ περισσότεροι ἐσφάγησαν· οἱ ἄλλοι ἐρρίφθησαν εἰς τὰ λατομεῖα.

Η ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (413—404)

1) Ὁ Δεκελεικὸς πόλεμος. Ἀποστασία τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 413 Σπαρτιατικὸς στρατός, με συμβουλήν τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὠχύρωσε τὴν Δεκελίαν (Τατόι) καὶ ἀπέκλεισε τὰς Ἀθήνας μ' ἐπικεφαλῆς τὸν βασιλέα Ἀγιν.

Εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρασίας ἐστάλη ὁ Ἀλκιβιάδης με στόλον διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Συμμάχους τῶν Ἀθηναίων εἰς ἐπανάστασιν. Οἱ Σπαρτιατὰι ὅμως δὲν περιορίσθησαν ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ ἐζήτησαν χρήματα ἀπὸ τοὺς Πέρσας διὰ νὰ ναυπηγήσουν στόλον καὶ νὰ καταβάλουν τοὺς Ἀθηναίους.

2) Ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ναυμαχία παρὰ τὰς Ἀργινούσας.

Εἰς τὸ μεταξύ ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε γίνει ὑποπτος εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ λόγος αὐτός καὶ ἐπειδὴ τὸ 411 οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἀνέτρεψαν τὴν δημοκρατίαν καὶ ἔδωκαν ἰδικήν τοις βουλὴν τὴν κυβέρνησιν τῶν τετρακοσίων ὁ στόλος, ποὺ εἶχε μείνει μακρὰν ἀπὸ τὸ πραξικόπημα, ἐπέτυχεν ν' ἀνακληθῇ ὁ Ἀλκιβιάδης.

Ἐπειτα ἐπικεφαλῆς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ἐπλευσεν πρὸς τὰ Στενὰ ὅπου εἶχεν ἐπιτυχίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ὁ στόλος τοῦ κατεναυμαχήθη ἀπὸ τὸν Σπαρτιατὴν ναύαρχον Λύσανδρον εἰς τὸ ἀκρωτήριο Νότιον τῆς Μικρασίας, οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔπαυσαν.

Εἰς τὴν θέσιν τοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἔβαλαν 10 στρατηγούς ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἱκανώτερος ἦτο ὁ Κόνων. Τὸ 406 ὁ Καλλικρατίδας ἀπέκλεισεν εἰς τὸ λιμάνι τῆς Μυτιλήνης μίαν μοῖραν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Κόνωνα. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἔστειλαν ἐναντίον τοῦ Καλλικρατίδα 150 πλοῖα. Οἱ δύο στόλοι συνηγνῆθησαν εἰς τὰς Ἀργινούσας νήσου. Ὁ Σπαρτιατικὸς στόλος ἐνίκηθη καὶ ὁ Καλλικρατίδας ἐφονεύθη.

3) Καταστροφὴ τοῦ Ἀθην. στόλου εἰς Αἰγὸς ποταμούς. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀτυχὴ ναυμαχίαν τῶν Ἀργινουσῶν οἱ Σπαρτιατὰι ἐτοποθέτησαν καὶ πάλιν ναύαρχον τοῦ στόλου τῶν τὸν Λύσανδρον. Αὐτὸς ἐκτύπησεν ὑπουλα τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον εἰς τοὺς Αἰγὸς ποτα-

μιοῦς, τὴν ὥραν ποῦ εἶχε ἀγκυροβολήσει καὶ τὰ πληρώματα εἶχαν ἐξέλθει εἰς τὴν ξηράν. Ὅλα τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἐκτὸς ἀπὸ 12 ποῦ μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Κόνωνα κατέφυγαν εἰς τὴν Κύπρον.

Ὁ Λύσανδρος, ἀφοῦ κατόπιν ἐξεσήκωσε τοὺς Συμμάχους καὶ ἔφερε καὶ πάλιν τὰ ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα, μὲ 200 πλοῖα ἀπέκλεισε τὸν Πειραιᾶ.

4) **Πολιορκία καὶ παράδοσις τῶν Ἀθηνῶν.** Συγχρόνως μὲ τὸν Λύσανδρον καὶ οἱ βασιλεῖς Ἄγρις καὶ Πausanίας ἀπέκλεισαν τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ξηράν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν αἱ τροφαὶ ἐτελείωσαν, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συνθηκολογήσουν. Ἐδέχθησαν νὰ κρημνίσουν τὰ τείχη καὶ νὰ παραδώσουν τὰ πλοῖα ἐκτὸς ἀπὸ 12. Οἱ Σπαρτιᾶται μετέβαλαν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ὥς κυδέρνησιν ἔβαλαν τοὺς 30 τυράννους.

5) **Τ' ἀποτελέσματα τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου.** Ὁ μακροχρόνιος αὐτὸς πόλεμος ὑπῆρξεν ὀλέθριος διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Οἱ ἄγροί διὰ μέγαλον διάστημα ἔμειναν ἐγαλλιέργητοι, τὰ δάση ἔπαθαν καταστροφὴν καὶ πολλαὶ πόλεις καὶ λιμάνια ἔγιναν ἐρείπια. Ἀλλὰ καὶ ὁ χαρακτήρ τῶν ἐμιπολέμων ἔπαθε μεταβολήν: καὶ οἱ δυὸ ἔκαμαν ἀπανθρωπίας καὶ τὸ χειρότερον ἐλησιμόνησαν τὴν Σαλαμίνα καὶ τὰ τρόπαια κατὰ τῶν Περσῶν εἰς τὰς Πλαταιάς καὶ τώρα κολακεύουν τοὺς Πέρσας διὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν πρὸς ἐξόντωσιν τῶν ἀντιπάλων.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

1) **Αἱ νέαι ὀλιγαρχίαι. Οἱ τριάκοντα τυράννοι.** Ἐπειτα ἀπὸ τὴν συντριβὴν τῶν Ἀθηναίων ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος ἔγιναν οἱ Σπαρτιᾶται. Αὐτοὶ μετέβαλαν τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα καὶ ἔβαλαν ὀλιγαρχίας. Δι' αὐτὸ εἰς πολλὰς πόλεις ἐξέσπασαν ταραχαί.

Περισσότερον ὅμως ἐταράχθησαν αἱ Ἀθῆναι, ὅπου οἱ 30 τυράννοι μ' ἐπικεφαλῆς τὸν αἰμοδόρον Κριτίαν ἄρχισαν νὰ φονεύουν καὶ νὰ ληστεύουν τοὺς ἀντιπάλους των. Τότε πολλοὶ δημοκρατικοὶ ἐζήτησαν ἄσυλον εἰς τὰς Θήβας. Ἀπὸ ἐκεῖ 70 γενναίοφυχοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Θρασύβουλον ὠχυρώθησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Φυλῆς. Ἐδῶ, ἀφοῦ ἔτρεξαν καὶ ἄλλοι καὶ ἔφθασαν τοὺς 1000, ἦλθαν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐκυρίευσαν τὸ ὄχυρὸν τῆς Μουνιχίας (Καστέλλας). Ὁ Κρι-

τίας τοὺς ἐκτύπησε ἀλλ' ἐνίκηθη. Ἔτσι ὁ Θρασύβουλος ἔγινε κύριος καὶ τῶν Ἀθηῶν καὶ ἐπανέφερε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

2) Ἡ Κύρου Ἀνάβασις καὶ ἡ κάθοδος τῶν Μυρίων. Ὅταν ὁ σατράπης τῆς Λυδίας Κύρος ἐβάδισεν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀρταξέρξη βασιλέως τῆς Περσίας, διὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὸν θρόνον, ἐπῆρε μαζὶ τοῦ καὶ 13.000 Ἑλλήνας μισθοφόρους. Κατὰ τὴν μάχην ποὺ ἔγινε εἰς τὰ Κ ο Ὑ ν α ξ α ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ ὁ Κύρος ἐσκοτώθη. Ἐπειτα οἱ Ἕλληνες καταδιωκόμενοι ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀρταξέρξη μὲ ἰσχυρὸν τὸ ἥθικόν καὶ σιδερένια πειθαρχία ἐπέστρεψαν ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα εἰς τὴν Μικρασίαν. Αὕτῃ εἶναι ἡ θρυλικὴ Κ ά θ ο δ ό ς τ ῶ ν μ υ ρ ί ω ν.

3) Ὁ πόλεμος μεταξὺ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀγηςίλαος. Μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος τοῦ Κύρου οἱ Πέρσαι ἄρχισαν καὶ πάλιν νὰ πιέζουν τοὺς Ἴωνας. Αὐτοὶ τότε ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς νέους ἡγεμόνας τῆς Ἑλλάδος νὰ τοὺς βοηθήσουν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐδέχθησαν καὶ ἔστειλαν στρατὸν μὲ τὸν βασιλέα Ἀγηςίλαον.

Ὁ Ἀ γ η σ ί λ α ο ς, ποὺ μοιλονότι μικρόσωμος καὶ χλωρὸς ἦτο ἄριστος στρατηγὸς καὶ εἶχε πανελλήνια αἰσθήματα, ἐνίκησε τοὺς Πέρσας καὶ ἐτοιμαζόταν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Περσικοῦ κράτους. Δὲν ἐπρόφθασε ὅμως νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του, διότι οἱ Πέρσαι μὲ τοὺς δαρεικοὺς τῶν ἐσχημάτισαν συνασπισμὸν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἐναντίον τῆς Σπάρτης.

4) Ὁ νέος ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὴν Ἑλλάδα (395 — 387). Τὰ Ἀθηναϊκὰ πλοῖα τοῦ Κόνωνος ποὺ εὗρισκοντο εἰς τὴν Κύπρον ἐνώθησαν μὲ τὰ Περσικὰ καὶ ἐθαλασσοκράτησαν εἰς τὸ Αἰγαῖον οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Εἰς τὴν ξηρὰν Ἀθηναῖοι, Θηβαῖοι, Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι ἐκινήθησαν ἐναντίον τῆς Σπάρτης καὶ ἔτσι ἤρχισε νέος ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ λεγόμενος Β ο ι ω τ ι κ ό ς ἢ Κ ο ρ ι ν θ ι α κ ό ς.

Μετὰ ἀπ' αὐτὸ Σπαρτιατικὸς στρατὸς μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Λύσανδρον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν· ἐνίκηθη ὅμως ἀπὸ τοὺς Βοιωτοὺς εἰς τὴν Ἀ λ ί α ρ τ ο ν καὶ ὁ Λύσανδρος ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην.

Οἱ Σπαρτιᾶται τότε ἠναγκάσθησαν ν' ἀνακαλέσουν τὸν Ἀγηςίλαον. Αὐτός, ἐπειδὴ εἰς τὸ Αἰγαῖον ἐθαλασσοκρατοῦσεν ὁ Κόνων, ἦλθεν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Θράκης εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐκεῖ πλησίον τῆς Κ ο ρ ω-

ν ε ί α ς ἐνίκησε τοὺς Συμμάχους (394). Τὴν νίκην ὅμως αὐτὴν τὴν ἐξουδετέρωσε τὸ ἴδιο ἔτος ὁ Κόνων νικῶν τὸν Σπαρτιατικὸν στόλον εἰς τὴν Κνίδον.

5) Προσέγγισις Σπάρτης καὶ Περσίας. Ἀνταλκίδειος εἰρήνη. Ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς ἀνησύχησαν ὄχι μόνον οἱ Σπαρτιάται ἀλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι. Δι' αὐτὸ ἐστάλη τὸ 387 εἰς τὰ Σοῦσα ὁ ναύαρχος Ἀνταλκίδας. Αὐτός, ἔπειτα ἀπὸ συνεννοήσεως, ἔκλεισε μὲ τοὺς Πέρσας τὴν αἰσχυρὴν Ἀ ν τ α λ κ ί δ ε ι ο ν ε ἰ ρ ῆ ν η ν. Κατὰ τοὺς ὅρους αὐτῆς ἡ Κύπρος καὶ ἡ Μικρασία ἐγίνονταν καὶ πάλιν Περσικαί. Αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐκηρύσσονταν αὐτόνομοι. Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι ὁ Πέρσ βασιλεὺς καθίστατο ἀνώτερος ρυθμιστὴς τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

1) Σπαρτιάται καταλαμβάνουν Θήβας. Ἀπελευθέρωσις Θηβῶν.

Τὸ 382 Σπαρτιατικὸς στρατὸς μ' ἐπικεφαλῆς τὸ Φοιβίδα κατέλαβε τὰς Θήβας, ἔδωξε τοὺς δημοκρατικοὺς καὶ ἐπέβαλε ὀλιγαρχίαν.

Οἱ δημοκρατικοὶ ἐζήτησαν ἄσυλον εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀπὸ ἐκεῖ μ' ἀρχηγὸν τὸν Πελοπίδαν ἦλθαν μίαν νύκτα τὸ 379 εἰς τὰς Θήβας, ἐσκότωσαν τοὺς ἀρχηγούς τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ ἐπανίδρυσαν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ψυχὴ τῆς νέας καταστάσεως ὑπῆρξεν ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας.

2) Ὁ Πελοπίδας, μολοντί πλούσιος, ἐζοῦσε βίον ἀπλοῦν καὶ λιτόν. Διὰ τὴν πατρίδα του, ποῦ ὑπεραγαποῦσε, ἔδωσε τὸν πλοῦτον, τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν ζωὴν του. Ἐμπνευσίς του ὑπῆρξεν ὁ Ἴ ε ρ ὀ ς λ ὀ χ ο ς, ὅ ἐνα σῶμα ἀπὸ 300 ἐκλεκτοὺς Θηβαίους ποῦ ἔπρεπε νὰ ὑπηρετοῦν τὴν πατρίδα μέχρι θανάτου.

3) Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἶχε τὴν ἰδίαν γενναιότητα καὶ φιλοπατρίαν μὲ τὸν Πελοπίδαν, ἀλλὰ τὸν ἐπερνοῦσεν εἰς τὴν μὲρφωσιν καὶ εἰς τὴν στρατηγικότητα. Ἐμπνευσίς του ὑπῆρξεν ὁ τρόπος ἐπιθέσεως «κατὰ λοξὴν φάλαγγα», δηλαδὴ νὰ ἐνισχύη περισσότερον τὴν πτέρυγα μὲ τὴν ὁποίαν θὰ θελήσῃ νὰ φέρῃ ρῆγμα εἰς τ' ἀντίπαλα στρατεύματα.

4) Ἀνασυστάσις τῆς δευτέρας Ἀθηναϊκῆς Συμμαχίας. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Πελοπίδα καὶ ἡ ταπεινώσις τῆς Σπάρτης ἔδωσαν τὸ θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀνασυστήσουν τὴν Συμμαχίαν. Ἔτσι τὸ Βυζάντιον,

ἡ Λέσθος, ἡ Χίος, ἡ Ρόδος ἡ Εὐβοία ἔγιναν μέλη τῆς Συμμαχίας διὰ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς Σπάρτης.

5) **Ἡ μάχη τῶν Λεύκτρων (371 π. Χ.)** Οἱ Σπαρτιᾶται διὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς Θηβαίους, ἔστειλαν ἐναντίον τοὺς τὸν βασιλέα των Κλεόμωροτον μὲ 11000 ἄνδρας. Πρὸς συνάντησίν του ἔτρεξαν ὁ Ἐπαμεινώνδας μὲ τὸν Πελοπίδα μὲ 6000 ἄνδρας. Ἡ σύγκρουσις ἔγινεν εἰς τὰ Λεῦκτρα τῆς Βοιωτίας. Ἐδῶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπετέθη κατὰ λοξὴν φάλαγγα καὶ ἐνίκησεν. Εἰς τὴν νίκην πολὺ ἐβοήθησε καὶ ὁ ἱερὸς λόχος. Ὁ Κλεόμωρος ἐφονεύθη καὶ ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς διελύθη.

6) **Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς Πελοπόννησον. Ὁ Πελοπίδας εἰς Μακεδονίαν.** Ἐπειτα ἀπὸ τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων ἡ ἡγεμονία εἰς τὴν ξηρὰν ἔρχεται εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν Θηβαίων.

Ὁ Πελοπίδας εἰσβάλλει εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν προσθέτει εἰς τὸ ἄρμα τῶν Θηβαίων. Ἀπὸ ἐκεῖ βαδίζει εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ὑποχρεώνει τὸν βασιλέα Ἀμύνταν Γ' νὰ γίνῃ σύμμαχος τῶν Θηβαίων.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσβάλλει τρεῖς φορές εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐλευθερώνει ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς Ἡλείους καὶ τοὺς Ἀρκάδας. Ἐβάδισε καὶ κατὰ τῆς Σπάρτης ἀλλὰ τὴν ἔσωσεν ὁ Ἀγχιλείας.

7) **Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας (462).** Ἡ αὐξήσις ὅμως τῆς δυνάμεως τῶν Θηβῶν ἀνησύχησε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι ἔσπευσαν νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὁ τύραννος τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρος ἐπανεστάτησε ἐναντίον του ἐβάδισεν ὁ Πελοπίδας, ὁ ὅποιος τὸν ἐνίκησεν ἀλλ' ἐφονεύθη. Εἰς τὴν Ἀρκαδίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἐμάζευσαν μεγάλας δυνάμεις καὶ ἀπειλοῦσαν τοὺς φίλους τῶν Θηβαίων. Τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας τοὺς ἐκτόπησεν εἰς τὴν Μαντινείαν καὶ τοὺς ἐνίκησε, ἀλλὰ ἐφονεύθη.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τῶν δύο μεγάλων Θηβαίων ἡ θηβαϊκὴ ἡγεμονία διελύθη. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἀδυνατίσει ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ὥστε ἐπεκράτησεν ἀναταραχὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ οἱ Πέρσαι εἶχαν ἀναθαρρήσει. Δι' αὐτὸ οἱ φρόνιμοι Ἕλληνες ζητοῦν ἕναν ἰσχυρὸν μονάρχην, πού νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἑνωσιν εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν Περσικὸν κίνδυνον.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

1) **Οἱ Μακεδόνες καὶ ἡ παλαιότερα ἱστορία αὐτῶν.** Οἱ Μακεδόνες, πού ὅπως εἶδαμε, εἶχαν μείνει καθυστερημένοι ἀπὸ τοῦ 5ου αἰῶνος, ἄρχισαν νὰ ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἄλλον Ἑλληνικὸν κόσμον καὶ νὰ ἐκπολιτίζονται.

Ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας εὕρίσκετο εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως καὶ τῶν εὐγενῶν, πού ἐλέγοντο *ἐταῖροι*. Παλαιότερα ὡς πρωτεύουσαν εἶχαν τὰς *Αἰγὰς* (σημ. "Ἐδεσσαν)· ἀργότερα τὴν μετέφεραν εἰς τὴν *Πέλλα*ν (σημ. Γιανιτσά) διὰ νὰ πλησιάσουν πρὸς τὰ παράλια. Ὁ βασιλεὺς των *Ἀλέξανδρος Α'* ἐπέτυχε νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας καὶ οἱ Μακεδόνες. Ὀλίγον ἔπειτα ὁ ὀνομαστός βασιλεὺς *Ἀρχέλαος* (413 - 399) ἔδειξεν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς χώρας του.

Α' Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ Β' ΚΑΙ ΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ

2) **Φίλιππος Β' (359 — 336).** Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις Μακεδονίας. Αὐτὸς πρὶν ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον εἶχε κρατηθῇ ὡς ὄμηρος εἰς τὰς Θήβας, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν τέχνην ἀπὸ τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν. Ἀγαποῦσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἐγογγύευσεν μὲ τοὺς τρόπους του· εἶχεν ὅμως χαρακτῆρα σκληρὸν καὶ βίαιον. Ὑπῆρξεν ὁ δημιουργὸς τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ τόσον ἐπωφελὲς αὐτὸ διὰ τὸ ἔθνος μας ἔργον τὸ ἐπέτυχεν μὲ τὸν στρατὸν πού ὠργάνωσε.

Κύριον σῶμα τοῦ πεζικοῦ του ἔχαμε τὴν *μακεδονικήν φάλαγγα*. Οἱ φαλαγγίται (*πεζεταῖροι*) ἦσαν Μακεδόνες ὀπλίται μὲ κύριον ὅπλον τὴν *σάρισα*ν (ἓνα δόρυ 6 μέτρων). Ὡλὴ ἡ φάλαγξ εἶχε εἰς τὸ μέτωπον 256 ἄνδρας καὶ εἰς τὸ βάθος 16. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἱππικόν του ἦτο ἄριστον. Οἱ *ἱππεῖς*, ἐξελέγοντο ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐλέγοντο *ἐταῖροι*. Κύριον ἐπιθετικὸν ὅπλον ἔφερον κοντὴν λόγχην (τὸ *ξυστόν*).

3) **Αἱ πρῶται κατακτήσεις τοῦ Φιλίππου.** Ὁ Φίλιππος, ἀφοῦ ἀπῆλλαξε τὴν χώραν του ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Παιόνων, ἐζήτησε διέξοδον πρὸς τὸ Αἰγαῖον.

Κατὰ πρῶτον ἐκυρίευσεν τὴν *Ἀμφίπολιν* (εἰς τὸ στόμιον

τοῦ Στρυμόνος) καὶ ἔπειτα τὴν Πύδωνα (357). Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμφιπόλεως ἔγινε κύριος τῶν μεταλλείων τοῦ Πηγαίου, ἀπὸ τὰ χρυσοφόρα μεταλλεύματα τῶν ὁποίων ἔκοψε νομίσματα καὶ ἐναυπήγησε τριήρεις.

4) Ἡ ἐπέμβασις τοῦ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ν. Ἑλλάδος. Δύο ἔτη ἔπειτα εὗρηκε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Οἱ Φωκεῖς εἶχαν κατηγορηθῇ εἰς τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ὅτι ἐκαλλιέργησαν ἐδάφη τοῦ μαντείου. Τὸ Συνέδριον τοὺς ἐδίκασε νὰ καταβάλουν εἰς τοὺς Δελφοὺς ὡς ἀποζημιώσιν 500 τάλαντα. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Φωκεῖς ἠρνήθησαν, τὸ Συνέδριον τοὺς ἐκήρυξε τὸν ἱερὸν πόλεμον τὸν ὅποιον ἀνέλαβαν οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ. Ἀλλ' οἱ Φωκεῖς ἐνίκησαν καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τότε οἱ Θεσσαλοὶ ἐξήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. Αὐτός, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Μαγνησίαν, ἐξεδίωξε τοὺς Φωκεῖς ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔφθασεν ἕως τὰς Θερμοπύλας· δὲν ἐπροχώρησαν ὅμως ἄλλο διότι τὸ στεγνὸν τὸ εἶχε καταλάβει ἄθηναϊκὸς στρατός.

5) Ἡ καταστροφή τῆς Ὀλύνθου (348). Ἀφοῦ κατέλαβε πολὺς πόλεις τῆς Θράκης, τὸ 349 ἐπολιόρχησε τὴν ἰσχυρὰν πόλιν τῆς Χαλκιδικῆς Ὁ λ υ ν θ ο ν. Οἱ Ὀλύνθιοι ἐξήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους· αὐτοὶ ὅμως ἔστειλαν μόνον μισθοφόρους. Ἔτσι ἡ Ὀλυνθος καὶ ὅλη ἡ Χαλκιδικὴ τὸ 348 ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ Φιλίππου.

6) Τὰ φιλομακεδονικὰ καὶ ἀντιμακεδονικὰ κόμματα. Τὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου τὰ εἶχεν ἀντιληφθῇ ὁ ρήτωρ Δημοσθένης, ποῦ ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ κόμματος εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ εἶχε καταγγεῖλει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου μετὰ τοὺς «Φιλιππικούς» καὶ «Ὀλυνθιακούς» τοῦ λόγους. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς τοῦ δὲν εἶχαν, ὅπως οἱ παλαιοί, ὑψηλὰ ἰδανικὰ ὥστε νὰ τοὺς ἐμψυχώνουν διὰ τοιοῦτους ἀγῶνας. Ἐξάλλου ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ ἀντιφιλιππικοὶ εἶχαν καὶ τοὺς ἀντιπολιτευομένους των. Αὐτοὶ ἀποτελοῦσαν μίαν ὁμάδα ἀπὸ μορφωμένων μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς ρήτορας Αἰσχύνην καὶ Ἰσοκράτην καὶ τὸν χρηστὸν στρατηγὸν Φωκίωνα. Καὶ οἱ τρεῖς ἐπίστευαν ὅτι μόνον ὁ Φίλιππος εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ν' ἀπομακρύνῃ τὸν Περσικὸν κίνδυνον.

7) Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας (338). Ἐπειτα ἀπὸ τὴν πτώσιν τῆς Ὀλύνθου οἱ φιλομακεδονικοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπέτυχαν νὰ κλεισθῇ μετὰ τὸν Φίλιππον ἡ «Φιλοκράτειος εἰρήνη». Σύμφωνα μετὰ τοὺς ὅρους

αὐτῆς οἱ ἀντίπαλοι θὰ ἐκρατοῦσον ὅσα μέρη εἶχαν κατακτήσει. Ἀπὸ τὴν εἰρήνην ὅμως ὁ Φίλιππος σκόπιμα εἶχεν ἀποκλείσει τὴν Φωκίδα. Ἐδῶ καὶ πάλιν ἐδημιουργήθησαν διενέξεις τῶν Ἀμφικτιόνων ἐκ τοῦ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀ μ φ ι σ σ η ς ἐκαλλιέργησαν ἐδάφη τοῦ Μαντείου. Τότε οἱ Ἀμφικτιόνες ἀνέθεσαν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀσεβεῖς. Ὁ Φίλιππος εὗρηκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταλάβῃ ὅλην τὴν Φωκίδα. Ἐπειτα ἐπροχώρησε καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν Ἐ λ ά τ ε ι α ν, ποὺ ἐξουσιάζει τὸν δρόμον ποὺ φέρεי πρὸς τὴν Βοιωτίαν.

Ἐμπρὸς εἰς ἓνα τόσον μεγάλον κίνδυνον οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐνώθησαν καὶ συνεκέντρωσαν τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χ α ι ρ ω ν ε ί α ς. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Φιλίππου. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε τρομερή, ἀλλ' ὁ ἀνώτερος Μακεδονικὸς στρατὸς καὶ τὸ ἱππικὸν τὸ ὅποιον διοικοῦσεν ὁ Ἀλέξανδρος ὑπερίσχυσαν.

Ἡ νίκη εἰς τὴν Χαιρώνειαν ἔκρινε τὴν τύχην τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Οἱ Θηβαῖοι ἐτιμωρήθησαν σκληρά, διότι ὁ Φίλιππος διέλυσε τὴν Βοιωτικὴν ὁμοσπονδίαν. Εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἔδειξεν ἐπιείκειαν: ἔδωσεν ὀπίσω τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ἄφησεν αὐτονόμους.

8) **Συνέδριον εἰς Κόρινθον.** Τὸ τέλος τοῦ Φιλίππου. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν νίκην του αὐτὴν ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσεν τὴν Χαλκίδα καὶ τὴν Κόρινθον. Τὴν Σπάρτην τὴν περιώρισεν εἰς τὴν Λακωνίαν.

Κατόπιν ἐκάλεσε εἰς τὴν Κόρινθον ἀντιπροσώπους ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Τὸ Συνέδριον ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν μ' ἀρχιστράτηγον τὸν Φίλιππον. Ὁ Φίλιππος ἔπειτα ἐγύρισεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἄρχισε τὰς ἐτοιμασίας· ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὰς τελειώσῃ, διότι ἐδολοφονήθη τὸ 336 ἀπὸ κάποιον ἀξιωματικόν.

Β'—Ω Μ. ΑΛΑΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ

1) **Καταγωγή. Μόρφωσις** — σωματικὰ καὶ ψυχικὰ χαρίσματα. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἦτο υἱὸς τοῦ Φιλίππου Β' καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος, κόρης τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου. Ἀπὸ αὐτὴν εἶχε κληρονομήσει τὸ εὐερέθιστον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ἀκόρεστον φιλοδοξίαν· ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴν ἀγάπην εἰς τὰ στρατιωτικά. Τὰ σωματικὰ του χαρίσματα ἦσαν μοναδικά: εἶχε εὖρωστον καὶ ὑψηλὸν σῶμα, εἰς τὸ ὅποιον ἐστηρίζετο μία θεόμορφη κεφαλὴ μὲ βοστρυχωτὴν κόμην. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ψυχικὰ χαρίσματά του διεκρίνετο: ἦτο πιστὸς εἰς τοὺς φίλους, ἐργατικὸς, μελετηρὸς καὶ γενναῖος. Τὸν διδάσκαλόν του Ἀριστοτέλην ἐλάτρευε τόσον, ὥστε

νά λέγῃ: «Εἰς μὲν τὸν πατέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ εὖ ζῆν».

2) Τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Θηβῶν.

Μόλις διεδέχθη τὸν πατέρα του (εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν), ἦλθεν εἰς τὸν Ἴσθμὸν ὅπου ὄλαι αἱ πόλεις τὸν ἀνεγνώρισαν ἀρχιστράτηγον. Ἐπειτα ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν Θρακῶν, Τριβαλλῶν, Γετῶν καὶ Ἰλ-λυριῶν. Μά, ἐνῶ ἐπολεμοῦσεν ἐκεῖ, διεδόθη ὅτι ἐφονεύθη. Τότε οἱ Θη-βαῖοι ἐπανεστάτησαν. Ὡς ἀστραπή ἐφθασεν ἐνώπιον τῶν Θηβῶν ὁ Ἀλέ-ξανδρος. Μὲ παράφορην ἐπίθεσιν τὴν ἐκυρίευσε καὶ τὴν κατέστρεψεν. ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου.

3) Ἀναχώρησις διὰ τὴν Ἀσίαν. Ἡ μάχη τοῦ Γρανικοῦ (334).

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 334 μὲ 30.000 πεζοὺς καὶ 5000 ἵππεις ἐξεκίνησε διὰ τὴν Ἀσίαν. Ὅταν ἐπέρασε τὸν Ἑλλησποντον ἐδάδισε κατὰ τῶν Περσι-κῶν δυνάμεων πού τὰς ἀποτελοῦσαν 20.000 ἵππεις καὶ 20.000 Ἑλλη-νες μισθοφόροι, πού εἶχαν παραταχθῇ πέραν ἀπὸ τὸν ποταμὸν Γρανικόν.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐπέρασε τὸν ποταμὸν μὲ παρατεταγμένον τὸν στρατὸν του εἰς λοξὴν φάλαγγα, προσέβαλε μὲ τὸ ἱππικόν του τὴν ἀρι-στερὴν πτέρυγα τῶν Περσῶν καὶ τὴν διέλυσε. Κατόπιν ἐκύκλωσε καὶ τοὺς μισθοφόρους καὶ τοὺς κατέσφαξεν ἐκτὸς ἀπὸ 2000.

4) Κατάκτησις τῆς Μικρασίας. Ὁ Γόρδιος δεσμός.

Ἐπειτα ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος τῆς δυτικῆς Μικρασίας καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν παλαιὰν πρωτεύουσάν τῆς Φρυγίας Γόρδιον. Ἐκεῖ ἔκοψε μὲ τὸ ξίφος του τὸν Γόρδιον δεσμόν*, διότι ὑπῆρχε παράδοσις ὅτι ὅποιος τὸν ἔλυσεν θά ἐγινόταν βασιλεὺς τῆς Ἀσίας.

Ἐπειτα—ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῆς Παφλαγονίας, τῆς Καπαδοκίας καὶ τῆς Κιλικίας—ἐστρατοπέδευσε εἰς τὴν πόλιν Ταρσό. Ἐκεῖ ἀρρώ-στησε σοβαρά, ἀλλὰ τὸν θεράπευσεν ὁ φίλος του ἱατρὸς Φίλιππος.

5) Ἡ μάχη τῆς Ἴσσοῦ (333).

Ὅταν ἔγινε καλὰ ὁ Ἀλέξαν-δρος ἔδωσε μάχην μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου εἰς τὴν πόλιν Ἴσσο. Ὁ καταπληκτικὸς Περσικὸς στρατὸς (400.000 πεζοὶ καὶ 10.000 ἵπ-πεις), μολοντί ἐστρατηγοῦσεν ὁ Δαρεῖος, διελύθη καὶ ὁ Δαρεῖος ἔφυγε

* Εἶχε σχηματισθῇ ἀπὸ τὸν φλοιὸν κρانيᾶς στριμμένον εἰς τὸν ζυγὸν τῆς βοῦδαμάξης τοῦ βασιλέως Γορδίου, μὲ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ μὴ διακρίνεται οὔτε ἡ ἀρχὴ οὔτε ἡ ἄκρη του.

ἀφήνων εἰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ τοὺς θησαυροὺς του καὶ τὴν οἰκογένειάν του πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐφέρθη μὲ σεβασμόν.

6) Κατάκτησις τῆς Φοινίκης, Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου. Ἐπειτα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξε τὴν Φοινίκην. Ἡ Τύρος ἔφερεν ἀντίστασιν ἀλλὰ τὴν ἐκυρίευσε μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν.

Ἀπὸ τὴν Τύρον ἐβάδισε πρὸς τὴν Παλαιστίνην, ἣ ὁποία ἔπесεν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Γάζαν πού τὴν ἐκυρίευσεν ἔπειτα ἀπὸ δίμηνον πολιορκίαν.

Κατόπιν χωρὶς ἀντίστασιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον (331), διότι οἱ Αἰγύπτιοι τὸν ἐδέχθησαν ὡς ἐλευθερωτὴν τους ἀπὸ τοὺς λοκομσῆτους Πέρσας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐσεβάσθη τὴν θρησκείαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ἔγινε ἀγαπητός. Τότε εἰς τὸ στόμιον τοῦ Νείλου ἐχάραξε τὸ σχέδιον τῆς Ἀλεξάνδρειας.

7) Ἡ μάχη τῶν Γαυγαμήλων ἢ Ἀρβήλων (Σιπτ. 331). Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 331 ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνησε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μὲ 40.000 πεζοὺς καὶ 7.000 ἵππεις. Ὁ Δαρεῖος μὲ 1.000.000, 40.000 ἵππεις καὶ 200 δρεπανοφόρα ἄρματα τὸν ἐπερίμενεν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Γαυγαμήλων.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπετέθη καὶ πάλιν μὲ τὸ ἱππικόν του παρατεταγμένον εἰς λοξὴν φάλαγγα ἐναντίον τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῶν Περσῶν καὶ ἔφερε τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν σφαγὴν. Ὁ Δαρεῖος, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος ἐκινδύνευσε, ἐτράπη καὶ πάλιν εἰς φυγὴν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν νίκην αὐτὴν παρεδόθησαν ἡ Βαβυλὼν, τὰ Σοῦσα καὶ ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τῶν Περσῶν Περσέπολις, τὴν ὁποίαν ἔκαυσε διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἐμπρησμόν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὸν Εἰζήξην.

8) Θάνατος Δαρείου. Κατάκτασις ὅλου τοῦ Περσικοῦ κράτους. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 330 εἰσβάλλει εἰς τὴν Μηδίαν διὰ νὰ συλλάβῃ τὸν Δαρεῖον. Ἐκεῖ ὅμως ἔμαθεν ὅτι τὸν εἶχε φονεῦσει ὁ σατράπης τῆς Βακτριανῆς Βησσός. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ἐκήρυξεν αὐτὸν διάδοχον τῆς δυναστείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν (330) καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Σογδιανήν, ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν ὠραίαν Ρωξάνην θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ὁξυάρτη. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Σογδιανῆς ὅλαι αἱ χῶραι τοῦ Περσικοῦ κράτους εὗρισκοντο εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου.

9) Μεταβολὴ εἰς τὰς συνηθείας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν του ὡς διαδόχου τῶν Ἀχαιμενιδῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἄρχισε νὰ

ζητῇ νά τόν προσκυνοῦν ὄχι μόνον οἱ Πέρσαι, ἀλλὰ καί οἱ Ἕλληγες. Οἱ τρόποι αὐτοὶ πολὺ ἐπείραξαν τοὺς ὑπερηφάνους Μακεδόνας. Ἡ δυσφορία αὐτὴ μετεδόθη ἀπὸ τοὺς κόλακας εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὡς συνωμοσία. Ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ θεωρηθοῦν ὡς συνωμόται ὁ Π α ρ μ ε ν ῖ ο ν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Φ ι λ ὡ τ α ς καὶ νὰ θανατωθοῦν. Ὀλίγον ἔπειτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐφόνευσε μὲ τὸ ἴδιον τοῦ τὸ χέρι τὸν σωτήρα του εἰς τὴν μάχην Κ λ ε ῖ τ ο ν, διότι ἐγέλασε μὲ τὴν ἀξίωσίν του νὰ τὸν λατρεύουν ὡς θεόν.

10) Ἐκστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας (327 — 325). Τὸ 327 ὁ Ἀλέξανδρος μὲ 100.000 πεζοὺς καὶ 15.000 ἵππους εἰσέβαλεν εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἀμέσως ἐζήτησε τὴν φιλίαν τῶν ἐκεῖ βασιλέων. Πολλοὶ ἐδέχθησαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Τ α ξ ῖ λ η ς, πού ἐδώρισεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον 25 ἐλέφαντας καὶ 5000 Ἰνδοὺς.

Μόνον ὁ βασιλεὺς τῆς Πενταποταμίας Π ὠ ρ ο ς, πού τὸ βασίλειόν του ἔκειτο πέραν ἀπὸ τὸν ποταμὸν Ὑδάσπιν τοῦ ἔφεραν ἀντίστασιν μὲ 60.000 ἄνδρας καὶ 300 πυργοφόρους ἐλέφντας· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἐνίκησεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὸν ἔκαμε φίλον του.

Ἀπὸ τὸν Ὑδάσπιν ἐπροχώρησεν ἔπειτα πρὸς τὸν ποταμὸν Ὑ φ α σ ι ν. Ἐσκόπευε νὰ τὸν περάσῃ καὶ νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Γάγγου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὴν Κίναν, ἀλλ' οἱ στρατιῶται του ἔφεραν ἄρνησιν. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος μὲ δακρυσμένα μάτια ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπιστροφῆς. Μέρος τοῦ στρατοῦ ἐπεδιβάσθη εἰς 2000 πλοῖα, πού ἐναυπήγησαν ἀπὸ τὴν ξυλείαν τῶν δασῶν τοῦ Ὑδάσπι, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατήλθον εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Οἱ ἄλλοι στρατιῶται ἔφθασαν πεζῇ εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ, ὅπου ὁ Ἀλέξανδρος ἵδρυσεν τὴν πόλιν Π ἄ τ α λ α.

11) Ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν Περσίαν. Ἀπὸ τὰ Πάταλα ὁ στόλος του μὲ ναύαρχον τὸν Ν έ ρ χ ο ν ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ διασχίσῃ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν καί, ἀφοῦ ἐξερευνήσῃ τὰ παράλια, νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτη. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ πεζὸς στρατός, ἀφοῦ διέσχισε τὴν ἔρημον χώραν τῆς Γεδρωσίας καὶ πολὺ ὑπέφεραν ἀπὸ τὸν καύσωνα, τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν, ἔφθασαν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 324 εἰς τὰ Σοῦσα.

12) Τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὅταν ἐγύρισεν ὁ Ἀλέξανδρος συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ συγχωνεύσῃ ὅλον τὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς μὲ τὸν Ἑλληνικόν. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐσεβάσθη παντοῦ τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἔθιμα, ἄφησεν εἰς τὰς θέσεις τῶν πολλοὺς Πέρσας σατράπας καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ νυμφευθοῦν Περσίδας. Ὁ ἴδιος ἐνυμφεῦθη τὴν μεγαλυτέραν κόρην τοῦ Δαρείου, ἐνῶ εἰς τὸν

πιστόν του φίλον Ἡ φ α ι σ τ ί ω ν α ἔδωσε τὴν μικροτέραν. Ἰστορεῖται ὅτι 10.000 ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται του ἔλαβον γυναῖκας ἀπὸ τὴν Ἀσίαν.

13) Ἡ δυσαρέσκεια τῶν Μακεδόνων. Τὴν ὑψηλὴν ὁμῶς πολιτικὴν τοῦ βασιλέως των δὲν ἠμπόρεσαν ν' ἀντιληφθοῦν οἱ στρατιῶται του. Διὰ τοῦτο, ὅταν εἶδαν νὰ προσλαμβάνῃ εἰς τὴν βασιλικὴν φρουρὰν Πέρσας, ἐπανεστάτησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐτιμώρησε τοὺς προταίτιους, ἐπανέφερε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατόν του. Ἐπειτα, ὅταν 10.000 Μακεδόνες ἐξήτησαν νὰ γυρίσουν εἰς τὴν πατρίδα, τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους, δίδων εἰς ἕκαστον ὡς δῶρον ἓνα τάλαντον.*

14) Ἐπιστροφή εἰς Βαβυλῶνα. Θάνατος Μ. Ἀλεξάνδρου. Κατὰ μίαν ἐπίσκεψιν τοῦ βασιλέως εἰς Ἐκδάτανα ἀπέθανεν ὁ φίλος του Ἡφαιστίων. Ὁ θάνατος τὸν ἐπληξεν κατάκαρδα. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὴν ὁποίαν ἐσκέπτετο νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν. Ἐκεῖ ἦλθε καὶ ὁ στόλος του, ἀφοῦ ἀνέπλευσε τὸν Εὐφράτην. Ἀλλὰ, ἐνῶ ἐσεχέδιαζε νὰ κατακτήσῃ τὴν Δύσιν, ἔπεσεν ἄρρωστος ἀπὸ ὑψηλὸν πυρετὸν καὶ ἀπέθανε τὸ θέρος τοῦ 323 εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν.

15) Ἡ σημασία τῶν κατακτήσεων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου δὲν εἶναι μόνον στρατιωτικὴ πορεία, ἀλλὰ καὶ «ἐνοπλὴ ἐξερεύνησις», ὅπως τὴν εἶπαν οἱ ἱστορικοί.

Καταπλήσσεται κανεὶς ὅταν τὸν βλέπῃ μὲ τόσον μικρὰς δυνάμεις καὶ εἰς τόσον σύντομον χρονικὸν διάστημα νὰ φθάσῃ ἕως τὴν Αἰθιοπίαν καὶ πέραν ἀπὸ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν καὶ νὰ διαλύῃ τὴν τρομερὰν Περσικὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἵδρυσιν πόλεων εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν ἐπέτυχε νὰ διαδώσῃ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ γλῶσσαν, τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ τοὺς ἑλληνικοὺς τρόπους εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ τοὺς ἀφυπνίσῃ.

Τέλος ἡ γεωγραφία, ἡ ἱστορία, ἡ ζωολογία καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιστήμαι πολλὰ ἐκέρδισαν ἀπὸ τὰς κατακτήσεις αὐτάς.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 4ον ΑΙΩΝΑ

Α'—ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

1) Ἡ ἱστορία κυριώτερον ἀντιπρόσωπον ἔχει τὸν Ξενοφῶν-

* Τὸ τάλαντον εἶχε ἀξίαν 6.000 χρυσῶν δραχμῶν.

τὰ τὸν Ἀθηναῖον, πού ἔγραψε τὴν Κύρου Ἀνάβασιν, καὶ τὰ «Ἑλληνικά». Εἰς τὸ τελευταῖον συνεχίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ Θουκυδίδου (πού εἶχε στάματήσει εἰς τὸ 411) καὶ τὴν φθάνει ἕως τὴν μάχην τῆς Μαντινείας (362).

2) Ἡ φιλοσοφία ἀναδεικνύει δύο μεγάλους διδασκάλους.

α') Τὸν Πλάτωνα, πού εἰς τοὺς διαλόγους τοῦ ἐυστηματοποίησε καὶ συνεπλήρωσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτη περὶ τῶν ἐννοιῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἠθικῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων.

β) Τὸν Ἀριστοτέλην, πού περιέλαθεν εἰς τὰ συγγράμματά του ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν καὶ ἐχώρισε τὰς ἐπιστήμας.

Β'—ΑΙ ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

1) Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μᾶς παρουσιάζει καὶ νέον ρυθμὸν τὸν Κορινθιακόν. Αὐτὸς ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν τοῦ Ἰωνικοῦ· διαφέρει ὅμως ἀπὸ αὐτὸν εἰς τὸ κιονόκρανον, ὅπου διὰ διακόσμησιν ἔαζον φύλλα ἀκάνθους. Τὰ ὠραιότερα δείγματα τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ Θόλος τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους (φανάρι τοῦ Διογένη).

2) Ἡ γλυπτικὴ κυριώτερος ἀντιπροσώπους ἔχει τοὺς ἐξῆς :

α') Τὸν Πραξιτέλην, πού μὲ τὴν σμίλην του κατώρθωσε νὰ κάμνῃ ζωντανὸν καὶ ἀπαλὸν τὸ ψυχρὸν μάρμαρον· ἀριστουργήματά του ἐθεωροῦντο ἡ Ἀφροδίτῃ τῆς Κνίδου καὶ ὁ Ἑρμῆς.

β) Τὸν Σκόπαν, πού ἐπετύγχανε νὰ ἐκφράζῃ μὲ τὰ γλυπτά του τὰ πλέον σφοδρὰ πάθη (ἀριστουργήματά του Μελέαγρος, Βακχίς).

γ') Τὸν Λύσιππον, πού μᾶς ἔδωσε τὸν Ἀποξυόμενον. Εἰς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε ἀναθέσει νὰ κάμῃ τὸν ἀνδριάντα του. Κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα κατασκευάζονται καὶ μικρὰ πῆλινα ἀγαλματίδια, πού ἔχουν κληθῇ εἰδώλια· πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ εὐρέθησαν εἰς τὰ νεκροταφεῖα τῆς Τανάγρας· παριστάνουν γυναῖκας μὲ ροῦχα περιπάτου (χιτῶνα καὶ ἱμάτιον) καὶ συχνὰ μὲ σκιάδιον εἰς τὸ κεφάλι καὶ ριπίδιον (θεντάλια) εἰς τὴν χεῖρα.

3) Ἡ ζωγραφικὴ κυριώτερον ἀντιπρόσωπον ἔχει τὸν Ἀπελλῆν, τοῦ ὁποίου οἱ ἀρχαῖοι ἐθαύμαζαν τὴν Ἀναδυομένην Ἀφροδίτην. (ἀφιερωμένην εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς Κῶ).

ΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Α' ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

1. Αἰγύπτιοι

3500 περίπου π. Χ. Ἡ Αἴγυπτος ἀποτελεῖ ἕνα κράτος
1800—1580. Οἱ Ὑκσῶς ὑποτάσσουν τὴν Αἴγυπτον
525. Οἱ Πέρσαι ὑποτάσσουν τὴν Αἴγυπτον.

2. Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι

4000 π.Χ. Οἱ Σουμέριοι ἀνακαλύπτουν τὴν γραφὴν.
2000 π.Χ. Ὁ Χαμουραμπὶ ἰδρύει τὸ ἀρχαῖον βαβυλωνιακὸν κράτος.
1100 π. Χ. Ἰδρύσιν τοῦ Ἀσσυριακοῦ κράτους.
612. Οἱ Μῆδοι καταλύουν τὸ Ἀσσυριακὸν κράτος.

3. Ἑβραῖοι

2000 π. Χ. Ἀβραάμ ὁδηγεῖ τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν Παλαιστίνην.

4. Φοῖνικες

800 π.Χ. Μεγίστη ἀκμὴ Τύρου. Κτῆσιν τῆς Καρχηδόνος.

5. Μῆδοι καὶ Πέρσαι

1000 π.Χ. Φθάνουν οἱ Μῆδοι καὶ Πέρσαι εἰς Ἰράν
700 π.Χ. Ζαρατούστρας ἰδρύει τὴν θρησκείαν τῶν Περσῶν
556—528. Κύρος ὁ Μέγας

Β'. ΕΛΛΗΝΕΣ

2000—1400 π.Χ. Ἀκμὴ τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ.
2000 » Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν.
1500 » Ἀκμὴ τῶν Μυκηνῶν. Ἡ γραμμικὴ γραφὴ Β'
1100 » Κάθοδος τῶν Δωριέων.
1100— 900 » Α' Ἑλληνικὸς ἀποικισμός.
900— 700 » Ὀμηρικοὶ χρόνοι.
800— 600 » Β' Ἑλληνικὸς ἀποικισμός.
621 » Νομοθεσία Δράκοντος.
594 » Νομοθεσία Σόλωνα.

- 560— 527 π.Χ. Τυραννίς Πεισιστράτου.
 510 » Κατάλυσις τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατιδῶν.
 507 » Κλεισθένης.
 499 » Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.
 490 » Μάχη τοῦ Μαραθῶνος.
 480 » Μάχη Θερμοπυλῶν—Ναυμαχία Σαλαμῖνος.
 479 » Μάχαι Πλαταιῶν καὶ Μυκάλης.
 478 » Α' Ἀθηναϊκὴ συμμαχία τῆς Δήλου.—'Αριστείδης.
 467 » Νίκη τοῦ Κίμωνος εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν.
 449— 429 » Κυβέρνησις τοῦ Περικλέους.
 431— 404 » Πελοποννησιακὸς πόλεμος.
 404— 403 » Οἱ τριάκοντα τύραννοι.
 395— 387 » Βοιωτικὸς ἢ Κορινθιακὸς πόλεμος.
 387 » Ἀνταλκίδειος Εἰρήνη.
 371 » Μάχη τῶν Λεύκτρων.
 371— 362 » Ἡγεμονία τῶν Θηβῶν.
 362 » Μάχη τῆς Μαντινείας.
 338 » Μάχη τῆς Χαιρωνείας.
 336 » Δολοφονία τοῦ Φιλίππου.—'Ο Μ. Ἀλέξανδρος βασιλεὺς.
 334 » Μάχη τοῦ Γρανικοῦ.
 333 » Μάχη τῆς Ἴσσοῦ.
 331 » Μάχη τῶν Γαυγαμήλων.—Κατάλυσις τοῦ περσικοῦ κράτους.
 327 » Ἐκστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας.
 323 » Θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

024000028303

500/99

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

- 1.—«Ἀνθολογία μαθητικῶν Ἐκθέσεων» διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν Α', Β' καὶ Γ' τάξεων τοῦ γυμνασίου.
- 2.—«Θέματα (Τίτλοι) Ἐκθέσεων». Διὰ τὰ σχολεῖα τῆς Δημοτικῆς καὶ τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
- 3.—«Περιλήψεις Ἱστορίας τῶν Μέσων Χρόνων» ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως.
- 4.—«Περιλήψεις Ἱστορίας τῶν Νέων Χρόνων». Διὰ τὴν Ε' τάξιν τῶν Γυμνασίων.
- 5.—«Περιλήψεις Ἱστορίας τῶν Νεωτάτων Χρόνων καὶ Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου». Διὰ τὴν ΣΤ' τάξιν τῶν Γυμνασίων,
- 6.—«Περιλήψεις Γενικῆς Ἱστορίας». Διὰ τοὺς ὑποψηφίους τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν.
- 7.—«Περιλήψεις Λογικῆς».
- 8.—«Περιλήψεις Ψυχολογίας».
- 9.—Ι. ΣΑΡΑΛΗ—ΣΤ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

«111 Ὑποδείγματα Ἐκθέσεων». Διὰ τοὺς ὑποψηφίους τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν.